

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**STEFAN ZWEIG'IN ESERLERİ ÖRNEĞİNDE
HİYERARŞİNİN HÜMANİZME ETKİSİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Şebnem ÇAKIROĞLU**

Enstitü Anabilim Dalı: Alman Dili ve Edebiyatı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Nurhan ULUÇ

NİSAN- 2015

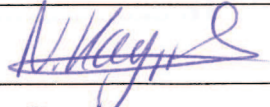
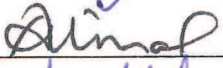

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

STEFAN ZWEIG'IN ESERLERİ ÖRNEĞİNDE
HİYERARŞİNİN HÜMANİZME ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Şebnem ÇAKIROĞLU

Enstitü Anabilim Dalı: Alman Dili ve Edebiyatı

Bu tez 22/04/2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Yrd. Doç. Dr. Nurhan Uluç	BASARILI	
Prof. Dr. Arif Ünal	Başarılı	
Yrd. Doç. Dr. Selçuk Kırşad KOCA	Başarılı	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Şebnem ÇAKIROĞLU

28.04.2015

ÖNSÖZ

En ilkel kabileden en uygar topluma kadar var olma gerçeği inkar edilemeyen Hiyerarşi, başlangıç tarihi tam olarak bilinmeyen, insanoğlunun çoğalmasıyla ihtiyaç duyulan düzeni sağlamak amacıyla insanlar tarafından oluşturulan bir anlayıştır.

Hümanizm ise 14. yy'ın son zamanlarında, Ortaçağ'ın skolastik düşüncesinden ve kilisenin bağnazlığından kurtulmak isteyip, akla, insana, düşünmeye yönelen Aydınlanma Çağı'na geçiş dönemindeki Rönesans'ta yavaş yavaş sesini duyurup, 15. yy'da da tam olarak temelleri Desiderius Erasmus gibi entelektüel çevreler tarafından atılmış, merkezine insanı almış, çok geniş bir anlam yelpazesine sahip evrensel bir anlayıştır.

Bu çalışmada, insanlığa önem veren Hümanizm anlayışını benimseyen ve bu yüzden de insanları gruplandıran Hiyerarşi'nin varlığını ve acımasızlığını her fırsatta eserlerinde konu edinen Stefan Zweig'in Hümanizm odaklı *Merhamet, Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* ve konusunu baştan sona sınıf farklılıklarından alan *Değişim Rüzgarı* adlı eserlerinde, kahramanların içinde bulunduğu sosyal hiyerarşinin, benimsedikleri ya da benimsemedikleri Hümanizm anlayışına nasıl bir etki yaptığı incelenmiştir.

Öncelikle bu çalışmayı sürdürürken bana danışmanlık yapan, her yönden desteğini hissettiğim saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Nurhan ULUÇ'a, Alman Dili ve Edebiyatı bölümünün çok saygıdeğer hocalarına, güzel aileme ve kaynak araştırmasında yardımcı olan sevgili arkadaşım Nihan BİLKEY' a içten teşekkürlerimi sunarım.

şebnem ÇAKIROĞLU

28.04.2015

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
SUMMARY	iii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: HİYERARŞİ VE HÜMANİZM	5
1.1 Hiyerarşi Kavramı ve Sosyal Yaşamdaki Yeri	5
1.2 Hümanizm Düşüncesi ve Sosyal Yaşamdaki Yeri.....	11
BÖLÜM 2: STEFAN ZWEIG, EDEBİYAT ANLAYIŞI VE SÜRGÜN EDEBİYATI	20
2.1 Stefan Zweig ve Edebiyat Anlayışı.....	20
2.2 Stefan Zweig'in Yaşamı ile Eserleri Arasındaki İlişki	25
2.3 Sürgün Edebiyatı	29
BÖLÜM 3: STEFAN ZWEIG'IN <i>MERHAMET, BİR KADININ YAŞAMINDAN 24 SAAT</i> VE <i>DEĞİŞİM RÜZGARI</i> ADLI ESERLERİNDE HİYERARŞİNİN HÜMANİZME ETKİSİ	32
3.1 <i>Merhamet, Bir Kadının Yaşamından 24 Saat</i> ve <i>Değişim Rüzgarı</i> Eserlerine Kısa Bir Bakış	32
3.2 Stefan Zweig'in Eserlerinde Hiyerarşi	38
3.3 Stefan Zweig'in Eserlerinde Hümanizm	55
SONUÇ	74
KAYNAKÇA	79
ÖZGEÇMİŞ	81

Tezin Başlığı: Stefan Zweig'in Eserleri Örneğinde Hiyerarşinin Hümanizme Etkisi

Tezin Yazarı: Şebnem ÇAKIROĞLU   **Danışman:** Yrd. Doç. Dr. Nurhan ULUÇ

Kabul Tarihi:28.04.2015

Sayfa Sayısı: iii (ön kısım) +81 (tez)

Anabilim Dalı ve Bilim Dalı: Alman Dili ve Edebiyatı

Bu çalışmada, Stefan Zweig'in seçtiğimiz eserlerinde, hiyerarşinin hümanizme etkisi ortaya konmak istenmektedir. Hiyerarşi, sınıf farklılıklarını içermektedir. Burada aile statüsü, ekonomik durum, kariyer ve eğitim durumları gibi belirli ölçütler rol oynamaktadır. Evrensel bir konu olan hümanizm ise, insan merkezlidir ve tüm insanların eşit olduğunu savunmaktadır. Buna ek olarak insanın duygularını ve düşüncelerini önemli bulmaktadır. Yani hiyerarşi ve hümanizm arasında büyük bir farklılık söz konusudur.

Sosyal hiyerarşiye göre soylu sayılan Stefan Zweig, sahip olduğu Yahudi ırkı yüzünden, Hitler Hükümeti tarafından beklenmedik bir şekilde ve zalimce aşağılanmıştır. Bu durumdan dolayı da, memleketinden ayrılmayı daha doğrusu sürgün bir yaşam sürdürmeyi seçmiş ve sınıf farklılıklarını reddeden hümanist yazarlardan ve hümanizm anlayışından büyük ölçüde etkilenmiştir.

Stefan Zweig'in *Değişim Rüzgarı* adlı kitabı, sınıf farklılıklarını ve hiyerarşinin hümanizm üzerindeki negatif etkisini içermektedir. Bu eserdeki fakir insanlar, savaş sonrası zor yaşam koşullarına sahip iken varlıklı insanların yüksek hayat standartları vardır ve hiçbir zaman da yokluğu tatmamışlardır. Diğer bir eser olan *Merhamet* adlı eserde, fakir ve varlıklı insanların davranışları arasında büyük bir farklılık söz konusudur. Bu söz konusu eserlerdeki hiyerarşiyi savunan insanların hümanizm anlayışına aykırı davrandıkları görülmektedir. Ancak üçüncü incelenen eser olan *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı esere bakıldığında, eserdeki karakterlerin sınıf farklılıklarına aldırış etmeden birbirlerine yardım ettikleri görülmektedir. Burada vurgulanmak istenen nokta, insanların hiyerarşiye ihtiyaç duymadıklarıdır. Sonuç olarak incelenen yazarın, sınıf farklılıklarını reddeden hümanizm anlayışını benimsediği görülmektedir çünkü, ona göre hiyerarşi gereksizdir.

Anahtar Kelimeler: Hiyerarşi, Hümanizm, Stefan Zweig, Üst tabaka, Alt tabaka.

Title of the Thesis: The Impact of Hierarchy on Humanism in the Example of Works by Stefan Zweig

Author: Şebnem ÇAKIROĞLU

Supervisor: Assist. Prof. Nurhan ULUÇ

Date: 28.04.2015

Nu. of Pages: iii (pre text) + 81(main body)

Department and Subfield: German Language and Literature

In this study, it was asked to put forward to the impact of hierarchy on humanism in the Stefan Zweig's works we choose. The hierarchy includes class differences. There are specific criteria such as family status, economic conditions, career and educational situations. Humanism, which is an universal issue, is human-centered and it defends human equality. In addition, it finds important human's feelings and ideas. Namely, there is a big difference between hierarchy and humanism.

Stefan Zweig, who is noble according to the social hierarchy, was humiliated unexpectedly and brutally by Hitler's government due to his Judaism. Because of this situation, Zweig chose a life of exile and was affected by humanist writers and the ideas of humanism that reject the class differences.

Stefan Zweig's book, *Değişim Rüzgarı*, includes the class differences and the negative impact of hierarchy on humanism. In this work, it is stated that the poor people have a hard life after war, but the rich people have high standart of life and never taste the misery. In the other work, *Merhamet*, there is a big difference between the behaviours of the poor people and the rich people, too. The people, who defends hierarchy in these books, behave against the idea of humanism; nevertheless, in the third work, *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat*, the characters help each other regardless of class differences. It is aimed to emphasize that people do not need hierarchy. Finally, the writer defends the idea of humanism, which rejects the class differences, because hierarchy is unnecessary according to him.

Keywords: Hierarchy, Humanism, Stefan Zweig, Upper Class, Lower Class.

GİRİŞ

Bu çalışmada Stefan Zweig'in belirlediğimiz eserlerinde, tarihi insanlık tarihine denk olan ve insanların oluşturdukları topluluklarda düzeni sağlamak amacıyla ortaya çıkan hiyerarşi ve ortaçağın bitişinden sonra aydınlanmaya ve akla verilen önemin gücüyle, insanın değerinin bilinmesi gerektiği düşüncesinde olan hümanizm anlayışının incelenmesi ve belirlenen eserlerde var olan sosyal hiyerarşinin insancılığa ne gibi etkileri olduğunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Hiyerarşi, en ilkel kabileden, en uygar toplumlara kadar, insanoğlunun oluşturmuş olduğu tüm topluluklarda görülen evrensel bir konu olmakla birlikte, dünya döndüğü müddetçe de görülme ihtimalinin yüksek olduğu bir anlayıştır. İlk başlarda toplumsal düzeni sağlamak amacıyla ortaya atılan bu söz konusu anlayış, sonraları, birbirinden oldukça farklı sosyal sınıflar kılıfı içinde barınmayı başarabilmiştir. Hiyerarşi, daha doğrusu, statü ve sınıf farklılıkları kendisini diğer insanlardan üst gören insanların elinde bulundurdukları büyük bir silahtır. İncelenen eserler arasında yer alan *Değişim Rüzgarı* adlı kitabı seçmemizin amacı, kitabın okuyucuya; Birinci Dünya Savaşı'nı yaşamış ve savaş sonrası yıkıcılığı ve sefilliği iliklerine kadar hisseden ve alt sınıfa ait olan bir ailenin, savaşın meyvelerini yemiş güçlü bir devletin vatandaşı olarak hayatlarını sürdüren üst sınıf insanlar karşısındaki konumlarını açıkça göstermesidir.

İnsana önem veren eserler olarak *Merhamet* ve *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı kitapların bu çalışmada incelenmeye değer olarak görülmesi de, kitaplarda insanı merkezine oturtmuş olup, ortaçağın karanlığından kurtulmaya çalışanların hareketi olan aydınlanmanın etkisiyle ortaya çıkan hümanizm anlayışının söz konusu eserlerde yoğun bir şekilde işlenmiş olmasıdır.

Çalışmanın birinci bölümünde, araştırmanın çekirdeğini oluşturan Hümanizm ve Hiyerarşi kavramlarının tanımları, oluşum sebepleri ve amaçları ortaya konacaktır. İkinci bölüm tamamen, eserlerin yaratıcısı Stefan Zweig' a ayrılmıştır. Zweig'in biyografisi, karakter özellikleri, edebi kişiliği, eserlerindeki hayatlar ile kendi hayatı arasındaki ilişkiler, eserlerindeki intiharlar ile kendi intiharı arasındaki ilişkiler ve sahip olduğu düşüncelerin, eserlerine nasıl bir biçimde geçtiği incelenecektir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise, çalışmada eserlerden alıntılar aracılığıyla, seçilen üç eser örneğinde hiyerarşinin hümanizme nasıl bir etkisi olduğu sorunsalı ortaya çıkarılacaktır.

Çalışmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu, iki dünya savaşına da şahit olup, dünya insanının özellikle Avrupa insanının içine düştüğü kötü durumdan oldukça etkilenip hayatına son vermeyi kafasına koyan sürgün yazar Stefan Zweig'in özellikle seçtiğimiz *Merhamet*, *Değişim Rüzgarı* ve *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserlerinde hiyerarşi ve hümanizm kavramlarının nasıl işlendiğini ve hala varlığını sürdüren sosyal hiyerarşinin insanoğlunun hümanist yanına nasıl etki ettiğini göstermektir.

Hiyerarşi, insanın dünyaya gelişinden itibaren, dünyada hüküm süren bir anlayıştır. Her ortamda hiyerarşik düzene rastlamak mümkündür. Hiyerarşinin, insanları böldüğü ve bazı insanları mutlu ederken, bazı insanların yaşamlarını zehirlediği görülmektedir. Hiyerarşi, insanlarca daha olumsuz bir durum olarak görülürken, hümanizmin ise, insana değer verdiğiinden, insanın çıkarını gözettiğinden ve insanın mutluluğu hak ettiğini öne sürdüğünden, oldukça olumlu bir imajı bulunmaktadır.

Bu çalışma vasıtasıyla da insana her zaman değer vermiş olan Stefan Zweig'in; hümanizm odaklı kitabı *Merhamet*, hiyerarşi odaklı kitabı *Değişim Rüzgarı* ve de olumlu ve olumsuz durumların içinde sıkışıp kalan insanın iç dünyasında neler yaşadığını konu edinen *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserlerinde de hiyerarşinin hümanizme nasıl etki ettiği gözler önüne serilecektir.

Çalışmanın Önemi

Edebiyatın diğer bilimlerle olan yakın ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, incelenen edebi eserlerin de psikoloji, sosyoloji, tarih ve felsefe ile bağlantılı oldukları açıkça görülmektedir. Çünkü seçilen edebi eserlerin doğa bilimleri ile bağlantılı olmaları, seçilen hiyerarşi ve hümanizm motiflerinin de insan ile yakın ilişkide olduğunu ifade etmektedir. Bu çalışmada bu üç eseri seçmemizin amacı, *Değişim Rüzgarı* adlı eserin, Birinci Dünya Savaşı'nı tecrübe edinmiş, sefillik içinde hayatlarını sürdürmeye çalışan alt tabaka insanlarıyla, bolluk içinde lüks bir hayat süren ve insanın varlığına ve soyuna büyük önem veren üst tabaka insanların yaşamlarındaki büyük tezatlığı gözler önüne sermek istememizdir. Aynı şekilde, *Merhamet* adlı eserde, sosyal hiyerarşik düzen var olsa da, daha çok hümanist anlayışı benimsemiş genç bir insanın içinde var olan merhametini nasıl bir biçimde kullandığı büyük önem taşımaktadır. Bu yüzden söz konusu eserlerin incelenmesinin sebebi hiyerarşi ve hümanizm hakkında çokça çıkarımlar yapılmasını sağlamalarıdır. Buna ek olarak da yazarın yaşamış olduğu dönemde hüküm süren anlayışlar ve durumların su yüzüne çıkarılması açısından, bu çalışma büyük önem arz etmektedir. İncelenen üçüncü eser olan *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* de psikolojiye büyük katkısı olan Sigmund Freud ve Arthur Schnitzler'den etkilenmiş olan Zweig'in insanın iç dünyasını açığa çıkaran bir eser niteliğinde okuyucuya sunduğu başarılı bir eserdir. Bu etkili eserin çalışmadaki yeri, karakterlerin hiyerarşik düzene önem vermeden, insana yardım etme isteği duyması tam da Zweig'in okuyucuya aşlamak istediği şey olup, çalışmanın kalbini oluşturmaktadır.

Konunun daha açık olmasını sağlamak adına, söz konusu araştırmada şu sorulara cevap aranmaktadır: Zweig'in incelenen eserlerinde;

Hiyerarşi anlayışının, Hümanizm anlayışına olumsuz etkileri var mıdır?

Söz konusu eserlerde, hiyerarşi anlayışının, hümanizm anlayışına olumsuz etkisi söz konusudur. Örneğin *Değişim Rüzgarı* adlı eserde, hiyerarşik düzene göre oluşturulmuş

sınıflara büyük önem veren Klara Teyze, mensubu olduğu üst sınıfa girebilmek için büyük çaba harcamış ve savaşın yıkıcılığını tatmış zavallı, sefil bir hayat süren öz yeğenine vicdanını rahatlatmak için yardım etmiş ve sonra mensubu olabilmek için büyük çaba harcadığı üst sınıfta rezil olmamak için zavallı yeğenine yapıyor olduğu yardımı kesmiş ve onu kaderine mahkum etmiştir.

Buradan da anlaşılacağı gibi, yüreğinde aslında merhamet taşıyan Klara Teyze, kendinde yardım etme isteği duymasına rağmen, sosyal hiyerarşiye önem verdiğiinden, hümanist duygularını arka plana atmaktadır. Buradan da hiyerarşinin hümanizme olumsuz bir biçimde etki ettiği görülmektedir.

Bundan başka söz konusu çalışmada, Zweig'in incelenen eserlerinde; Hiyerarşi ve hümanizm motifleri nasıl işlenmiştir? ve Zweig'in eserlerinde vurgulamış olduğu konular ile kendi hayatı arasındaki ilişkiler nelerdir? gibi sorulara da cevap aranmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada, Stefan Zweig'in özellikle seçtiğimiz; hiyerarşiyi baz alan Değişim Rüzgarı, hümanizmi baz alan Bir Kadının Yaşamından 24 Saat ve Merhamet adlı eserlerinden alıntılar aracılığıyla, Hitler Hükümeti'nin baskısı altında ezilen yahudi aydınlardan biri olan hümanist yazar Zweig'in döneminde yaşadıklarıyla eserlerine aktardıklarının, hiyerarşi ve hümanizmin süzgecinden geçirilerek incelenmesi amaçlanmaktadır.

Buna ek olarak, incelenen yazarın döneminde kaleme aldığı eserler aracılığıyla, evrensel konular olan hiyerarşi ve hümanizm hakkında tüm insanlığa bulunmuş olduğu çağrı, içinde bulunduğumuz dönemde bir kez daha hatırlatılmak istenmektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Stefan Zweig'in *Merhamet*, *Değişim Rüzgarı* ve *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserlerinde hiyerarşinin hümanizme etkisi başlıklı çalışmamız, üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde hiyerarşi ve hümanizm kavramlarının tanımları, oluşumları ve amaçları, sosyal bakımdan uygulanış biçimleri incelenmiştir.

İkinci bölümde incelenen eserlerin yaratıcısı olan Stefan Zweig'in biyografisi, karakter özellikleri, edebi kişiliği ve hayatı ile eserleri arasındaki ilişki ile yaşadığı dönem incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise söz konusu eserlerde hiyerarşi, hümanizm ve hümanizmin bireysel konusu olan acıma duygusu motifleri incelenmiştir. Hiyerarşik düzeni, sınıf farklılıklarını ve ekonomik alt yapıyı merkezine alan *Değişim Rüzgarı* adlı eser, Marksist Eleştiri tekniğiyle incelenmiştir. Çünkü " (...) Marksist Eleştiri ekonomik koşulları ve toplumdaki sınıf çatışmalarını esas alır ve olayı bunlarla açıklar " (Moran,

1991: 78). Değişim Rüzgarı 'nın merkezine alınmış olan " sosyal yapı, sınıf farkları, çatışan güçler, Marksist eleştirinin değer ölçütleridir " (Moran, 1991: 78).

Merhamet adlı eserin incelenmesinde Psiko-analitik incelemeye başvurulmuştur. Çünkü burada kahramanın kafasındaki düşünceler, uyguladığı eylemler ve en önemlisi durumlar karşısındaki hisleri ön plandadır. Bu eserdeki baş kahramanın, kötürüm bir kız karşısında duyduğu acıma duygusu ve gösterdiği fedakarlık, tıpkı *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserde olduğu gibi bir insanın iç dünyasını derin bir şekilde konu edinmiştir.

BÖLÜM 1: HİYERARŞİ VE HÜMANİZM

1.1 Hiyerarşi Kavramı ve Sosyal Yaşamdaki Yeri

Hiyerarşi, genel anlamı itibariyle birden fazla insanın oluşturduğu topluluklarda, gerek düzeni oluşturmak, gerek eylem farklılıklarını ve kişiye ait meziyetleri ayırmak adına, ilkel ya da uygar toplumlarda ve kuruluşlarda yer alan kişilerin alt- üst ilişkileri, görev ve yetkilerine göre sınıflandıran bir sistemdir. Daha yalın bir ifadeyle hiyerarşi bir sınıflandırma, bir tabakalaşmadır. Sosyal Bilimler Sözlüğü'nde hiyerarşi, şöyle geçmektedir:

" Hiyerarşi: 1. Sıradüzeni. Silsile-i Meratip¹. Bir bütünlüğü oluşturan parçalar ya da bir sistemin elemanları arasındaki sıra düzeni; bir düzenekte yer alan varlıkların önemlerine göre sıralanmaları. 2. Sosyal ve teknik iş bölümünün fonksiyonu olarak birbirlerine tabi derecelerden, kademelerden oluşan yerleşik düzen " (Demir ve Acar, 1992: 163).

Hiyerarşinin tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir, çünkü ne zaman insanlar topluluk halinde yaşamaya karar vermişler, işte o zaman ihtiyaçların giderilmesindeki işlerin yürütülmesi için hiyerarşi denilen bir sistem oluşturmuşlardır. Topluluktaki insanları birbirinden ayırmaya gereksinim duymuşlar ve bu ayrımı; zenginlik, ırk, yönetim, meslek, ekonomik ölçüt gibi belirleyicilerle yapmışlardır. Sosyal sınıflar kitabında geçen " (...) bir toplumda sosyal sınıfların birbirinden ayrılmasında kullanılacak olan ölçüt, zenginliktir " (Sencer, 1974: 12) sözü, bu durumu destekler niteliktedir.

" Topluları ayırmada kullanılan bir başka ölçüt ise sanayileşmedir. Sanayileşme ölçütü çerçevesinde toplumlar birinci, ikinci ve üçüncü dünya toplumları olarak ayrılmaktadırlar " (Giddens, 2000: 65). Bu da ekonomi ölçütüyle, üretim ile dolaylı yoldan ilişkili bir ölçüttür. Toplumlar, sosyal hiyerarşiye göre üç sınıftan oluşmaktadır. Bunlar; soyluların, zenginlerin oluşturdukları üst tabaka; memurların oluşturdukları orta tabaka ve işçilerin, köylülerin oluşturdukları alt tabakadır. Soylular, sosyal hiyerarşide en yüksek statüye sahiptirler. Platon da *Devlet* 'te toplumu, yöneticiler, koruyucular ve çalışanlar olarak üç katmana ayırmıştır. Karl Max da, sınıf ayrımını; kapitalist toplumlardaki sınıfların ayrılmasına neden olan üretimin içinde rol alan, çalışan ve çalıştıranlar üzerinde incelemektedir.

" Sınıf ayrımının temeli, üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanır: Marxist sınıf anlayışının kilit noktası buradadır. Üretim araçlarının mülkiyetine sahip olanlar bir sınıf meydana getirirler (köle toplumunda bile sahipleri, feodal toplumda toprak sahipleri, kapitalist toplumda fabrika ve işletme sahipleri). Üretim araçlarına sahip olmayanlar da ayrı bir sınıf oluştururlar. Kapitalist toplumlarda geçimini sağlamak için emeğini satmak zorunda olan sınıfın adı proletaryadır " (Kapani, 1988: 99).

¹ Silsile-i Meratip: Kamu yönetiminde en küçük memurdan başlayarak onun en yüksek amirine kadar olan yetki ve sorumluluk sıralamasıdır.

Zweig'ın *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde, Avusturya'nın küçük bir köyünde, basit bir postanede on yıl boyunca karın tokluğuna çalışan ve geçimini sağlamak için emeğini satmak zorunda olan Christine Hoflehner, proletarya sınıfına mensuptur. Yine aynı eserdeki Amerika'da yaşamlarını yüksek standartlarda sürdüren Klara ve Antony van Boolean çifti de burjuva sınıfına mensupturlar. " Kapitalist toplumda iki ana sınıf burjuvazi ile proletaryadır " (Kapani, 1988: 100). 1900'lü yıllarda kaleme alınan söz konusu eserde kapitalist anlayışın izlerini görmek mümkündür. Baştan sona sosyal hiyerarşiye güzel bir örnek olan söz konusu *Değişim Rüzgarı* adlı eserde, toplumdaki sınıf farklılığı, açık bir şekilde okuyucuya aktarılmıştır.

" Kapitalist toplumda hakim sınıf burjuvazidir. Burjuvazi, üretim araçlarının sahibi olarak her şeyden önce ekonomik bakımdan topluma hakimdir: başka deyişle, ekonomik iktidarı elinde bulundurur. Fakat ekonomik üstünlük aynı zamanda politik üstünlüğü de sağlar " (Kapani, 1988: 101).

Tıpkı *Merhamet* adlı eserde olduğu gibi, yörenin en zengini, fabrikaları, köşkleri olan Lajes von Kekesfalva ve ailesi, civar tarafından hem saygı görmekte, hem de yönetimde söz sahibi olmaktadır. Çünkü statüsü halktan daha yüksektir. " Statü, kişinin toplumda saygı, itibar ve prestij bakımından sağladığı yeri ifade eder " (Kapani, 1988: 102) tanımından yola çıkarak sosyal hiyerarşideki üst tabakaya mensup kişilerin, statüleri yüksek kişiler olduğu söylenebilir.

" Weber'e göre, modern endüstrileşmiş toplumlarda sosyal sınıf örnekleri şunlardır:

- a. Genel olarak işçi sınıfı,
- b. Küçük burjuvazi, alt orta sınıflar,
- c. Bağımsız mülkleri olmayan aydınlar ve sosyal konumları temelce teknik yetişmeye dayanan kişiler,
- d. Mülk ve eğitim yoluyla ayrıcalıklı bir konum elde eden sınıflar " (Sencer, 1974: 76).

Weber'in yapmış olduğu sosyal sınıf ayrımları kısaca üst sınıf, orta sınıf ve alt sınıftan ibarettir. Bu ayrımlardan yola çıkarak, Weber'in sadece ekonomik bakımdan bir ayırım yapmadığını aynı zamanda da insanların okudukları okullar ve yaşadığı yerlerle alakalı bir ayırım yaptığı söylenebilir. Weber'in ayrımı;

" (...) sosyal tabakalaşmanın yalnız ekonomik kritere (mülkiyet esasına) dayanmadığını, bunda başka faktörlerin de etkili olduğunu belirtmesi bakımından önem taşır. Weber'in görüş açısından yapılan tahlillerin, özellikle gelişmiş sanayi toplumlarının karmaşık sosyal yapılarının

açıklanmasında yararlı oldukları söylenebilir. Gene bu açıdan hareketle, sosyal sınıfların yaşama tarzı ve saygınlık esaslarına göre kategorilere ayrılması yoluna gidilmiştir. (...) Bir fabrika işçisi ile bir büro işçisi arasında (her ikisinin de emeklerini satarak geçimlerini sağladıkları ve kazançları arasında da çoğu zaman önemli bir fark bulunmadığı göz önünde tutulacak olursa) ekonomik ölçüye göre sınıf farkı olmamak gerekirken, büro işçisinin sosyal saygınlık yönünden toplumda daha üstün bir yer işgal etmesi ve genellikle kendisini "orta sınıf" a dahil sayması, bu gerçeğin tipik örneklerinden birini oluşturur " (Kapani, 1988: 102).

Toplumda bir de üstlenen roller ve statüler dolayısıyla, genel manada katman ve katmanlaşma ve daha subjektif olarak da katmanlaşmanın tipleri olarak kast, zümre ve sınıflar bulunmaktadır.

Katmanlaşma

" (...) katmanlaşma, bir topluluğun katmanlara ayrılma olgusunun genel terimi olarak ya da bir başka deyimle, bir topluluğun işbölümü gereği benzer veya aynı rolleri (konumları) ve bunlara bağlı statüleri paylaşan bireylerin oluşturduğu hiyerarşik gruplara bölünmesi olarak tanımlanabilir " (Sencer, 1974: 119). Katmanlaşma, insan topluluklarında, işbölümüne bağlı olarak, farklı görevlerde bulunan insanları ayıran sistemdir. İnsan topluluklarında, örgütlenme başlar başlamaz, katmanlaşma görülmektedir. İnsan örgütleri belirli amaçlara sahiptir. Örgütlerin üyesi olan her bireyin ayrı bir rolü vardır.

" Hiyerarşi ilkesi: Örgütlere üyelik bir çeşit sosyal yapıyı ve statü farklılığını da beraberinde getirir. Rollerin değişebildiği iki üyeli durumlarda bile her zaman bir yöneten bir de yönetilen olacaktır " (Hodgkinson, 2008: 45).

" İkinci olarak katmanlaşma, topluluk içi ve topluluklar arası işbölümünde ortaya çıkar " (Sencer, 1974: 122). Katmanlaşma en ilkel toplumdan, en gelişmiş topluma kadar tüm toplumlarda var olan bir sistemdir, bu sistemin olmadığı bir topluluk aramak yersizdir. Örneğin, günümüzün ilkel topluluklarına örnek gösterilebilen, Afrika'daki bazı kabilelerde, yaşamlarını sürdürebilmeleri için, yörede bulunan yüksek ağaçların zirvelerinde toplanan bal kovanlarını cesur bir şekilde alıp, kabile insanlarına sunan insanlar, büyük bir saygı gösterisiyle karşılanıp, kabile reisi ünvanını almaktadırlar. Bu bir katmanlaşma örneğidir çünkü, bu olay topluluk içi iş bölümünü kapsamaktadır.

Kast Sistemi

Kast, ekseriya Hint toplumunda uygulanan bir sistem olmakla birlikte, uygulamaya göre oluşturulmuş olan sınıfların arasındaki herhangi en ufak bir iletişim ve alışverişin katiyen yasak olduğu oldukça katı bir sistemdir.

" Kastlar Hint toplum modelinin bir yapılandırmasıdır. Toplumsal tabakalaşmanın çok katı olduğu, toplumsal hareketliliğin hemen hemen hiç

olmadığı bir toplumsal yapıyı oluşturmaktadır. Kast sisteminin genel özelliği ekonomik farklılaşma ile bağlantılı oluşudur. Kastlar ve kastlar arası ilişkiler katı ve kesin sınırlarla birbirinden ayrılmış olup, bu sınırlar dinsel dogma, gelenekler, görenekler, siyasal güçler ve yasalarla her türden yaptırımlarla güvence altına alınmıştır. Kastlar arası ilişkiler de aynı biçimde kısıtlanmıştır " (Kemerlioğlu, 1996: 22).

Kast sisteminin Hint toplumunda neden ve nasıl yer edindiği ve kast sistemini benimseyen insanların hangi düşüncelerde olduğu Prof. Dr. Gönül İçli'nin *Sosyolojiye Giriş* adlı kitabında şöyle gösterilmektedir:

" Kastlar dini inançlarla doğrudan ilişkilidir. Hindu dininde " kir" kaçınılacak şeylerin başındadır. Bazı işlerle bu işleri yapan kişiler " kirli" olarak görülmektedir. Kirlenmemek için bu işleri yapanlarla temas edilmemesi gerekmektedir. Kastların her biri geleneksel olarak bir meslek adıyla anılmaktadır. Kast üyeleri kendi geleneksel mesleklerini doğal ve kendi yaradılışlarına uygun sayarlar. Başka bir mesleğe özenmek alçaltıcı kabul edilir. Hindistan'ın kast sisteminde dört ana kast vardır. Bunlar, Brahmanlar (din adamları), Kşatriyalar (savaşçılar), Vaisyalar (tüccar ve esnaflar), Sudralar (köylüler) 'dir " (İçli, 2009: 168).

Kast sistemi, sosyal sınıflaşmanın aksine oldukça bireyseldir. Genlerle taşındığı varsayılır ve nasıl bir ortama doğruldu ise o ortamdan, daha doğrusu ailesinin mensubu olduğu tabakadan çıkması imkansızdır. " Kasta üyelik doğumla kazanılan bir özelliktir " (İçli, 2009: 169) ifadesi bu durumu destekler niteliktedir.

Kısacası bir insan, hangi tabakaya mensup ise, çocukları ve torunları da mensubu olduğu tabakada ömrünü tamamlamak zorundadırlar. Kısacası sahip olunan yetenekler doğrultusunda, kazanılan başarıların, alınan eğitimlerin, sosyal yaşamda sergilenen davranışların, sınıf atlamak için hiç bir etkisi bulunmamaktadır. " Her birey kastının kurallarına (aynı kasttan biriyle evlenmek, aşağı kastlarla ilişkide bulunmaktan kaçınmak gibi) uymak zorundadır. Eğer kuralları çiğnerse fiziksel cezalar, soyutlanma hatta kendi kastından atılma durumuyla karşılaşabilir " (İçli, 2009: 169).

Kastlaşmanın, sınıflaşmadan farkı, kast sisteminde, etnik köken, geldiği aile, genler gibi fiziksel durumlar önem arz ederken, sınıflaşmada ise, sahip olunan yetenekler, elde edilen başarılar ve sosyal yaşamda sergilenen davranışlar, sınıflara ayrılmada büyük rol oynamaktadır.

Zümreler

Kastlaşma ve sınıflaşmaya nazaran daha yumuşak olan ve toplum içerisinde insanların iş bölümlerine göre ayrıldığı bir sistem olan zümreleşme, 11. yy'da görülen hiyerarşik bir düzendir.

" Feodal zümreler Ortaçağ Avrupası'nda görülen bir yapılanmadır. Kast ve kölelik sisteminden biraz daha açık bir sistemdir. Çünkü çok seyrek ve zor olsa da bireylerin toplumsal statülerini değiştirebilme olanağı vardır. Feodal zümrelerin üç önemli karakteristiği vardır " (Sayın, 1994: 123).

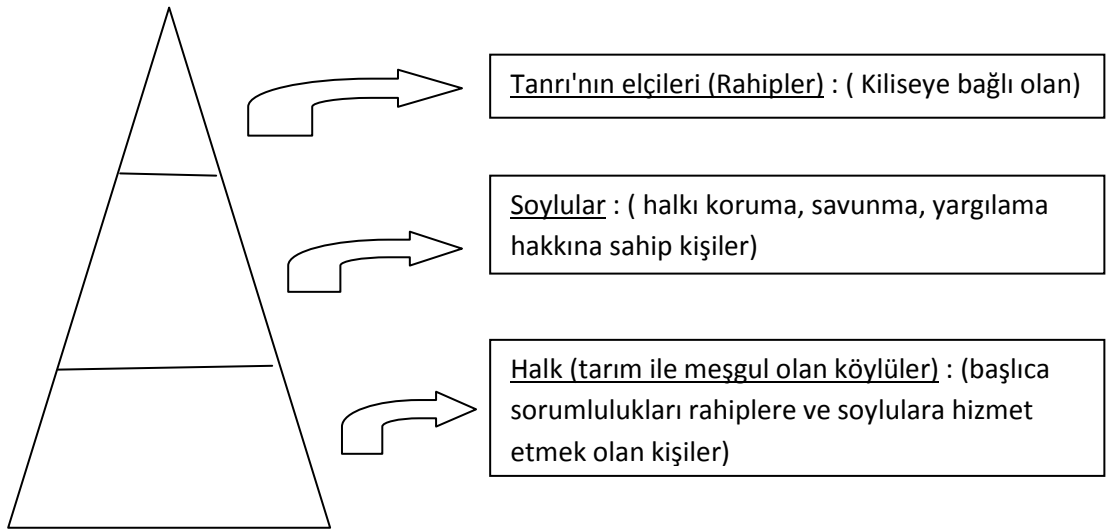
" 1. Hukuken tanımlanmışlardır.

2. Zümreler geniş bir işbölümünü temsil etmektedir ve belirli işlevleri vardır. Örneğin herkes için dua etmek din adamlarına, herkesi korumak soylulara ait işlerdir.

3. Feodal zümreler siyasal gruplar durumundadırlar. Serfler bir zümre sayılmamaktadır " (İçli, 2009: 169).

" (...) hiyerarşi içinde aşağıdan yukarıya ilerledikçe otorite de birikerek artmakta ve " *irade egemenliği*" , son tahlilde, hiyerarşinin en üst basamağında somutlaşmaktadır " (Fişek, 2005: 97).

Bu duruma istinaden zümrelerdeki hiyerarşi şöyledir:

" (...) hiyerarşilerde, üstün rolü haklarla, astın rolü de ödevlerle tanımlanmaktadır " (Fişek, 2005: 98).

Buna ek olarak;

" Zümrelerde halk üçe ayrılmaktadır:

1. Özgür Köylüler: Askerlik yapan, vergi veren bu köylüler daha önce toprağı olan ancak kendi isteğıyle bir beyin himayesine sığınmış köylülerdir.

2. Yarı özgür köylüler: Toprağa bağlı ve toprakla birlikte sahip değiştiren köylülerdir.

3. Serfler: Feodal beyin mülkiyetinde olan köylülerdir " (Kocacık, 1997: 167).

Sınıf

" Sınıf sistemi makinalaşmanın, teknolojinin önem kazandığı, geleneklerin, dinin eski önemini kaybettiği sanayi toplumunun tabakalaşma biçimidir " (İçli, 2009: 170). Bu ayırım çeşidi, her ne kadar saygınlık ve iktidara bağlı olsa da büyük oranda şahsın ekonomik durumu ağırlıklıdır. Kısacası genel manada toplumlarda üç çeşit sınıf bulunmaktadır. Bunlar; üst, orta ve alt sınıftır. Üst sınıfı oluşturanlar, birkaç kuşak zengin olup, hatırı sayılır kişiler iken, orta sınıf da; avukat, doktor, mühendis gibi yüksek maaşlı, saygın mesleklere sahip kişilerdir. Son olarak da alt sınıfı tabiki de geçimini sağlayabilmek için emeğini satmak zorunda olan sanayi işçileri, düşük memurlar, köylüler ve de işsizler oluşturmaktadır. " Toplumsal sınıflar arasında başlıca üç yönden ayrılık olabilir " (Özkalp, 1995: 258):

" 1. Yaşam Şansları: Bir toplumda belirli sınıfların üyeleri diğerlerine göre daha az veya daha daha çok yaşam şansına sahiptirler. Örneğin köyde doğan bir bebeğe oranla daha azdır. Hayatın sağladığı olanak ve zevkler belirli sınıflar için daha fazladır.

2. Yaşam Biçimi ve Gelir Farkı: Her toplumsal sınıfın kendine özgü bir yaşam biçimi vardır. Her sınıfın davranışları, zevkleri, konut tipleri, giyim kuşamları, aile yaşamı, gelenek ve görenekleri diğerlerinden farklıdır. Yaşama biçimi gelirle de ilgilidir. Belirli bir gelir düzeyine sahip olanlar genellikle belirli yaşam biçimlerini benimserler. Eğitim düzeyi de yaşam biçimini etkileyen faktörlerden birisidir. Sanayileşmiş ülkelerde yaşam standardının yükselmesine ve uygulanan toplumsal politikalara bağlı olarak sınıflar arası yaşam biçimi farklılığı giderek azalmaktadır.

3. Sınıf Bilinci ve Psikolojik Davranışlar: Her toplumsal sınıfın kendine özgü gelenek, görenek ve düşünce biçimleri vardır. Bir sınıfın üyesi olma belirli bir biçimde düşünme, belirli sorunlar karşısında belirli biçimlerde tepkide bulunmayı gerektirir. Sınıf bilinci başka sınıflara göre farklılık, kendi sınıfına göre de benzerlik bilincidir. Sınıf bilinci bir sınıfa üye olanları başkalarından ayrı ve farklı oldukları duygusu ile birleştirir " (Dönmezer, 1978: 323).

Sınıf farklılıklarının bilincinde olan kişiler, kendi mensubu olan sınıfın haricinde diğer sınıfların farklı yaşam tarzları olduğunun gayet farkındadırlar. Zweig'ın *Dünün Dünyası* adlı eserinde üst tabakada büyütölmüş bir çocuk olan Stefan Zweig'ın terbiyesinde, ailenin sahip olduğu tutum buna en güzel örnektir:

" Hizmetçiler ve aptal anneler üç ya da dört yaşındaki çocuklarını yaramazlık yapmaktan vazgeçmezlerse "polis amcağı" çağıracaklarını söyleyerek korkuturlardı. Bizler lisedeyken, herhangi önemsiz bir dersten zayıf aldığımızda okuldan alınıp bir yere çırak verilmekle korkutulurduk- burjuva ailelerinde en büyük tehdit şuydu: emekçi sınıfa iniş- " (Zweig, 2011: 58).

Sonuç olarak hiyerarşi, insan topluluklarında, gerek saygınlık gerek ekonomik durum göz önünde bulundurularak, insan sayısının çok olduğu yerlerde, insanlar tarafından kasıtlı bir şekilde, farklı yaşam tarzlarına sahip olan sınıfların oluşmasıdır.

Hiyerarşinin ilk çıkış sebebi, tabii ki de, toplumda insan sayısının fazlalaşmasıyla, yönetimin ve ileriki yıllardaki üretimin daha da zorlaşması sonucu, insanları iş bölümü yapmalarına sevk eden bir sisteme ihtiyaç duymalarıdır. Hiyerarşi, evrensel bir konu olmakla birlikte, tüm dünyadaki insan topluluklarında görülmektedir. Kısmen düzeni sağlar iken, kısmen de bazı toplulukların insanlığından çıkmasına sebep olmaktadır.

1. 2 Hümanizm Düşüncesi ve Sosyal Yaşamdaki Yeri

Hümanizm, 14. yy'ın ikinci yarısında İtalya'da çıkan ve modern kültürün en önemli bir unsuru olmayı başarıp, Avrupa'ya hızla yayılan, çok geniş bir alanı olan, felsefi ve edebi bir düşüncedir. Hümanizm sözcüğü, 15. yüzyıl İtalya'sında klasik edebiyatla ilgilenen kimseler için söylenen *umanista* sözcüğünden kökenlenmektedir.

Hümanizm, edebiyat alanında: İtalya'da; Petrarka ve Boccaccio, Fransa'da; Rabelais ve Montaigne, İspanya'da Cervantes, İngiltere'de; Shakespeare üzerinde ve Almanya'da ise Humanismus ve Reformation devirlerindeki edebi ürünler veren kişilerde büyük ölçüde kendini göstermektedir.

Orta Çağ'dan Yeni Çağ'a 1300- 1500 yılları arasındaki geçiş dönemi olarak adlandırılan Rönesans'ta ateşli ve yoğun bir şekilde edebiyat ve felsefe alanında incelemeler yapılmış ve çeşitli düşünceler ortaya atılmıştır. Bu söz konusu yoğun dönemde, yavaş yavaş insana yaklaşıldığından ve insanın özellikleri keşfedildiğinden ve de buna ek olarak Aydınlanma Çağı'na adım adım yaklaşıldığından, insanı merkezine alan, insana değer veren hümanizm düşüncesi tartışılarak yavaş yavaş hümanizmin temelleri atılmıştır. Bu yüzden Hümanizm aslında, ortaçağın skolastik düşüncesinden uzaklaşma misyonunu taşıyarak, insanın gelişmesine önem veren Aydınlanma Çağı'nın başlamasına ön ayak olmaktadır.

Hümanizm, Denis Diderot'un : " Evrene yerleştirilmişken, neden insanı çalışmamızın içine sokmayalım ki? Neden insanı esas merkez noktası yapmayalım ki? " (Davies, 2010: 113) sözünü merkezine oturtmuş ve her şey insanlar için ilkesini edinmiş bir anlayıştır. Hümanizm, merkezine insanı almıştır, çünkü insan değerlidir ve hiçbir şeyin boyunduruğu altına girmeyecek kadar da özeldir. Aynı zamanda insan, evrendeki canlılar arasında seçilen taraf değil, seçen taraftır. Michel de Montaigne'e göre insan için en önemli nokta şudur:

" İnsan ne kadarı hoşuna gidiyorsa o kadarını almalı, ama kendisini hiçbir zaman başka şeylerin egemenliği altına sokmamalıdır " (Zweig, 2012: 83).

Hümanizmin tanımlarına gelinecek olursa, hümanizm, çok geniş bir anlam yelpazesine sahiptir, örneğin Sartre, Varoluşçuluğu bir hümanizm olarak görmektedir, buna ek olarak Heidegger de Hristiyanlığın bir hümanizm olduğunu söylemektedir, ancak hümanizm en yalın haliyle günümüzde şöyle kullanılmaktadır:

İnsanı merkezine alan, insanı rahat ettirmeye çalışan, onu özgür bırakıp hislerine ve düşüncelerine son derece önem veren, toleransı gerekli sayan, her şeyin ölçüsünün insan olduğunu savunup, insanı yücelten, insana bu dünyadaki önemini hatırlatan, insanlar arasında ayırım yapmayı hiyerarşiyi kati bir şekilde reddeden söz konusu anlayış, bağrında optimist konulara yer verip tüm insanları sevmeyi ve canı gönülden kabul etmeyi öngören, tüm insanları eşit gören evrensel bir anlayıştır. Hümanizm, ayrıca *Felsefe Terimleri Sözlüğü* ve *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*nde şöyle tanımlanmaktadır:

" İnsancılık (Alm. Humanismus) (Fr. humanisme) (İng. humanism) (Lat. humanus= insanca, insana özgü, insana ilişkin): İnsanlığa, insana yaraşır bir yaşam ve düşünmeye ulaşmak için çabalamak. Bu bağlamda:

1. (Genellikle) Kavramın en geniş anlamında, insanın değer ve saygınlığına, insan olmaya, insanlığa olan us inancı.

2. Batı kültürünün ve eğitiminin Eski Yunan kültürüne dayanmasından yola çıkarak bu kültür kalıtının bilimsel olarak yeniden canlandırılması düşüncüsü. // Roma'da Yunan kültürü bir eğitim kaynağı olmuştur (Cicero). Ortaçağ'da da Yunan ve Romalı yazarların çalışmalarını yenileme çabaları sona ermedi, bu çabalar Doğuçağında (Rönesans) büyük ölçüde geliştirildi. Böylece bilim ve eğitim skolastikten ve kilisenin yetkesinden kurtularak yeni bir kültür ülküsü gerçekleştirmeye başladı. (Bu ülkü Erasmus'la doruğuna erişti); 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başında insancılık yeni bir biçim kazandı, özellikle Herder, Winckelmann, W. von Humboldt ve Goethe'nin temsil ettikleri bu evreye " yeni insancılık" adı verilir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Werner Jaeger'in yönetiminde, Antikçağa olan ilişkileri yeniden belirleme çabalarına da " üçüncü insancılık" denir.

3. (Yukarıdaki görüşlerle hiç bir bağlantısı olmadan) Yararcılığın belirli- özellikle İngiliz filozofu F. S. Schiller'in canlandırdığı- biçimi için kullanılan özel felsefe terimi: Protagoras'ın " insan her şeyin ölçüsüdür. " formülünü çıkış noktası olarak alan; insanda, insanın gereksinme ve ereklere, bilginin ve doğruluğun ölçüğünü bulan anlayış " (Akarsu, 1998: 105).

Prof. Dr. Özer Ozankaya'nın oluşturmuş olduğu Toplumbilim Terimleri Sözlüğü'nde ise hümanizm şöyle yer almaktadır:

" İnsancılık (Hümanizm): İnsan onuruna saygıyı sağlamak, onun gönencini ve bütün yönleriyle gelişmesini gerçekleştirmek, bu amaçla toplumsal yaşamda gereken elverişli koşulları yaratmak ülküsü " (Ozankaya, 1984: 66).

Günümüz hümanizm anlayışı, zengin- fakir, alt- üst, eğitilmiş- eğitimsiz demeden tüm insanları eşit görmesine rağmen, ne ilginçtir ki hümanizmin temelini atılmaya çalışıldığı 15. yy'daki hümanizm anlayışı büyük bir çelişki içerisinde. Çünkü o zamanlardaki hümanizm hem belli bir kesime (Aristokrat) hitap etmekte, hem de gitgide tüm insanları eşit görüp, insanlar arası ayrımı doğru bulmamaktaydı. Hümanizmin babası sayılan Desiderius Erasmus bile elit bir üst tabakadan geldiğinden ve o yıllarda sadece üst tabakaya has bir durum olan latinceyi bilmekte ve kalemiyle hümanizmi övüp savunmasına rağmen, uygulamada pasif kalmaktadır. Açıkçası, 15. yy'da yaşamış olan Erasmus, sağ elinin altıncı parmağı saydığı kalemini elinden hiç düşürmemiş, insanlık için ne yapabilirim diye düşünüp, kayda değer düşünceler yaratmayı başaramamıştır. Buna rağmen, önemli çıkarımlarını hiç kimseye paylaşmaması davranışının, hümanizmin babası sıfatını taşıyan bir adama ait olması oldukça düşündürücüdür.

Buna ek olarak, Erasmus, insana önem vermesine rağmen, her zamanki gibi odasında oturup kitaplarına kafa yorarken, semtinde çıkan halk ayaklanması sonucu oluşan hengameden ürüp, gerçek bir hümanist gibi insanlığın içinde bulunduğu karanlığa bir mum yakmayı reddetmiştir. Buna benzer bir durum olarak, Edward Said de *Hümanizm ve Demokratik Eleştiri* adlı kitabındaki: " Erken Rönesans'ın klasik hümanizminin yeni tarihçileri; Petrarch ve Boccaccio gibi ikonik figürlerin insani diye övgüler yağdırdıkları, fakat Akdeniz köle ticaretine karşı çıkmak için kollarını bile kıpırdatmadıkları (...) " (Said, 2005: 60) sözleriyle hümanizm ve hümanistler arasındaki söz konusu çelişkiye vurgu yapmaktadır. Yine bu çelişkiye örnek olarak da, hümanizmin babası olarak kabul edilen Desiderius Erasmus gösterilebilir. Erasmus, kalın perdelerden içeriye ışık girmesini engelleyen, kitap tozunda boğulan küçük odasında, elinden hiç düşürmediği kalemi ve kan yapması amacıyla düzenli olarak içtiği şarabın kadehi ile, kendiyle baş başa, insanlık için kafa yorsa da, insanlardan hep kaçmıştır çünkü insanları kendi dünyasında çoktan sınıflara ayırmıştır.

" Hümanizm, kabuğuna çekilip geride durmayla ve dışlamayla ilgili bir şey değildir. Tam tersine: Hümanizmin amacı, insan emeğinin, insanın kurtuluş ve aydınlanma enerjisinin ve - aynı derecede önemli olmak üzere- insanın kolektif geçmişi ve şimdiki yanlış okumaları ve yanlış yorumlamalarının ürünü olarak daha fazla sayıda meseleyi eleştirel irdelemeye tabi tutmaktır " (Said, 2005: 29).

İşte tam burada Edward Said aslında, hümanizmin misyonundan bahsetmiştir. İnsanın aydınlanma enerjisi derken, kurtuluşu derken, aslında Stefan Zweig'ın da kastettiği gibi sosyal hiyerarşiye göre, alt tabakada bulunan ve uygarlaşmamış sayılan tüm insanların, uygarlaşmış, eğitilmiş insanların oluşturduğu üst tabakaya çekilmesinden bahsedilmiştir. Hümanist yazar Stefan Zweig da, hiyerarşik düzeni reddeden hümanist anlayışı benimseyerek, eserlerinde bir yol takip etmiştir. Stefan Zweig'a göre, toplumda bir üst tabaka, bir de alt tabaka bulunmaktadır, söz konusu üst tabakada; iyi eğitim görmüş, insancıl anlayışı benimsemiş, uygarlığı tatmış, düşünce dünyaları gelişmiş entelektüel insanlar bulunurken, alt tabakada ise, uygarlaşmamış, kaba saba bir topluluk

bulunmaktadır. Tam bu noktada, hümanizmin asıl amacı alt tabakadaki insanların bir an önce geliştirilmesi ve daha fazla dışlanmasının önüne geçilmesi olduğu şu kısımdan çıkarılmaktadır: " (...) hümanistlere göre alttaki eğitilmemiş kesimlerin gittikçe daha büyük bölümlerinin üst kültüre çekilmesi başarılabilirse, işin büyük bölümü de tamamlanmış sayılacaktır " (Zweig, 2008: 107). Erasmus'un aksine, bir başka hümanist yazar olan Michel de Montaigne ise: " Gittiği her yerde, her sınıftan insanları arar. Hepsinden hobisinin ne olduğunu öğrenmeye çalışır. Aradığı insan olduğundan, sınıf farklarına önem vermez " (Zweig, 2012: 101).

Hümanistler, kendilerini " Bizler hümanist insanlarız!" diye adlandırırken, aslında " Bizler entelektüel insanlarız! " demek istemişlerdir. Çünkü onlar halktan, daha doğrusu basit insanlardan farkları olduğunu ortaya koymak adına, çevrede fark edilebilecek giysiler giymeyi uygun bulup, onlardan daha çok okuyup, bir şeyler inceleyip düşünce dünyalarını genişlettiklerini savunmaktadırlar. Her hümanist için kitap, kalem daha doğrusu eğitim vazgeçilmezdir. Şu sözler bu görüşü destekler niteliktedir:

" Eğitim ve kültür isteyen herkes hümanist olabilir; her sınıftan her insan, erkek ya da kadın, şövalye ya da rahip, kral ya da tüccar, isterse bu özgür topluluğa katılabilir, hangi ırktan ve sınıftan geldiği, hangi ulustan olduğu, hangi dili konuştuğu sorulmaz " (Zweig, 2008: 97).

" Hümanizm, insanları hümanist olarak yetiştirmek için tek bir yol tanır; o yol, eğitimidir " (Zweig, 2008: 107).

Hümanistler için, okuyup incelemek, bir takım çıkarımlarda bulunmak, birçok şeyden önde gelmektedir. Her hümanist, kitapları sevmekte, kollamakta, onlara gözü gibi bakmaktadır. Hatta seyahatlerinde yanlarında götürmektedir. Tıpkı iki hümanist yazar olan Michel de Montaigne ve Stefan Zweig gibi. Zweig bir eserinde, Montaigne'nin kitaplara ne kadar önem verdiğini şu sözlerle vurgulamaktadır:

" Kanımca kitaplar, insanın hayat yolculuğunda yanına alabileceği en iyi besinlerdir " (Zweig, 2012: 63).

Montaigne, kitapları, insanoğlunun yaşamı boyunca, kendini geliştirebilecek en güzel araç olarak görürken, Stefan Zweig da, hayatının önemli zamanlarını, yabancı olduğu ülkelere seyahat etmekle geçirir iken, daima yanında taşıdığı kitaplarından bir türlü kopamamıştır. Kısacası hümanizm, insan odaklı olduğundan, insanı geliştiren her şeye sıcak bakmaktadır. İnsanın gelişmeye hakkı vardır çünkü insan çok özeldir. Hümanizm, insanı diğer canlılardan özel görmektedir ama hümanist filozof Peter Singer'in her zaman söylediği gibi önyargılı olmamak gerekir çünkü insanlar diğer türlerden üstün değildir.

Hümanizm, insanı doğru şeyler yapmaya sevk etmekte, insana yardımcı öngörmektedir. Hümanist yazar Stefan Zweig'ın *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserinde olduğu gibi. Monte Carlo'nun bir kumarhanesinde sıfırı tüketmiş, çaresiz bir genci gören Mrs.

C. , hemen kendinde o gence yardım etme isteği duymuştur. Kendini öldürmeyi düşünen gencin, doğru bir yolda olmadığını ve hemen onu doğruya yöneltmeyi kendine görev bilen Mrs. C. 'nin hümanist bir insan olduğu söylenebilmektedir. Hümanizme göre, insan için doğru yol çok önem taşımaktadır, doğruluk insana her zaman yarar sağlar ve insan için yararlı olan her şey çok önemlidir. Her şeyden önce insanın nasıl yaşamak istediği çok önemlidir. 16. yy'da yaşamış olan Fransız hümanist Rabelais'ın da dediği gibi, yaşamak her insanın en doğal hakkıdır, insan canı ne istiyorsa onu yapmalıdır. Anı yaşamak ve değerlendirmek anlamında kullanılan Carpe Diem de Rabelais'in bu düşüncesini destekler niteliktedir.

" Felsefi olarak: Hümanizm, özgürlük ve önemsenmenin yanılmasıdır ve dilin (Nietzsche), psikolojinin (Freud) ya da tarihin (Althusser) doğru anlatımıyla kolayca bu yanılısma ortaya çıkar. Ahlaki bakımdan: Hümanizm müşterek olan narsizismin bir şeklidir ve kendi aptallıklarına, saçmalıklarına ve zalimliklerine karşı kördür " (Davies, 2010: 156). Bu tanımlarda, Hümanizm'in insana verdiği önem ve sahip olması gerektiği özgürlük hakkında bir yanılısma olduğu ortaya atılmaktadır. İkinci tanımda ise, Hümanizm'in tamamen, insanların uydurduğu ve kendi kötü davranışlarına aldırmandan, insanın sadece iyi taraflarını savunmasından bahsedilmektedir ve bu duruma ince bir eleştiri yapıldığı görülmektedir. Varoluşçu Felsefe'nin önde gelen isimlerinden biri olan filozof Martin Heidegger de hümanizmi şöyle tanımlamaktadır:

" (...) hümanizm şudur: İnsanın insanca olması ve gayri insani, inhuman olmaması, yani kendi özünün dışında olmaması için düşünceye dalmak ve ihtimam göstermek. Peki ama insanın insanlığı nerededir? Özünü sürdürmesindedir " (Heidegger, 2013: 11).

Heidegger'e göre de insanın özü, tabiki de kendisinin bizzat oluşturduğu toplumdur ve toplumsal insan, doğal insandır. Edward Said'e göre ise: " (...) hümanizm, (...) insani bilimlerin seküler tarih, insan emeğinin ürünleri ve insanın düşüncesini ifade etme yeteneğiyle ilgili olduğu görüşüdür " (Said, 2005: 20). Hümanizm, insan odaklı olduğundan, insanın sahip olduğu düşüncelere saygı duymaktadır ve aynı zamanda insanın düşüncesini nasıl ifade ettiğine de önem vermektedir. Örneğin; Zweig'ın *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserinde, tanık olunan sansasyonel bir olay hakkında, çoğunlukla aynı doğrultuda fikirler olmasına karşın, anlatıcı ve Mrs. C. düşüncelerini oldukça sağ duyulu bir hümanist gibi ifade etmektedir. Bu ifade ediş yeteneğinin Hümanizm anlayışının içinde var olan bir durum olduğunu Edward Said de vurgulamaktadır.

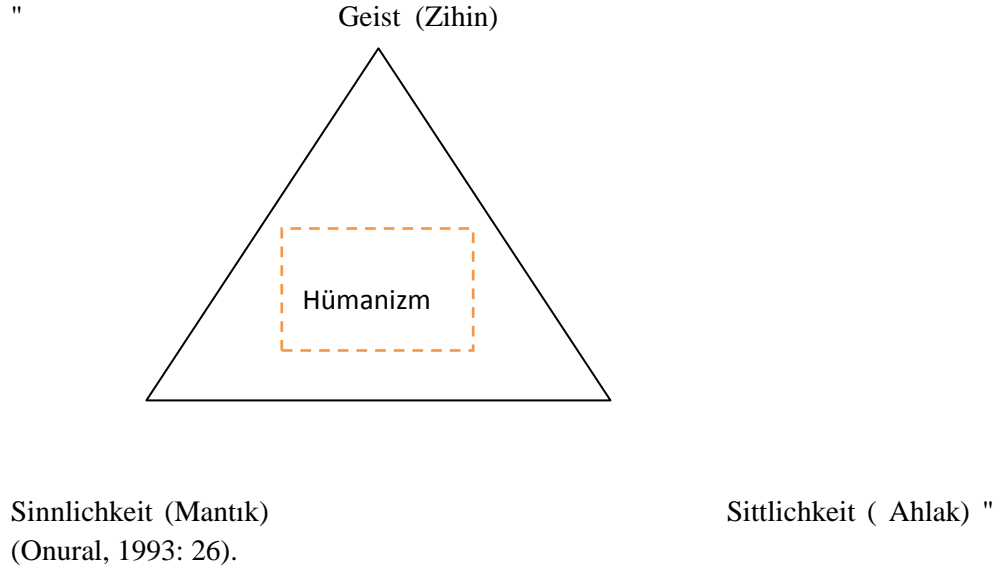
Hümanizmin Entelektüelleşme İle Olan İlgisi

Hümanizm anlayışı, aslında bir entelektüelleşme ve aklın kullanılması için gösterilen çabadır. Bunun doğruluğunu destekler nitelikte olan, Antik Yunan'daki sofistlerin düşünceleri, sofistlerle aynı görüşü savunan Sokrates, Aufklärung (Aydınlanma Çağı) daki hümanist anlayışın önemli noktaları, bu anlayışa ön ayak olan Desiderius Erasmus, Michel de Montaigne ve hümanist yazar Stefan Zweig'ın düşünceleri örnek

gösterilebilir. Örneğin sofistler, bilgelik gösteren, pratik bilgiye sahip, entelektüel, ustalık, beceri, yetkinlik gösteren, yenilikçi kişiler olarak bilinirler. İnsana dönük yapıları, insani problemlerle ilgilenmeleri, insanın medenileştirilmesine ve eğitime önem vermeleri, mantığını kullanan bu insanların amaçlarının " insan" olduğunu göstermektedir.

" Sofistlerin amaçlarıyla Sokrates'in amaçları birbirlerine o kadar benziyordu ki, sonuncusunu, kendisinin büyük öncülerinden ayırmak bir ölçüde haksızlık olur. Sofistler insanı ıslah etmek ve eğitmek, insani yetkinliği (erdem) belirleyip geliştirmek, insanlara yaşama sanatını öğretmek veya kazandırmak istiyorlardı; Sokrates'in istediği ise kesinlikle bundan daha fazla bir şey değildi " (Versenyi, 2007: 77).

İnsan odaklı olan hümanizm anlayışının akla verdiği önem, Ortaçağ'ın karanlığına yakılmış bir mum olan Aydınlanma Dönemi'nde açıkça görülmektedir. Almanya'da 1650- 1800 yılları arasında hüküm süren akımın, hümanizmi merkezine oturtmuş biçimdeki bir piramitte aklın hümanizm açısından önemi şöyledir:

Bu piramit bizlere, Ortaçağ'dan kurtulmaya çalışıp, aklın kullanılmasıyla Aydınlanma Çağı'na geçilmek istendiğinin kanıtını göstermektedir. Aydınlanma Çağı, *akıl* ve düşünce ile eş düşünüldüğünden, merkezine hümanizmi oturtmuş olan bu piramitin, en önem taşıyan yeri olan zirvesine akılı koymuştur. Böylece, hümanizm ve aklın ayrılmaz bir çift olduğu ortaya çıkmaktadır.

Aydınlanma, adı üstünde insanlığın aydınlanması, Kant'ın dediği gibi, aklın kullanılmasına cesaret edilmesidir. Bu piramitin de gösterdiği gibi, aklın merkezi insancılık, insancılığın merkezi de akılcılıktır. Yine aynı şekilde, daha önce de bu çalışmada belirtildiği gibi Hümanizm denilince ilk akla gelenlerden Desiderius Erasmus

ve Michel de Montaigne'nin de akla büyük ölçüde önem verdiği görülmektedir. Erasmus'un entelektüel görüşünü Stefan Zweig şöyle tespit etmiştir:

" Erasmus ve yandaşları, insanoğlunun içindeki insancı yanın ancak eğitim ve kitaplar aracılığıyla güçlendirilebileceğini düşünürler, çünkü onlara göre yalnızca eğitilmemiş, kendisine bir şey öğretilmemiş olan insan, kendisini körü körüne tutkularına kaptırır " (Zweig, 2008: 107).

Michel de Montaigne de, tıpkı Erasmus gibi okumaya, eğitime ve insanın kendisini geliştirmesine, toplumda entelektüel bir yere sahip olmaya büyük önem verenlerdendir. Kendisini okumanın büyüüne kaptıranlardandır. Bu anlayışta akla ve gelişime bu kadar önem verilmesinin sebebi, hümanistlerin, günümüzde olduğu gibi, daha o zamanlarda dünyayı yönetecek olan şeyin *akıl* olduğunu düşünmeleridir.

Hümanizmin Özgürlükle Olan Bağı

Hümanizm anlayışı, aynı zamanda insanın özgürlüğüne de büyük önem vermektedir. " Kendisi için özgür düşünen, yeryüzündeki bütün özgürlükleri de onurlandırmış olur" (Zweig, 2012: 86). Hümanizm anlayışını benimsemiş insanlar, ilk başta kendilerini özgür bırakmalıydılar. Kendilerini özgür düşünmeye sevk eden insanlar, işte o zaman objektif düşünebilmekte ve insancılık görüşünü aktif hale getirmektedirler. Unutulmamalıdır ki: " Özgürlük ortamında düşünülmüş olan, hiçbir zaman bir başkasının özgürlüğünü sınırlayamaz " (Zweig, 2012: 79).

Hümanizmin, Dil ve Retorik İle Olan Yakın İlişkisi

Dil, insanlar arasında iletişimi sağlamaktadır ve insanın kendisini ifade edebilmesi ancak dil ile mümkün olmaktadır. Hümanizm de insan odaklı olduğundan, insanın düşüncelerini ifade edebilmesine büyük önem vermektedir. 15. yy'da hümanizmin kan kaybetmesine neden olan durum da zaten hümanizm anlayışının sadece yüksek akademik dilde kalıp, halka hitap etmemesidir. Bu yüzden hümanizmin en büyük problemi aslında dil problemidir.

" Hümanistler için dil bilimsel olarak saf olan model, klasik Latince ve Yunancaydı " (Davies, 2010: 82). Ancak o yıllarda, Latince ve Yunanca'yı sadece elit tabaka konuşabiliyordu. Hümanistlerin, insanların ifade şekline önem vermelerini, İspanyol hümanist Juan Luis Vives: " Konuş ki seni görebileyim! " (Johnson, 1975: 435) sözüyle vurgulamaktadır. Bu sözün insanlık ile olan bağlantısı, insanın düşüncelerini dile getirebilme yeteneği ve tarzı yoluyla, kendi kişiliğini ortaya koyma durumudur.

Tony Davies'in *Hümanizm* adlı araştırmasındaki, İslami Hümanizm kısmında; insan değerinin arttırılması ve hümanizm ile retorik arasındaki ilişkiyi açıklar nitelikte Abdullah İbn El- Mukaffa'nın görüşleri sunulmaktadır: " Hümanistliğin esas kısmı, öğrenme vasıtasıyla elde edilir " (Davies, 2010: 97). Bunun yanı sıra El- Hasan Ben Jahl da okuyucularına şunu ısrarla tavsiye etmektedir:

" Retorikli konuşmayı öğrenin; insanı diğer hayvanlardan üstün kılan şey, konuşma yetisidir ve ne kadar retorikli konuşursanız insanlığımızın değeri o kadar artar " (Makdisi, 1990: 95).

Kısacası ilk hümanizm, yani Roma hümanizmi ve o zamandan günümüze dek gelen tüm hümanizm biçimleri, gerek akla yakınlığıyla, gerek insanı özgür kılmasıyla, gerek de insanın kendisini ifade edebilmesini sağlayan retorikle bağlantılı olarak, insanın en genel özünü tartışmasız olarak kabullenmektedirler. Hümanizm, tüm insanları eşit gördüğünden toplumda oluşmuş tabakalaşmalara sıcak bakmamaktadır. Sınıf farklılıklarına önem vermediği için de hiyerarşiyi onaylamamaktadır. Hümanist insanların da en önemli özelliklerinden bir tanesi de insanlar arasındaki farklılıklara açık olmalarıdır. Daha önce de belirtildiği gibi, hümanist yazar Michel de Montaigne'in davranışları söz konusu farklılıklara açık olma durumunu destekler niteliktedir:

" Başlıca sevinç kaynağı insanları görmek, her yerde farklı insanlarla ve farklı adetlerle karşılaşmaktır. Gittiği her yerde, her sınıftan insanları arar. Hepsinden hobisinin ne olduğunu öğrenmeye çalışır. Aradığı insan olduğundan, sınıf farklarına önem vermez; (...) " (Zweig, 2012: 101).

Zweig'ın da son cümlede uygulamış olduğu, Montaigne'in aradığı şeyin sadece tarafsız bir insan olduğu durumu, hümanizmin odak noktasını oluşturmaktadır. Tarafsız bir insan aynı zamanda özgür düşüncelere sahip bir insandır. Erasmus'un, insanın bağımsızlığı hakkındaki görüşleri şöyledir:

" (...) bir hümanist hiçbir partiye bağlanmamalıdır, çünkü bir partiden olan her insanın görevi yanlı görmek, yanlı duymak ve yanlı düşündürmektir. Bir hümanist, düşünme ve eylem özgürlüğünü her durumda korumalıdır, (...) Erasmus Anlayışı doğrultusunda düşünmek, bağımsız düşünmek demektir (...) " (Zweig, 2008: 105).

Sonuç olarak, özü barış ve birlik olan, insanı geliştirip iyi bir şekilde yaşamasını amaçlayan hümanizm akımı, 15. yy'daki önemli düşünürler tarafından ortaya atılmış ve hiç bir zaman entelektüel olmayan halkın seviyesine inmeyi başaramamıştır. O dönemde halka hitap etmeyi başarabilen Martin Luther ortaya çıkıp, Erasmus'un planlarını altüst ederek hem Erasmus'un nefretini kazanmış, hem de o dönem hümanizminin de duraklamasına neden olmuştur. Bu duruma kanıt olarak da Zweig'ın *Rotterdamlı Erasmus* adlı denemesinde kaleme aldığı şu sözler gösterilebilir:

" (...) Luther, yani bu bağımsız eylem insanı olan ulusal bir halk hareketinin önüne geçilmez vurucu gücüyle hümanistlerin uluslar üstü idealist düşüncelerinin üstüne çöker. Ve hümanizm, dünyayı birleştirmeye yönelik çabalarına daha tam anlamıyla başlayamadan, Reform hareketi Avrupa'da düşünce düzeyindeki son birliği Evrensel Kilise'yi bir balyoz darbesiyle ikiye ayırır " (Zweig, 2008: 114).

Günümüzde son haliyle hümanizm, küreselleşen dünyada, insanlığa dikkat çekmek isteyen ve her insanın aslında eşit olduğunu vurgulayan bir anlayış haline gelmiştir. Hatta bilimsel bilginin yuvası olarak kabul edilen üniversitelerde; öğrencilerin farklı ülkelerdeki üniversite öğrencileri ile değiştirilmesini ve farklı kültürlerden insanların

tanınmasını sağlayarak, her insanın aslında özünde aynı olduğunu vurgulamak isteyen Erasmus adında bir değişim programı bulunmaktadır. Adını, hümanizmin babası olarak saydığımız, tüm insanların eşit olduğunu savunan Desiderius Erasmus'tan alan bu program, gerçekten de hümanizm anlayışına büyük ölçüde hizmet etmektedir.

BÖLÜM 2: STEFAN ZWEIG, EDEBİYAT ANLAYIŞI VE SÜRGÜN EDEBİYATI

2.1 Stefan Zweig ve Edebi Anlayışı

Stefan Zweig'in Biyografisi

Stefan Zweig 1881'de Viyana'da zengin bir sanayicinin oğlu olarak doğdu. O yıllarda Viyana, sanat ve kültürün beşiği olduğundan, bir de Zweig'in ailesinin varlığı eklendiğinden, küçük yaşlardan itibaren hiç bir kültürel ve sanatsal faaliyetten geri kalmadı.

" Sanatsal, yazınsal ve müzikal eğilimlerini ondört- onbeş yaşlarında keşfeden Viyana şehrinin kitapevlerinin, tiyatrolarının, müze ve konser salonlarının vaadettiği arkadaşlıklara ve teşviklerine hocalarına nispetle daha fazla müteşekkirdi. (...) Stefan ve okul arkadaşları önemli bir prömiyeri ayakta izlemek üzere bilet edinmek için üç saat öncesinden kuyruğa girerlerdi. Filarmoni'nin provalarına usulca sokulur, üniversitenin derslerinde itişip kakışır, kafeleri dolduran Mercure de France, Neue Rundschau, Burlington Magazin gibi ulusal ve uluslararası gazeteleri doyumsuzca okur ve yayımlanan sanatsal eleştiriler hakkında tartışırlardı " (Müller, 2012: 23).

Entelektüel bir yaşam için yabancı dil öğrendi, İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Latince ve Yunanca'ya hakim oldu. Viyana ve Berlin Üniversiteleri'nde Felsefe öğrenimi gördü. Şiir yazmaya başladı ve şiir konusunda Hugo von Hofmannsthal ve Reiner Maria Rilke'den etkilendi.

1920 yılında , 39 yaşında iken Frederike von Winternit ile dünya evine girdi. Onunla birlikte Salzburg'ta yirmi yıl boyunca yaşadı. Kapuzinerberg'te güzel bir villada geçirdiği yıllar, Zweig'in edebiyat alanında en verimli yılları oldu. Bu durum, Hartmut Müller'in 1988'de kaleme aldığı Stefan Zweig'in ayrıntılı biyografisinde şöyle geçmektedir:

" Stefan Zweig 1920'li ve 30'lu yıllarda Alman dilinin en çok okunan yazarları arasındaydı. Kitapları milyonlarca baskıya ulaştı ve elliye aşkın dile tercüme edildi " (Müller, 2012: 85).

Thomas Mann, Hugo von Hofmannsthal, Romain Rolland, James Joyce, Franz Werfel, Arthur Schnitzler, Ravel Toscanini ve Richard Strauss gibi ünlü isimlerle dostluk kurdu. 1933'te Naziler Yahudi kökenli Zweig'in kitaplarını yaktı ve paha biçilemez eserleri küle dönüşen Zweig, kahroldu. Çünkü bir yazar için kitapları, hislerinin düşüncelerinin vücut bulduğu yaratılar, onların çocukları gibidir. Bu olayın ardından 1934'te Zweig'in evi Gestapo tarafından saygısızca arandıktan sonra, işte o zaman Zweig, kendisini çok değersiz ve umutsuz hissetti, bu durumlara daha fazla katlanamayacağını anlayarak, hayatında bir dönüm noktası olan, ülkeyi terk etme kararını aldı.

" Sosyalistlerin silah depoları aramalarında jandarmalar dünyaca ünlü barış yanlısı Zweig'in da villasının altını üstüne getirdiler, *iç çamaşırı dolabıma kadar*. Polisin bu hareketını yazar *sınır tanımayan bir aşağılama ve hiçe sayma* olarak karşıladı. ... *bir caniymişim gibi muhbir raporuyla peşime düştüler*. O yetkili organların bu keyfiyetine son derece kızgın ve tamamıyla kendinden geçmişti, hürriyetinin tehdidi aniden Avusturya'yı mümkün olduğunca çabuk terk etme kararı vermesine sebep olmuştu " (Müller, 2012: 107).

Artık onun için Avrupa'sını beyninde taşıdığı gibi kitaplarını da yanında taşıyarak sürgün bir hayat başlamıştı. Montaigne'in " Kanımca kitaplar, insanın hayat yolculuğunda yanına alabileceği en iyi besinlerdir " (Zweig, 2012: 63) düşüncesine katılan Zweig, bir ülkeden başka bir ülkeye geçer iken değerli bulduğu kitaplarını da yanından ayırmıyordu. İlk olarak rahat etme düşüncesiyle Londra'ya taşındı ama zihni karmaşıklığını burada da yenemedi. İçinde bulunduğu bunalım, 1937'de eşi Frederike'den ayrılmaya itti. Londra'da bir yıl yaşadıkdan sonra Portekiz'e sekreteri Lotte Altmann ile birlikte seyahate çıktı. 1939'da yanında bulunan vatandaşı Lotte Altmann'dan etkilenerek *Merhamet* adlı eserini kaleme aldı ve onunla 6 Eylül 1939'da evlendi.

1940'ta İngiliz vatandaşı olan Zweig, İkinci Dünya Savaşı sırasında, New York'a , Arjantin'e, Paraguay'a ve Brezilya'ya gitti. Brezilya seyahatini ve onu her gün kahreden Avrupa'nın içinde bulunduğu durumu da kapsayan *Satranç* adlı eserini yazdı. Londra'dan Brezilya'ya taşınma kararını aldı, bu kararda etkili olan bir etken de karısı Lotte'nin Londra'nın nemli havası ile bir türlü uyuşamayan astımı idi. Brezilya'da çeşitli eserler verdi. Brezilya halkı ile hiçbir problem yaşamamasına rağmen, yine de içindeki karanlık onu umutsuz bir hale sokmaya yetiyordu. Her gün memleketi Viyana'dan gelen haberleri can kulağıyla dinliyor, her gün kahroluyordu ve tam on bir yıl önce *Değişim Rüzgarı* adlı eserine yazdığı intihar hayalini artık gerçekleştirme vakti gelmişti.

" 23 Şubat sabahı Petropolis, Gonçalves Dias 34 numarada yatak odasının kapısı ikindiye kadar kapalı kalmıştır. Nihayetinde evdeki hizmetli kaygılanmış ve hemen, girişi sağlayan polise haber vermiştir. " Memurlar sırtı üstüne uzanmış, tam olarak spor kıyafeti tarzında kestane rengi bir gömlek, siyah kravat ve koyu kahve tonunda bermuda pantolon giymiş bir adam bulmuşlardı. Kadınının üzerinde, not alıyorlardı, çiçekli bir iç çamaşırı olup, sol kolu göğsünün üzerinde durmaktaydı. Bu cesed Avusturya doğumlu, bir kaç ay önce İngiltere vatandaşlığına geçen, takriben altmış yaşlarında olan yazar Stefan Zweig'a aitti; yanındaki ise otuz üç yaşındaki karısı Lotte Altmann'ın cesediydi. Uyku ilacı almışlardır." İtinayla toplanmış yazı masasının üzerine veda mektubu iliştilmiş, kurşun kalemin ucu açılmış, ödünç alınan kitaplar gereğince not edilmiştir. Masanın üzerinde Petropolis belediye başkanına ithafen *Declaração* başlıklı bir yazı bulunmuştur " (Müller, 2012: 141).

Stefan Zweig'in itinayla kaleme aldığı son yazısı, belki insanlığa yön veren bir biçimde değildi ama içerisinde ne kadar müteşekkir olduğunu yazıyor ve kendi sabırsızlığından şöyle bahsediyordu:

" Declaraçao

Hür iradem ve arzumla hayata veda etmeden önce son bir vazifeyi yerine getirmek icap ediyor: bana ve işime öyle iyi ve misafirperver bir teneffüs imkanı veren bu mükemmel ülke Brezilya'ya minnetimi ifade etmek. Giderek bu ülkeyi daha fazla sevdiğimi fark ettim ve kendi lisanımın dünyası benim için çöküp gittikten ve manevi vatanım Avrupa kendini yok ettikten sonra hiç bir yerde yaşamımı baştan kuramazdım.

Fakat altmış yıl sonra tam olarak yeniden başlayabilmek için özel güçlere ihtiyaç duyulur. Ve benimkiler uzun yıllar göçebe hayatı yaşayarak tükendi. Böyle dik bir duruşla hayatımı sonlandırmayı daha iyi ve vakitli buluyorum, bu ruhani işi daima büyük bir haz ve şahsi bir hürriyet, yeryüzündeki en yüksek erdem olarak görüyorum.

Tüm dostlarımı selamlıyorum! Bu uzun gecenin sonunda şafak kızılığını görmeyi dilerim! Ben, ziyadesiyle sabırsız olan ben, önden gidiyorum " (Prater, 1981: 444).

Stefan Zweig'in söz konusu intiharı üzerine, Thomas Mann, Zweig'in eski karısı olan Frederike'ye 15 Eylül 1942'de gönderdiği mektupta şöyle demektedir:

" Yine bizden biri büyük dünya yenilenmesi karşısında yelkenleri suya indirerek, iflas bayrağını çekerek intihar etti. Ezeli düşmanlarını sevindirmek zorunda mıydı? Bununla meşgul olamayacak kadar bencildi " (Müller, 2012: 142).

Fakat Zweig, " En güzel ölüm, kendi özgür iradenle gerçekleştirdiğin ölümdür." felsefesini benimseyerek, kendince doğru bildiği yoldan gitmeyi tercih etmiştir.

Stefan Zweig'in Karakter Özellikleri

Stefan Zweig, entelektüel bir çevreden geldiğinden dolayı okumaya, aklını kullanmaya, düşünmeye, eleştirmeye ve yeni düşünceler üretmeye çok uygun bir yapıya sahiptir. Kendisini tam olarak Avrupalı bir birey olarak görmekte ve *Avrupa* kavramını eserleri ve hayatının tam merkezine oturtmaktadır. Zweig'in akla ne kadar önem verdiği şuradan rahatlıkla çıkarılmaktadır:

" (...) Aslında benim şiddetin her türlü ve korkunç derecede güçlü bir tutku tarafından kuşatıldığımı biliyor muydunuz? Sadece kendime hakim olursam mantığa ulaşabiliyorum " (Romain, 1941: 60).

Akla oldukça önem veren Zweig, insanlığı merkezine almış olan hümanizm anlayışını benimsemektedir. İnsanların asla zarar görmemelerini isteyen Zweig, her daim uzlaşmadan ve barışçılıktan yana olmakta, Avrupa'nın tecrübe ettiği savaşı çok saçma ve acımasız bulmaktadır. Zweig'in barışçıl olduğu; " Adil olmayan bir barış bile, en haklı savaştan daha iyidir " (Zweig, 2008: 100) sözünden anlaşılmaktadır.

" Savaş, mantık ve haklılık duygusuyla bağdaşmaz. Savaşta duygularınızın yükselmesi, düşündüğünüz şeyler için coşku duymanız ve düşmanınızdan nefret etmeniz gerekir " (Zweig, 2011: 272).

" (...) savaş, önleyemedikleri ve içine çekildikleri bir felaketti ve bu felaketin içinde herkes aslında kardeşti " (Zweig, 2011: 288) sözleri Zweig'in savaşı mantıksız bulunduğunu ve onu insanın başına gelebilecek bir felaket olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Zweig, savaşın yüzünden insanların mahvolmasına göz yumamayacak kadar da duyarlıdır, çünkü " insan", Zweig için çok önemli idi. Hartmut Müller de yazmış olduğu Stefan Zweig'in biyografisinde " O'nun dini insana imandı " (Müller, 2012: 146) sözleriyle bu durumu desteklemektedir. Stefan Zweig, ailesi tarafından nazlı yetiştirildiğinden dolayı, tehlikeden ve adrenalinden korkacak kadar da hassas bir birey olmuştur. Zweig'in yetiştirilme tarzı şöyle gösterilebilir:

" Zweig hayatı boyunca nazlı bir çocuk olarak varlıklı evlerde günlük hayatın zorluklarından kaçınmış, yapabildiği en iyi şekilde Frederike'yi övgü ve nasihatlarla uzaktan desteklemişti " (Müller, 2012: 80).

Zweig'in savaşı çok tehlikeli bulmasına örnek olarak da şu kısım gösterilebilir:

" (...) yirminci yüzyılda ölüm silahlarıyla eğitilmeyi de çağdışı bir canilik olarak görüyordum. Benim düşüncemde bir insan için doğru olan řey, bir savaşta kendisini vicdani reťçi olarak göstermekti. (...) kahramanlık benim doğamda yok. Tehlikeli durumlardan hep kaçmayı tercih etmişimdir; " (Zweig, 2011: 267).

Stefan Zweig'in en çok okunan ve en çok dile çevrilen eserleri şöyle sıralanabilir:

Montaigne	Amerigo
Rotterdamlı Erasmus	Ruh Yoluyla Tedavi: Mesmer- Baker- Eddy-
Maria Stuart	Freud
Maria Antoinette	Kendi Şiirini Yazanlar: Casanova- Tolstoy-
Emil Verhairen	Stendhal
Romain Rolland	Üç Büyük Usta: Balzac-
Joseph Fouche	Dickens- Dostoyevski
Macellan	Kendileriyle Savaşanlar: Hölderlin- Kleist- Nietzsche
Korku (1920)	Merhamet (1939)
Wondrak	Değişim Rüzgarı (1942)
Dünün Dünyası (1941)	Amok (1922)
Hayatın Mucizeleri	Bir Kadının Yaşamından 24 Saat (1927)

Satranç (1941)	Kitapçı Mendel
Erika Ewald'ın Aşkı	İlk Tecrübe
Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu	Clarissa
Yakıcı Sır	Castellio Calvin'e Karşı
Karışık Duygular	İnsanlığın Parladığı Yıldızının Anlar
Bir Yüreğin Ölümü	

Stefan Zweig'in Edebi Kişiliği

Stefan Zweig'in eserlerine genel manada bakıldığında, kadın tutkusu ve iç dünyasını okuyucuyu etkileyecek biçimde kaleme aldığı görülmektedir. Yazarımız Stefan Zweig'in bir kadın olmamasına rağmen böylesine kadının tutkusundan ve içindeki merhametinden haberdar biri olması oldukça etkileyicidir. Stefan Zweig'in, kadınları ne denli etkilediği ve kadının iç dünyasını ne denli tanıdığı, edebiyat eleştirmeni olan Laurent Seksik'in *Stefan Zweig'in Son Günleri* adlı kitabında yer alan şu kısımdan çıkarılabilir:

" (...) bir hanım Zweig'a doğru yürüdü, karşısında durdu, belirgin bir Portekizce aksanı taşıyan İngilizcesiyle şöyle dedi: Affedersiniz, siz... Stefan Zweig'sınız, değil mi? Gazeteler Pétropolis'te olduğunuzu yazdı. Adım Consuela Burgos, kocam Profesör Burgos, Rio'nun en iyi cerrahı... Bütün kitaplarınızı okudum, *Sabırsız Yürek*'i, *Korku*'yu, *Bir Yüreğin Ölümü*'nü ve elimden hiç düşürmediğim *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat*'i. Bir erkeğin kadın ruhuna nasıl bu denli nüfuz edebildiğini hep merak etmişimdir. Bir sırrınız mı var, sorup soruşturuyor, hanımlarla mı konuşuyorsunuz? Bu hakikatleri nereden bulup çıkarıyorsunuz? Sizden bahsederken kullandığım bir tabir var, " ruh araştırmacısı" diyorum... kitabınızın kahramanı Mrs. C. sayesinde ta Monte Carlo'ya gittim ve itiraf edeyim, şahane elleri olan o genç adama ben de sırlıksız aşık olurdum... hem size sırrımı açabilirim, çünkü dostum sayılırsınız sonuçta, kelimeleri insanın yüreğini ısıtan bir dost, (...) (Seksik, 2012: 82).

Zweig, insan psikolojisi ile çalışmalar yapan çağdaşlarından etkilenmiş ve çeşitli inceleme ve çıkarımlarını eserlerine yansıtmayı da ihmal etmemiştir. Örneğin, *Korku* adlı eserinde kocasını aldatan Irene'nin, kocasının durumu anlayacağı korkusuyla içinde patlayan volkanların etkisiyle nasıl yanıp tutuştuğunu, *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserdeki Mrs. C.'nin hissettiklerini, *Merhamet* adlı eserdeki Edith von Kekesfalva'nın, kötürüm genç bir kızın nasıl histerik nöbetleri geçirdiğini, *Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu* adlı eserde, gururlu bir kadının, çocuğunu yalnız başına, zorluklarla büyütmesini, yine buna benzer biçimdeki *Wondrak* adlı eserdeki, çirkinliği

yüzünden sosyal baskı görüp ötelenen ve de insan yerine konmayarak tecavüze uğrayıp, hamile kalan genç bir bayanın çocuğunu mükemmel bir şekilde büyütme isteğine ve gücüne sahip olması ve de annelik iç güdüsünün çılgın yanını, *Erika Ewald'ın Aşkı* adlı eserde, bir kadının platonik bir aşk yaşaması sonucu duygularını, *Karışık Duygular* adlı eserde, Roland adındaki genç bir adama acı çektiren vicdan azabını yaşama şeklini, *Satranç* adlı eserindeki gestaponun zorbalıklarına maruz kalmış ve çıldırma raddesine gelmiş olan Dr. B. 'nin hisleri ve son olarak *Yürek Çöküntüsü* adlı eserdeki yaşlı ve kendini oldukça yalnız hisseden bir babanın kızı için duyduğu ciddi manadaki endişelerini o kadar taptaze ve acııcı aktarmaktadır ki Zweig, biz okuyucular olarak da insanın iç dünyasına yolculuk yapabilme fırsatına nail olabilmekteyiz.

Bunların yanında, Stefan Zweig, tarih incelemelerinde adı geçen bazı kayda değer kişilerden çok etkilenmiş ve tarih sahnelerinde başarılı bir biçimde boy göstermiş olan söz konusu etkilendiği kişilerin biyografilerini kaleme almıştır. Çünkü biyografi ustası olarak da bilinen Zweig, tarihte önemli adımlar atan değerli kişilerin hayatlarının yazılması gerektiği düşüncesine sahiptir ve bu durum Sigmund Freud ve psikoloji biliminden etkilenmesi sonucu ortaya çıkmış bir durumdur. Biyografilerinden en çok ses getirenleri şunlardır: Rotterdamlı Erasmus, Montaigne, Maria Antoinette, Romain Rolland, Macellan, Fouche, Üç Büyük Usta: Balzac, Dickens, Dostoyevski; Kendileriyle Savaşanlar: Hölderlin, Kleist, Nietzsche; Kendi Hayatının Şiirini Yazanlar: Casanova, Stendhal, Tolstoy.

Stefan Zweig'in Yaşamı İle Eserleri Arasındaki İlişki

Stefan Zweig da çoğu yazarda olduğu gibi yaşamında onu etkileyen olayları, kişileri veya durumları eserlerine konu edinmiştir. Schiller, Stuttgart kralının baskısından yıldığında ve özgürlüğe aç olduğundan, eserlerinde ağırlıkla özgürlük konusu işlemiş, Goethe, kadınlara olan ilgisi dolayısıyla, hayatındaki kadınlara hitaben eserler ortaya çıkarmış, Virginia Woolf'un içindeki intihar arzusu, her eserindeki bir kahramanın ölmesine neden olmuş, Arthur Schnitzler, insan psikolojisi ve psikanalizle ilgilendiğinden, hastalarının benzersiz durumlarından etkilenmiş ve bu durumları eserlerine konu edinme gereği duymuştur.

Stefan Zweig'in eserlerine genel olarak bakıldığında, yazarın *Yürek Çöküntüsü* adlı eserini annesi Ida Brettauer ve babası Moritz Zweig'dan etkilenecek şekilde kaleme aldığı görülmektedir. Ida Brettauer, bankacı zengin bir aileden geliyordu, bu yüzden beklentileri çok yüksekti, buna ek olarak oldukça kibirli ve kendini bir şey sanan tavırlar içerisindediydi.

" Ida Zweig sosyal konularda hırslı bir kadındı. Gösterişli bir yaşam tarzını şık ve süslü, pahalı moda eşyalarını ve oldukça yüksek meblağlı gezileri seviyordu" (Prater ve Volker, 1981: 20).

Annesinin bu tutumlarından etkilenen Zweig'ın, bu eseri kaleme alma isteği duyduğu görülmektedir.

" *Yürek Çöküntüsü* (Untergangs eines Herzens) adlı hikayesinde Zweig, çok çalışan yahudi bir tacir ile nazlı, zevk düşkün, derinliği olmayan ve zor durumlarda kalan kocasına ancak bir parça anlayış gösteren eşi arasındaki tezatı tasvir etmişti. Belki de Hanımefendi Solomonsohn, Ida Brettauer'in doruk noktasına yükselmiş bir karikatürüydü " (Müller, 2012: 21).

Böyle bir çıkarımda bulunan Hartmut Müller, Zweig'ın bu eserde anne babasının tutumlarını kaleme aldığını düşünmektedir. Buna ek olarak, Freud ile olan dostluğunun pekişmesinden sonra, psikolojiye ilgi duyan Zweig, o tarihlerde yazdığı eserlerde mutlaka insan tahlili, iç dünya ve psikanalizin bulunduğu gözden kaçmamaktadır. Örneğin 1927'de kaleme aldığı *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserinde Freud'un öğretilerinden etkilenmiş olacak ki, söz konusu eserde kadının iç dünyasını ve hissettiklerini vurgulamaktadır.

Yine 1934 yılında Gestapo'nun Zweig'ın evini saygısızca araması sonucunda ülkesini terk etme isteğinin ardından birçok ülkeye gittikten sonra, yolu Brezilya'ya düşen Zweig, kafasında ülkesinin durumunu ve ülkesinde hüküm süren zorbalığı taşıyarak yaptığı Brezilya seyahatinden etkilenerek 1938- 1941 yılları arasında *Satranç* adlı eserini kaleme almıştır. Eser, tıpkı Zweig'ın tecrübe ettiği gibi, New York'tan Buenos Aires'e olan bir gemi yolculuğuyla başlamakta ve ilginç bir satranç oyunuyla yükselmektedir. O dönemlerde kendisini özgür hissetmeyen Zweig, kendisini söz konusu eserdeki bir hotel odasına Gestapo tarafından kapatılan Dr. B. olarak göstermekte ve kitaba ismini veren satranç oyunundaki siyah - beyaz tahtanın, siyah kısımlarının, memleketindeki zalim hükümeti, beyaz kısımlarının ise zalim hükümetin pençesine düşmüş olan, kendisinin de içinde bulunduğu masum yahudi halkı olduğunu vurgulamaktadır.

Yazar, 1939 yılında kaleme aldığı *Merhamet* adlı eserinde kendi hayatının dönüm noktasından yola çıkmıştır. Sürgün yıllarında Zweig, yoğun olarak sürdürdüğü yazarlık işleri için bir sekretere ihtiyaç duyuyordu ve Yahudi mülteci organizasyonu Woburnhouse'dan Lotte Altmann adında genç bir bayanı işe aldı.

" Lotte, Kattowitz'li bir demir tüccarının kızı ve bir hahamın torunuydu, kültürlü, ince ruhlu, sessiz ve mahirdi. Frederike'nin aksine Zweig'a çok düşküdü " (Müller, 2012: 116).

Lotte Altmann astım hastası idi ve o zamanlar Zweig'ın kaleme aldığı *Merhamet* adlı eserindeki Edith von Kekesfalva da kötürüm genç bir bayandı. Lotte Altmann ve Stefan Zweig, Yahudi idiler ancak Zweig, İngiliz vatandaşlığına geçtiği için tehlikede sayılmazdı, Lotte için aynı şey geçerli değildi, Lotte'nin her an tutuklanma riski vardı, bu yüzden " Zweig hızlı bir evlilik kararı aldı, çünkü Lotte eski bir Alman vatandaşı olarak bir sığınakta göz altına alınmaktan korkuyordu " (Müller, 2012: 129). Gerçek

hayatta Zweig'in astımlı genç bir bayanı kurtarmak amaçlı onunla evlenmesi, 1939'da savaşın patlak verdiği tarihte kaleme aldığı *Merhamet* adlı eserindeki kötürüm Edith von Kekesfalva'yı mutlu etmek adına genç teğmen Anton von Hofmiller'in onunla evlenmesi durumu paralellik göstermektedir. Son olarak eserleri ve hayatı ile paralellik gösteren durumlardan bir tanesi de Zweig'in 1931'de kaleme almış olduğu ancak hayattayken kati suretle yayımlamak istemediği *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde, ölümünden tam on bir yıl önce kafasında tasarladığı ve 1942 yılında gerçekleştirdiği ölüm stildir.

" Christine tabancaya sakın sakın bakıyor, (...) Burada olmaz, diyor Christine hemen, burada olmaz, şimdi yapamayız. Çünkü... Ferdinand'ın yüzüne bakıyor, elleri onunkinden daha sıcak, bunuyapmadan önce bir kez daha birlikte olalım istiyorum... Gerçek anlamda birlikte olalım, korkmadan ve dehşete kapılmadan... Bütün bir gece... belki birbirimize söyleyecek şeylerimiz vardır... İnsanın hayattayken söyleyemeyeceği bu en son şey gibi... Ve sonra... Seninle birlikte olmak istiyorum, bütün bir gece boyunca ve yalnızca seninle... Ondan sonra sabahleyin, bizim ölümü zü bulsunlar " (Zweig, 1998: 301).

Değişim Rüzgarı adlı eserdeki bu kısım, bizlere Zweig'in Lotte ile olan intiharını hatırlatmaktadır. Eserdeki Ferdinand ve Christine adeta, Zweig ve Lotte'yi temsil etmektedir. 22 Şubat 1942 akşamı Rio'nun Petropolis şehrindeki evlerinde, tüm hazırlıklarını tamamlayan Lotte ve Zweig, Barbiton adlı uyku ilacından aşırı dozda aldıktan sonra, onlara acı veren dünyaya son bir mektup yazarak, yaşamlarına son vermişlerdir. *Değişim Rüzgarı* adlı eserde de Christine'nin dediği gibi ertesi gün odalarında ölüleri bulunmuştur. Söz konusu eserde, Zweig'in hayatına paralel giden tek şey intiharı değildir, aynı zamanda eserde dönemin politik süreçleri, Birinci Dünya Savaşı sonrası halkın tecrübe ettikleri kötü durumlar ve yönetime olan eleştiriler oldukça ön plandadır.

Stefan Zweig'in Eserlerindeki İntiharlar İle Kendi İntiharı Arasındaki İlişki

Birçok yazar, kafasındaki düşünceleri eserlerinde üstü kapalı bir biçimde konu edinir, bazıları ise hayatlarında büyük yer kaplayan düşünceleri alenen aktarır. Yazar, yazar olabilmesi için sahip olduğu düşünceleri aktarabilmelidir. İnsanları yazmaya iten kafasındaki şeylerdir, yaşamlarıdır, duygularıdır. Örneğin Virginia Woolf'un hayatı, eserleri ve intiharı incelendiğinde, hemen hemen tüm eserlerinde mutlaka bir kahramanın ölmesi gerektiğini düşündüğü meydana çıkmaktadır. Woolf'un hayatına bakıldığında, eserlerindeki ölümlerin aslında onun her zaman beynini meşgul eden intiharından kaynaklandığına şahit olunmaktadır.

Aynı şekilde Virginia Woolf gibi Stefan Zweig'in da beynini yıllardır intihar düşüncesi meşgul etmektedir. Bu durumu, daha önce de belirtildiği gibi 1931 yılında kaleme almış olduğu *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde açıkça yazmıştır. Ne gariptir ki bu eseri yazma tarihi 1931 ve de intihar tarihi 1942 yıllarıdır. Aradan tam on bir yıl geçmiştir ve Zweig'in hayattayken asla yayımlanmasını istemediği bu eserde, açık bir şekilde kendi

intiharını yazmıştır. Biz okuyucular olarak da, söz konusu eseri ve Zweig'ın hayatını incelediğimizde Zweig'ın hoşnut olmadığı yaşamında derin bir huzursuzluğa kapıldığı ve bir an önce hayatını sonlandırmak istediği görülmektedir.

Stefan Zweig da çoğu yazar gibi, kafasındaki ölüm düşüncesinden bir nebze uzaklaşmak için daha doğrusu söz konusu düşünceden kurtulmak için " (...) romanlarındaki edebi figürlerin çoğu intihar düşüncesiyle ya meşguldü ya da gerçekten kendi canlarına kıymışlardı " (Müller, 2012: 143). Zweig'ın eserlerindeki öne çıkan intiharlar şöyledir:

Ağaçlar Üzerindeki Yıldız adlı eserinde Garson Français kendini trenin altına atmıştı, çünkü deli gibi aşık olduğu kontes Ostrowska'ya bir türlü ulaşamıyordu; " Mürebbiye romanında küçük hanım ailenin yeğeni tarafından hamile bırakılması ve işini kaybetmesi hasebiyle intihar etmiştir " (Müller, 2012: 144).

Bir Kadının Yaşamından 24 Saat adlı eserde, Monte Carlo kumarhanesinde varını yoğunu kaybeden genç, ölmeyi düşünmüştü, *Merhamet* adlı romanda kötürüm kız Edith von Kekesfalva, kötürümlüğüne isyan edip, kendisini balkondan aşağıya bırakmıştı, *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde Christine Hoflehner ve sevgilisi Ferdinand, yaşadıkları sefilliğe daha fazla katlanmamak adına, silahla intihar etmeyi planladılar;

" *Firari. Cenevre Gölü'nden Bir Anekdote* adlı hikayede bir Rus askeri, hasretiyle tuttuğu memleketine geri dönmek istediği için göle atar kendini. Kimse yardım edemeyince de sulara gömülür. *Amok* romanında ise doktor kendini asarak intihar eder. Sevgilisinin ölümünden suçlu olmasını bir türlü kabullenemez " (Müller, 2012: 144). *Kendileri ile Savaşanlar* adlı eserinde büyük bir iştahla biyografisini yazdığı Heinrich von Kleist'in unutulmaz intiharı ile oldukça ilgilenen Zweig, eserlerinde genelde güçlüden ziyade zayıfa, yenenden ziyade yenilene alaka göstermekteydi. Bu yüzden de Goethe ve Schiller gibi güçlü çağdaşlarının asaletleri tarafından ezilen Kleist, Zweig'ın oldukça ilgisini çekmiştir. " Sonu trajik biten şairlere sınırsız bir hayranlık besliyordu " (Seksik, 2012: 139). Bu hayranlık onu o kadar çok etkilemişti ki, kendi sonunun da öyle olması için böyle bir yola baş koymuştu.

Leporella adlı eserinde; " Hizmetçi Crescentia Finkenhuber kendini öldürür, çünkü aşığı olduğu adam onu işten çıkarmak ister " (Müller, 2012: 144). Yazarın kaleme aldığı *Kendileriyle Savaşanlar* eserinde incelemeye tabi tutulmuş olan Heinrich von Kleist'in meşhur intihar olayını göklere çıkarması dikkatimizi çekmektedir:

" Sana bir soru sorabilir miyim? dedi Feder... Uygunsuz bir soru... Şey, Kleist üzerine yazdığın denemede, onun ölümünden, Henriette Vogel ile birlikte intihar etmesinden bahsediş tarzın bir hayli... bir hayli ilginç... intiharını methediyormuş izlenimi veriyorsun... Almanya'nın en büyük şairiydi çünkü sonu sonların en güzeliydi diye ekliyorsun. Bu feci ölümü yüceltiyorsun " (Seksik, 2012: 140).

Buradan da anlaşılacağı gibi, hiçbir edebi döneme layık görülmemiş, Goethe ve Schiller gibi divaların arasında sıkışıp kalmış gizli bir yazarın; ölüm arkadaşı ile olan

sansasyonel intiharı, Zweig'ı derinden etkilemiş olacak ki, o da yanında ülke ülke götürdüğü sevgili Lotte'sini bir ölüm arkadaşı olarak atayıp, onunla birlikte hayatına son vermiştir. Buna ek olarak intiharı savunan ve gerçekleştiren Zweig'ın, hümanist yazar Montaigne'in " En gönüllü ölüm, ölümlerin en güzelidir." sözüne mantığının yattığı açıkça görülmektedir.

Stefan Zweig'ın Yaşamış Olduğu Sürgün ve Uygulamış Olduğu İntiharı ile Hiyerarşi Arasındaki İlişki

Hiyerarşi, toplumu oluşturan bireyleri alt, orta, üst olmak üzere üç tabakaya ayırmakta ve hatta ayırmakla kalmamakta, gruplara ayrılmış insanların toplumda farklı muamele görmelerine neden olmaktadır. Kısacası hiyerarşi, hümanizm anlayışının benimsediklerinin tam tersi olarak insana karşı toleransı reddetmekte, her bireyi eşit görmemekte ve de alt tabakadakilerin üst tabakadakilere hizmet etme zorunluluğu olduğunu kabul etmektedir. Yazarımız Stefan Zweig da hümanist anlayışı benimsemiş bir insan olarak bu tür düşüncelere oldukça uzaktır.

Sosyal hiyerarşinin toplumda sadece mali bakımdan zengin- fakir ayrımını değil, aynı zamanda ırksal bir ayrımı da kapsadığı vurgulanmaktadır. Stefan Zweig'ın hayatına bakıldığında, 1920'li yıllarda hortlayan Nasyonel Sosyalizm düşüncesinin, yahudi ırkını kanlı bir şekilde aşağıladığı görülmektedir.

Tüm insanları eşit olarak kabul eden hümanizm anlayışına oldukça ters düşen bu duruma maruz kalan Stefan Zweig da, kendisini aşağılayan ve hiçbir şeyi hak etmeyen bir ırka mensup olarak kabul eden hiyerarşiden dolayı, iç bunalıma sürüklenmiştir. İç huzursuzluğa sahip bir birey de çevresine sadece negatif dalgalar yaydığından ve olumsuz düşüncelere sahip olduğundan, eserlerine serpmiş olduğu intiharlar ve acımasız hiyerarşik olaylar bundan kaynaklanmaktadır ve söz konusu negatif dalgalardan kendisi de etkilenen Zweig'ın yıllardır aklını bulandıran intihar düşüncesi 22 Şubat 1942 tarihinde, Rio de Janeiro'nin Petropolis şehrindeki vatandaşı olmadığı ülkenin insanlarıyla aynı havayı soluduğu bir yerde nihayet vücut bulmuştur.

2.3 Sürgün Edebiyatı 1933- 1945

Estetiğe, sembolizme, metafora, retoriğe oldukça önem veren Alman Edebiyatı'nın kalitesini düşüren Natüralizm Dönemi'ne bir tepki olarak ortaya çıkan ve Hugo von Hofmannsthal, Reiner Maria Rilke gibi duayenlerin başını çektiği Moderne Dönemi'nde, yirmili yaşlarda olan Stefan Zweig, o yıllarda Hofmannsthal ve Rilke ile olan dostluğu sayesinde söz konusu dönemin son demlerine denk gelmektedir.

Zweig'ın sürgün yaşamına bakıldığında, yazarın asıl ait olduğu edebi dönemin Sürgün Edebiyatı olan Exilliteratur olduğu görülmektedir. Alman Edebiyatı'nın bu dönemi, Hitler Almanyası'nın etkileriyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan yahudi asıllı yazarların, antifaşist bir tutum sergileyerek oluşturdukları bir dönemdir.

" 1933- 45 yılları, teknik ve sanayi sayesinde dünyanın bütünüyle değişikliğe uğradığı radikal bir kesiti oluştururlar. Bu dönem kısa olmakla birlikte, yüzyıla damgasını vurur. Yani bu yüzyıl ideolojik, yüksek teknik savaşlar ve kökten kopmalar yüzyılıdır " (Ünlü, 1998: 65).

Sürgün Edebiyatı'nın tarihi gelişimine bakıldığında, 30 Ocak 1933'te güç kazanan Adolf Hitler'in Yahudilere karşı yavaş yavaş yaptırımlara başlaması, 10 Mayıs 1933'te kitapların yakılması durumlarına, edebiyat, kültür ve sanat camiası büyük tepki gösterdiği görülmektedir. Elbette ki bu tabakanın tepkisi, kendi eserleri yoluyla gerçekleşmiştir.

Sürgün Edebiyatı, adı üzerinde, memleketlerini terk edip başka bir ülkede yaşamak zorunda olan yazarların yaratmış oldukları eserlerini kapsayan bir dönemdir. Bu yazarların küçük bir bölümü, savaştan kaynaklanan kıtlık yüzünden, ihtiyaç duyduğu parayı kazanmak için ülkesini terk ederken, büyük bölümü ise mensubu olduğu ırk ve dinden dolayı aşağılanmasına daha fazla dayanamayıp, sosyal statüsünü korumak adına memleketinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Bazı yazarlar Fransa'ya kaçarlar, Brecht, Feuchtwanger, Heinrich ve Thomas Mann, Zuckmayer ve Zweig gibi yazarlar da Amerika'ya kaçmak zorunda kalmışlardır. Memleketlerden olan bu kaçıışı, ne yazık ki çok sayıdaki intiharlar takip etmektedir:

" Walter Benjamin, W. Hasenclewer Fransa'da, E. Toller 1939'da New York'ta, Stefan Zweig 1942'de Brezilya'da intihar ederler. (...) Bir kısmı kültür şoku yaşar. Arjantin'de Paul Zech gibi. Bunlar yurtlarının, kültür çevrelerinin ve okuyucularının kaybindan büyük ıstırap duyarlar. Bazıları da mahalli küçük yayınevlerinde zaman zaman bazı kitaplar çıkarırlar. Maddi sıkıntıları da büyüktür " (Ünlü, 1998: 68).

Sürgündeki yazarlar, Almanya'dan uzaktılar belki ama, memleketlerinde neler olup bittiğini yakından takip ediyorlar ve Hitler Hükümeti'ni faşist bir hareket olarak kabul ediyorlardı. Faşist hükümete karşı durarak, 1933 yılında Prag'ta, " Neuen Deutschen Blätter" adında bir dergi çıkardılar. Tabiki de bu hareket uygulamaya koydukları tek edebi hareket değildi. 1933- 1945 yılları arasındaki Sürgün Edebiyatı boyunca dört yüzün üzerinde antifaşist sürgün dergisi çıkarıldı ve hatta Bertolt Brecht tarafından uluslararası antifaşist bir sahne kuruldu.

Antifaşist Edebiyat

Bu edebiyat türü adından da anlaşılacağı gibi, Nazi hareketine karşı çıkan yazarların kaleme aldıkları eserlerin amaçlarını gütmektedir. Başlıca iki amaç bulunmaktadır bu edebi türde; birincisi tüm dünyayı Nasyonel Sosyalizm'den haberdar etmek, ikincisi de Nazi Almanyası'na karşı güdülen ayaklanmaya destek olmaktır.

Bu edebi dönemde Bertolt Brecht'in rolü oldukça büyüktür. Onun *Cesaret Ana ve Çocukları*, *Galilei'nin Yaşamı* ve *Sezuan'ın İyi İnsanı* gibi misyon yüklenmiş tiyatroları dünya ününe ulaşmıştır. Ayrıca bu dönemde sesini oldukça duyuran önemli bir form da

Epik Tiyatro'dur. 1930'da Epik Tiyatro'nun yapı taşlarını koyan Bertolt Brecht, Yabancılaşma Efektı (Verfremdungseffekt) ² üzerinde oldukça durmuştur. Yabancılaşma Efektindeki amaç, seyircinin sanatta kendini kaybetmemesi ve tiyatroyu izlerken uyanık kalıp gerçek dünyanın farkında olmasının sağlanmasıdır. Brecht'e göre seyirci, bir kazayı seyreden üçüncü kişi durumundadır veya izleyici, başı su ile dolu kovaya sokulmuş kişidir, arada başı çıkarılıp nefes alması sağlanır, böylece boğulmamış olur. Söz konusu dönemin edebi formları, epik tiyatro başta olmak üzere, sosyal roman, tarihsel roman, manifesto, radyo konuşmaları, dergi, broşür ve öğretilerdir. Dönemin temsilcileri ve Türkçe'ye çevrilmiş başlıca eserleri şunlardır:

Heinrich Mann (1871- 1950): Die Jugend des Königs Henri Quatre 1935- 38

Thomas Mann (1875- 1955): Buddenbrooks 1901

Alfred Döblin (1878- 1957): Berlin Alexanderplatz 1929

Robert Musil (1880- 1942): Der Mann ohne Eigenschaften 1921- 42

Stefan Zweig (1881- 1942): Schachnovelle 1941, Die Welt von Gestern 1942

Lion Feuchtwanger (1884- 1958): Exil 1940

Kurt Tucholsky (1890- 1935): Zeitsparerer 1914

Franz Werfel (1890- 1945): Die vierzig Tage des Musa Dagh 1933- 47

Carl Zuckmayer (1896- 1977): Der Hauptmann von Köpenick 1931

Erich Maria Remarque (1898- 1970): Die Nacht von Lissabon 1962

Bertolt Brecht (1898- 1956): Mutter Courage und ihre Kinder 1941

Anna Seghers (1900- 1983): Das Siebte Kreuz 1942

---

² Bir sanat eserinde, seyircinin sanatın içinde olmadığını anlamasını sağlayan yöntemdir.

BÖLÜM 3: STEFAN ZWEIG'IN MERHAMET, BİR KADININ YAŞAMINDAN 24 SAAT VE DEĞİŞİM RÜZGARİ ADLI ESERLERİNDE HİYERARŞİNİN HÜMANİZME ETKİSİ

3.1 Merhamet, Bir Kadının Yaşamından 24 Saat ve Değişim Rüzgarı Eserlerine Kısa Bir Bakış

Stefan Zweig'in 1939'da kaleme aldığı *Merhamet* adlı eseri, ilk başlarda *Yüreğin Sabırsızlığı* (Ungehduld des Herzens) adıyla basılmıştır. Eserin bu sözkonusu isimle basılmasının sebebi, yazarın sürgün zamanlarında, Viyana'yı terk edip, farklı ülkelere seyahatleri esnasında, yoğun bir şekilde sürdürdüğü yazma işi için, onu asiste edecek bir insana ihtiyaç duyarak, kendisi için Yahudi Kampı'ndan Lotte Altmann adında genç bir hanımefendiyi kendisine asistan tayin etmesidir. Genç ve güzel asistanıyla ülke ülke gezerken, bir gönül ilişkisi de kaçınılmaz olmuştur. Yahudilerin alt tabaka insanı olarak tanımlandığı sözkonusu dönemde, İngiltere vatandaşlığına geçen Zweig, hasta asistanı Lotte Altmann ile 1939'da evlenip, onu yahudi kimliğinden kurtarmıştır. *Merhamet* adlı eserde; baş kahraman olan kötürüm, genç bayan Edith von Kekesfalva ile eserin yazıldığı tarihte her daim Zweig'in yanında olan genç asistan Lotte Altmann arasında oldukça benzerlik bulunmaktadır. *Merhamet* eserinde genç teğmen Anton von Hofmiller'in, Edith von Kekesfalva'nın hastalığından dolayı, kendi duygularına ket vurarak onunla nişanlandığı görülürken, gerçek hayatta Zweig'in da astım hastası olan Lotte Altmann için ülke değiştirip, Lotte'nin bir gaz odasında vahşice ölmesini engellemek adına büyük bir fedakarlık göstererek onunla evlenmesi büyük bir benzerlik taşımaktadır. Bu nedenle yazarın, bu eseri kaleme alırken, büyük ölçüde kendi yaşamından etkilendiği açıkça söylenebilmektedir.

Merhamet Adlı Eserin Özeti

Küçük bir kasabanın, bir süvari alayına yüzbaşı olarak atanan yirmi beş yaşındaki, pek de soylu olmayan, kıt kanaat geçinen memur ailesinin ortanca çocuğu olan Anton von Hofmiller, görevine yeni başlamıştı. Kasabaya yeni geldiğinden dolayı da çevreyi yeni yeni tanımaktaydı. Garnizondaki arkadaşlarıyla her gece olduğu gibi muhabbet ediyor ve onlarla kağıt oynuyordu. Arkadaşlarından, tesadüfen, tanrılaştırılmış, esrarengiz, yörenin en zengin adamı hakkında bilgi sahibi olmuştu. Bu zengin adam Viyana'da birçok eve sahip, haraları, şatoları, bıçkhanesi ve şeker fabrikası olan yaşlı Bay Lajes von Kekesfalva idi.

Zamanla Bay Kekesfalva, garnizona yeni atanan genç yüzbaşayı evine akşam yemeğine davet etti. Yüzbaşı da bu nazik daveti, sevinerek kabul etti.

Genç teğmen, Kekesfalva'ların konağına gittiğinde, hayatı boyunca daha önce hiç görmediği bir ortamla karşılaşmıştı. Masadaki pahalı ve lezzetli yemekler, yemeklerden sonra sunulan renkli içkiler, meyveler, tatlılar, ışıklar, kahkahalar, eğlenceler, insanların

çakırkeyif bir halde dans etmeleri ve sanki çok önemli bir insanmış gibi ona sunulan hizmet bir gecede genç teğmenin başını fena halde döndürmüştü.

İlk defa birçok güzel bayanla mutlu bir şekilde dans etmişti. Ama narin, güzel bir hanımefendiyi dansa kaldırmayı unutmuştu, bu narin bayan Kekesfalva'nın kızı Edith von Kekesfalva idi. Masada oturan narin bayanın yanına gitti ve onu dansa davet etti. Ancak genç teğmen hiçbir şeyden habersiz bir şekilde hayatının potunu kırmıştı. Edith von Kekesfalva birden şiddetli bir şekilde hıçkırıklara boğuldu, tüm misafirlerin önünde titreyerek krize girdi. Genç teğmen bu durumdan bir şey anlamamıştı. Ama çok geçmeden narin kızın kötürüm olduğunu ve onu ne kadar üzdüğünü anlamıştı. İçinde derin bir üzüntü ve acıma duygusuyla oradan kaçır gibi uzaklaştı.

Günler geçti ve genç teğmen Hofmiller, narin kötürüm kızı üzdüğü için, içindeki huzursuzluk daha da arttı. Bir demet çiçek aldı ve özür dilemek için Kekesfalva'lara gitti. Edith von Kekesfalva bu duruma çok sevindi ve aralarında muazzam bir etkileşim oluştu. İki hafta boyunca her gün genç teğmen, Kekesfalva'ların konağına gidiyor, orada kötürüm kızla muhabbet ediyordu. Her oraya gittiğinde de genç teğmene birbirinden değerli armağanlar sunuyorlardı. Genç teğmen Hofmiller'in oraya her gün gitmesinin tek nedeni kötürüm kıza acıması ve onu biraz olsun mutlu etmek istemesi idi, ancak genç teğmene verilen armağanlar yüzünden, teğmenin asker arkadaşları tarafından, niyetinin yanlış anlaşıldığının farkına varan genç teğmen, her gün düzenli gittiği konağa artık gitmeme kararı verdi. Birkaç gün gitmeyince, Edith üzölmeye başladı ve sitemini bildirdi, sonra Hofmiller'in oraya her gün gelmesinin sebebinin sadece acıma duygusu olduğunu fark edince deliye döndü. Çünkü Edith von Kekesfalva, genç teğmen Hofmiller'e derin duygular beslemekteydi. Bunun farkına varan genç teğmen, kızın kötürüm olduğundan dolayı, onunla evlenilemeyeceğini düşünerek ondan uzaklaşmayı amaçlarken, bir yandan da kötürüm olduğu için ona acıyarak her zaman ona destek çıkmak istemekteydi.

Lajes von Kekesfalva'nın, genç teğmeden bir ricası vardı. Bu rica, Edith'in vefalı doktoru olan Dr. Condor ile genç teğmenin, Edith hakkında konuşması idi. Genç teğmen, Dr. Condor ile Edith hakkında konuştu, zavallı kötürüm kızcağızın durumunun pek de olumlu olmadığını söyleyen Dr. Condor, küçük bir umut olan yeni bir tedaviden bahsetti. Ama bu yeni tedaviye rağmen, Edith'in olumlu bir gelişme göstermesi pek düşük bir ihtimaldi.

Lajes von Kekesfalva, genç teğmen ile Dr. Condor'un konuşmasını, genç teğmene vicdani bir baskı yaparak sorduğunda, genç teğmen de onun yaşlı, hasta olmasına acıyarak, Edith'in durumu ile olumlu bir gelişme olduğunu kısa zamanda kızının yürüebileceğini söyledi. Kısacası, genç teğmen merhametinden dolayı sonu olmayan bir yalan söylemişti. Bu yalan üzerine Edith ve ailesi o kadar çok umutlanmıştı ki, genç teğmen Anton von Hofmiller, bu abartı durumdan sıkıldı ve merhametinden dolayı söylediği yalan üzerine de inanılmaz bir şekilde pişmanlık duydu. Edith'in ona olan aşkı

onu ciddi manada korkutuyordu ve garnizondaki arkadaşlarının, kızın kötürüm olduğundan onunla alay etmelerinden büyük ölçüde çekiniyordu. Genç teğmenin hayatı, kötürüm kıza gösterdiği yakın ilgi ve ona söylediği umut dolu sözler yüzünden bozuldu ve merhametinden pişmanlık duyarak derin bir vicdan azabına boğuldu.

Hayatında aniden her şey sarpa saran teğmen Hofmiller, bir ara kendini öldürmeyi düşündü, ama yine, bu olay sonucunda, Edith'in kendisine bir şey yapmasından korkarak, ona iyi davranmaya çalışıp ve onu seviyormuş gibi ona yakın olmaya karar verdi.

Edith von Kekesfalva, teğmen Hofmiller'in, onun yanında bulunma sebebinin, ona olan sevgisinden değil de, ona duyduğu acıma duygusundan olduğunu anladığında, terastan kendini atıp intihar etti. Edith'in ölümünden sonra da, yaşlı babası Lajes von Kekesfalva'nın da kalbi bu duruma daha fazla dayanamadı ve yaşlı adamın sonu oldu.

Anton von Hofmiller'i aşkıyla rahatsız edebilecek ne kötürüm bir kız, ne de ona vicdani baskı uygulayabilecek yaşlı babası yoktur artık. Bu durum üzerine, genç teğmenin rahat bir nefes alması hiçbir zaman söz konusu olamadı. Ağır bir yük gibi taşıdığı vicdan azabı, savaşa gidip, ölmeye çalışsa ve askerlikteki en zor görevlerle meşgul olsa da bir türlü hafiflemedi, çünkü bir insan, vicdanı her hatırladığında, suçunu asla unutmayacaktır.

Zweig'in, 1927'de onu kahreden Birinci Dünya Savaşı'nın son demlerinde yerleştiği, Mozart'ın da memleketi olan Salzburg'ta kaleme almış olduğu *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserin de, Zweig'in Sigmund Freud ile olan dostluğunun ve Freud'un öğretilerinden büyük ölçüde etkilendiğinin bir kanıtı olarak gösterilebilir. Sigmund Freud'un, o dönemlerde, Modernizm'in bebeği olan Psikanaliz ve kadının iç dünyası ile incelemelerde bulunduğu aşikardır. Bu sebeple de kadının iç dünyasını konu edinen söz konusu eserin Freud'dan etkilenerek yazıldığı söylenebilir ve ayrıca yazarın bu eseri kaleme almadan önce, 1910 yılında kadının iç dünyası ve keline has düşüncelerini gözler önüne seren bir eser olan *Korku* adlı eserini de kaleme aldığı görülmektedir.

Bir Kadının Yaşamından 24 Saat Adlı Eserin Özeti

İkinci Dünya Savaşı'ndan on yıl önce Riviera'daki bir pansiyonda kalmaktadır anlatıcı. Pansiyonda anlatıcı ile birlikte, Alman evli bir çift, Danimarkalı bir adam, kibar bir İngiliz bayan olan Mrs. C. , İtalyan evli bir çift ve Lyonlu şişman fabrikatör ve onun narin, içine kapanık karısı Madame Henriette bulunmaktadır. Pansiyon sakinlerinin bazıları balık tutmaya gitmekte, kimisi kitap okumakta ve kimisi de Monte Carlo'ya kaçamak yapmaya gitmektedir. Anlatıcı ise bahçesinde oturup gün boyu tembellik etmektedir.

Pansiyonda bir gece saat on bir sularında huzursuz konuşmalar, tartışmalar ve çığlıklar duyulur. Zengin Lyonlu fabrikatörün narin karısı Madame Henriette kocasını terk edip,

ardında bir mektup bırakmıştır. Mektupta kocasını terk edip, genç bir adamla kaçtığını yazmıştır. Bu olayın üzerine tüm pansiyon sakinleri Madame Henriette ve onun sansasyonel gidişi üzerine yorumlarda bulunurlar. Kimisi, Madame Henriette'nin bu davranışının çok yanlış olduğunu ve bunun sadece karakersiz insanlar tarafından yapılabileceğini savunurken, anlatıcı ise bu olayı bir kadının sahip olduğu çok güçlü bir tutkuya bağlayıp, kadının bir suçu olmadığını ileri sürmektedir. Bu düşüncesi yüzünden şimşekleri üzerine çeken anlatıcı, güçlü tutkulara sahip olan bir kadının, o tutkulara söz geçiremeyeceğini de eklemektedir.

Bu durum karşısında sessizliğini sürdüren oturaklı, olgun, saçları ağarmış yaşlı bayan Mrs. C. 'nin dikkatini çeken söz konusu olay, Mrs. C. İle anlatıcı arasında yapılan konuşmalar ile son bulur.

Mrs. C. , anlatıcının aykırı düşüncelerini çok beğenmiştir çünkü bu durum kendinde bir şeyler bulmasına sebep olmuştur. Mrs. C. 'nin geçmişinde yaşadığı bir 24 saati hiç unutmadığını ve Madame Henriette'nin durumuyla aynı olduğunu gösteren geçmişindeki olayı ayrıntılarıyla anlatıcıya anlatmaktadır.

Mrs. C. 'nin geçmişinde yaşadığı ve her hatırladığında onu derinden etkileyen 24 saat şöyledir: Severek evlendiği eşinin ölümünün ardından, içerisinde bulunduğu psikolojinin etkisiyle kendini gezmeye veren Mrs. C. , kocasının sağlığında gelenek haline getirdikleri, Monte Carlo gezisinde, kumar oynayanların sadece hareketli ellerini izleme alışkanlığını sürdürmek üzere Monte Carlo'ya gider. Orada çok heyecanlı ve garip bir şekilde kumar oynayan bir çift el gözüne çarpar, bu telaşlı ellerin sahibini merak eder ve kumarbazın yüzüne bakar, bu yirmili yaşlarda olan genç bir adamdır. Onun kumar masasındaki yürek burkan kaybedişine tanık olan Mrs. C. , genç adamdan inanılmaz bir şekilde etkilenir ve içinde birden ona yardım etme isteği uyanır. Varını yoğunu kumarda kaybeden genç adam, kumarhaneden çıkar, sokaktaki ıslak bir banka, kendisini adeta bir ceset gibi bırakır.

Sırılsıklam eden fırtınalı yağmura aldırış etmeyen, bu çaresiz görünen gencin kolundan, kırk iki yaşındaki Mrs. C. Çeker götürür bir kuytuya, ona biraz para verip, onun o gece sıcak bir otel odasında uyumasını sağlar. Onu çaresizliğinden kurtarmaktan başka niyeti olmayan Mrs. C. de o gece o otel odasında onunla birlikte kalmıştır.

Yaptıklarına inanamayan Mrs. C. , farkında olmadan genç adama bağlanmıştır. Birlikte vakit geçirdikten sonra, Mrs. C. Onun içindeki inancı fark edip, onu bir kiliseye götürür. Orada ona bir daha kumar oynamaması için yemin ettirir.

Birkaç gün sonra genç adamı yeniden kumar masasında gören Mrs. C. , çıldırarak onu engellemeye çalışır ve genç adam tüm çaresizliğini, ona olan minnetini bir yana bırakıp ona karşı çıkar ve Mrs. C. Bu iğrenç tartışmanın etkisiyle kumarhanede rezil olur. Ama Mrs. C. bu işe yaramaz genç adama bağlanır ve onun her istediğini yapmaya hazırdır. Ama buna rağmen genç adamın öfkeli çıkışı üzerine oradan kaçıp uzaklaşmak isteyen

Mrs. C. tam kırk sekiz saat boyunca yolculuk yapar ve yaşadıklarından hemen uzaklaşmak ister. Bu etkili öyküsünü açık yüreklilikle anlatıcıya anlatan Mrs. C. , Madame Henriette olayına kadın tutkusu düşüncesini dile getiren anlatıcıyı bu yüzden kendine yakın hissettiğini belirtir ve ruhsal bir rahatlığa kavuşmuş olur.

Yazarın 1931'de kaleme aldığı ve eserde politikanın, yönetsel olguların oldukça ön planda olduğu *Değişim Rüzgarı* adlı eseri, 1926 Avrupası'nı konu edinmektedir. Birinci Dünya Savaşı sonunu kapsayan o dönemlerde, Zweig, hükümeti ciddi manada yermekte ve savaş sonrasında halkın içinde bulunduğu sefilliği gözler önüne sermek adına söz konusu eseri yazdığı görülmektedir. Tıpkı gerçek hayattaki düşünceleri gibi, hükümetin yönetiminden ve halk ile kendisinin arasındaki uçurumdan oldukça hoşnut olmayan Zweig, eserin başında ve ortasında bu konuyu açıkça işlerken, eserin son bölümünde de, baş kahramanlarına, tıpkı gerçek hayatta kendisine uyguladığı gibi bir intiharı layık görmüştür. Zweig ve Lotte'nin intihar konusundaki düşünceleri, eserin baş kahramanları olan Christine Hoflehner ve Ferdinand'da açık bir şekilde görülmektedir. Ne gariptir ki, Zweig, bu eseri, intiharından tam on yıl önce kaleme almıştır. Bu yüzden, *Değişim Rüzgarı* adlı eserde, Zweig'ın kafasındaki intihar düşüncesinin, beyaz kağıtlara aktığı görülmektedir. Zweig'ı her daim meşgul eden intihar düşüncesi, istemsiz olarak kağıda dökülmüş olacak ki, eseri hayatta iken yayımlamayı reddetmiştir.

***Değişim Rüzgarı* Adlı Eserin Özeti**

Avusturya'nın küçük bir köyü olan Klein Reifling'in postanesinde Christine Hoflehner adında bir genç bayan çalışmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'nın yıpratıcı etkisi Avrupa'yı vurduğunda, annesiyle birlikte sefil bir yaşam sürdüren genç postane memuresinin hayatını daha da zora sokmuştur. Uzun zaman önce babasını kaybeden Christine, o kadar yoksuldur ki, yas günü için bile kıyafetlerini siyaha cebindeki son parasıyla boyatmıştır. Bir tanıdığı onu postaneye sokmuş ve on yıldır orada çalışmaktadır. On yıl boyunca her gün aynı şeyleri yapmaktan, yirmi altı yaşındaki bedeni yorgun, yüzü ise hoşnutsuzdur. Savaşta yalpalayan otoriter devleti onu çok yormaktadır.

Bir gün Amerika'daki zengin teyzesi Avrupa'ya lüks bir otele gezmeye gelir ve Christine'nin annesi olan ablasını otele davet eder. Yaşlı kadın çok hasta olduğundan, bu geziye Christine'nin katılmasını uygun bulur. On yıl boyunca hiç izin almayan Christine, bu daveti kabul eder ve yola koyulur.

Christine, en güzel kıyafetlerini giyip, Engadin'deki otele gider, teyzesi ve eşi onu gönülden karşılar. Fakat oradaki yaşam tarzının daha önce hiç görmediği bir tarz olduğunu anlar. Christine'nin sahip olduğu en güzel kıyafetlerin orada yüzüne bile bakılmadığını ve hatta onları giyenlerin aşağılandığını gören Christine, büyük bir şoka

uğrar. Oradaki insanların yedikleri yemekler, kaldıkları ultra lüks odalar, eğlenceler, sahip oldukları düşünceler ve paralar Christine'nin hiç görmediği tarzındadır.

Teyzesi ona yardım etmeye her an hazırdır, hem savaşı yaşamış sefil birine yardım etmek adına, hem de kendisinin sosyal yaşamda mensup olduğu sınıfa rezil olmamak için ona yardım eder. Önce onu güzel bir kuaföre götürür sonra birbirinden pahalı kıyafetler, aksesuarlar alır. Christine, birden çamurdan çıkarılan nadide bir elmas gibi buldukları ortamda parlar, büyük bir ilgi odağı olur.

İlk başta çekinerek geldiği Engadin'e, şimdi çok alışmış ve eğlencenin dibine vurmuştur. Bu eğlence, önceleri dozunda olsa da daha sonra peşine iki adamı takan Christine'nin davranışları teyzesi ve eniştesini rahatsız etmeye başlamıştır.

Engadin'deki üst tabaka insanları, Christine'yi asil bir ailenin kızı olarak biliyorlar ve onu oğullarına bulunmaz bir eş olarak seçiyorlardı. Christine'nin peşinde koşan iki adamdan biri mühendis idi. Bu söz konusu mühendisten hoşlanan başka bir kız, mühendisin Christine'ye olan ilgisini fark ettiğinde, Christine'nin yaşamını araştırmış ve Christine'nin sefil bir yaşamdan geldiğini, oteldeki tüm seçkin insanlara yaymıştır. Bu durumu anlayan Klara Teyze, kendi geçmişinin ayyuka çıkması olasılığı tedirginliğiyle ne yapacağını bilemeyerek, iş daha fazla büyümeden, dokuz gündür onlarla birlikte olan Christine'yi oradan göndermek ister.

Hiçbir şeyden habersiz, hayatını geç de olsa yaşamaya çalışan Christine Hoflehner, orada bir arkadaş çevresi yapmakta, kendini Christiane van Boolean olarak tanıtmakta ve erkekler ile sabaha kadar eğlencelere gitmektedir. Teyzesi Christine'ye gitmesi gerektiğini söylediğinde Christine, bu rahat yaşama çok çabuk alıştığını ve eski sefil yaşantısına geri dönmeyi istemediğini anlar. O sefil yaşamını beyninden o kadar çok uzaklaştırmıştır ki, hasta annesini bile dokuz gün boyunca düşünmemiştir. İçini bir telaş kaplar ve annesi için telaşlanır. Evet o eski yaşamına, sefil köyüne, monoton iş hayatına geri dönecektir ama artık dünyada güzel şeylerin de var olduğunu, kendi yaşamının inanılmaz zor olduğunu bilmektedir.

Dokuz günlük onun için eşi benzeri olmayan yaşamını burada noktalayıp, küçük köyüne döner. Yolda iken annesinin öldüğünü öğrenir ve duyuları o kadar körelmiştir ki, bu duruma üzülemez bile. O kadar umutsuz ve mutsuzdur ki, yaşam enerjisini kaybetmiştir.

Annesinin cenazesinde, beyninde sadece annesi olması gerekmesine rağmen, gözü ve aklı her zaman, yoksulluk belirtisi olan yırtık şemsiyelere, yıpranmış ayakkabılara takılır. Komşusunun cenaze için bahçesinden kopardığı çiçekleri gördüğünde onları küçümser ve neden çelenk getirmediği konusunda içinden söylenir. Çünkü kendisini hala Engadin'de gördüğü insanlar kadar üst sınıf insanı olarak görmektedir. Cenaze sona erdiğinde, rahmetli annesinin eski püskü eşyalarını aç gözlü gibi paylaşan kardeşlerini görüp onlardan öğrenir. Kardeşlerinden her zaman *çok pahalı* sözcüğünü

duyup mutsuz olur. Birinci Dünya Savaşı'nda görevlendirilen eniştesi, arkadaşı Ferdinand ile nasıl savaştıklarını ve çektikleri zorlukları anlattıklarında yaşam enerjisini kaybeder. Kısacası hayat, Christine için artık manasızdır.

Eniştesinin arkadaşı Ferdinand'dan etkilenen Christine, onunla bir birliktelik kurar. Ferdinand, Viyana'da, Christine ise Klein- Reifling'de çalıştıkları için, her bir araya geldiklerinde devletin onlara layık gördüğü maaş ile ay sonunu bir türlü getiremezler ve tek başlarına yaşamalarına rağmen kendilerini idame ettiremeyecek raddeye gelirler. Bu anlamsız hayatın onlara artık zorluklardan başka vereceği pek bir şey yoktur ve birlik olup hayatlarına son vermeyi kararlaştırırlar. Akıllarında intihar var iken, Christine'nin postanede paralara dokunmasıyla akıllarına daha zor ama gerçekleştirebilirler ise daha ileriye dönük bir plan gelir. Soygun... Ayrıntılı bir şekilde planlarını yaparlar ve soygun tarihini belirlerler. Bu iş olacaktır çünkü başka ne çareleri ne de kaybedecek bir şeyleri vardır.

3.2 Stefan Zweig'in Eserlerinde Hiyerarşi

İnsanlığın başlangıcından günümüze değin, canlılar için evrensel bir konu olan hiyerarşi, en bilindik tabiriyle alt tabakanın üst tabakaya göstermek zorunda olduğu saygıyı ve yapmak zorunda olduğu hizmeti kapsamaktadır. Hiyerarşide alt tabakanın üst tabakaya göstermek zorunda olduğu saygıya, Stefan Zweig'in incelenen *Merhamet* adlı eserinde şöyle rastlanılmaktadır:

“... Genç kadın tek bir paketi bile nazik ellerinde taşıma zahmetine katlanamazdı elbette. Bayan Grossmaier aldığı her şeyi, titizlikle, kendisine göndereceğine söz veriyordu. Öte yandan, genç kızın, sıradan insan olan bizler gibi, parayı çelik otomatik kasaya nakit ödemeyi aklının ucundan bile geçirmediği belliydi. (...) Genç kız, siparişlerini tamamlamış, gitmek üzere döndüğü sırada, Bay Grossmaier erken davranıp kapıyı açmak için hızla yerinden fırladı. Benim eczacı da, önünden geçen genç kıza saygıyla uğurlamak üzere, yerinden doğrulmuştu” (Zweig, 2010: 16).

Pastaneye bir takım şeyler satın almak için gelen, yörenin en zengini Bay Kekesfalva'nın yeğeni olan genç kadın Ilona'ya, amcasının statüsü ve varlığı bakımından hatırı sayılır bir şekilde hürmet gösterildiği açıkça görülmektedir. Sobasını yakmak üzere, ağır odunlar taşıyan fakir kadınların aksine, pastaneden satın aldığı kurabiyeleri bile taşımayı nazik ellerine uygun görmemektedir Bayan Ilona. Buna ek olarak, genç bayanın pastaneden çıkarırken esnaf tarafından büyük bir ilgiyle uğurlanması ve ona saygı duyulması da bizlere, hiyerarşideki astın üste duyduğu saygıyı göstermektedir.

“ Her geçtiğimiz yerde şapkalar havaya uçuyor, yalın ayak çocuklar soluk soluğa peşimizden koşuyorlardı. Saman yüklü bir arabayla ya da bir paytonla karşılaşınca da yabancı arabacı hemen yere atlıyor, şapkasını eline alıp, bize yol vermek için atların dizginlerini tutuyordu. Yol bizimdi artık; derebeylik zamanlarında olduğu gibi, o güzelim geniş, verimli topraklar, başakları rüzgarla

dalgalanan tarlalar da bizimdi; bütün insanlar, hayvanlar da bizimdi” (Zweig, 2010: 185).

Burada köy sakinlerinin, yörenin en zengini Kekesfalva'lara saygı gösterisinde bulduklarına şahit olunmaktadır. Yörenin hatırı sayılır ailesi olan Kekesfalva'lar, değerli, antika bir arabayla gezintiye çıktıklarında bile, köylülerin onlara şapkalarını çıkarıp selam durdukları ve hatta arabalarını kenara çekip onlara yol verdikleri görülmektedir. Köylülerin, zengin aileye duyduğu saygı, hiyerarşideki astın üste göstermek zorunda olduğu saygıdan kaynaklanmaktadır.

“... Sayın, lütfen konduğumuzun sağlığına! (...) ürkek kızcağız, yüzü heyecandan al al, beceriksizce Kekesfalva'nın önünde diz kırdı, saygıyla Edith'in elini öptü “(Zweig, 2010: 190).

Bir düğüne öylesine katılan Kekesfalva'lar, damat ve gelinden büyük bir saygı görmektedirler. Damatın onlar için *sayın konuklar* demesi, gelinin onların önünde diz çöküp, Edith von Kekesfalva'nın elini öpmesi, onların hatırı sayılır ve varlıklı insanlar olmalarından kaynaklanan bir durumdur. Bir başka saygı durumu da askerlikteki rütbeyle gösterilen saygıdır. Yüksek rütbe demek, saygı göstermek demektir.

“... masanın çevresine herkes toplanmıştı; yalnız üst rütbeliler masadaki yerlerini almadan, kimse pek neşelenmeyi göze almıyordu; zil çalınca, öğretmenin her an sınıfa girmesini bekleyen okul çocukları gibi “ (Zweig, 2010: 254).

Bir cemiyete katılan genç subay Anton von Hofmiller, eğlence salonuna diğer insanlardan biraz geç girmiştir ve rütbe olarak diğer insanlardan yüksek olan Hofmiller, eğlencenin o gelmeden başlamadığını görmüştür. Bu durum da astın, üst olmadan eğlenceye başlayamamak gibi hiyerarşik kuralları olduğunu göstermektedir. Stefan Zweig'in diğer incelenen kitabı *Değişim Rüzgarı*'nda da bu tür bir saygı söz konusudur:

“... Adam, arkasından saygıyla yürüyerek Christine'yi arabasına götürüyor; İngiliz marka birinci sınıf çok özel bir araba, her tarafı nikelajlı ve cilalı, pırl pırl parlıyor, şoförü bile açığöznlü ve sinekkaydı tıraşlı tam bir İngiliz beyefendisi; General Elkins, Christine'nin oturacağı koltuğu ayarlıyor, üzerine temiz bir örtü örtüyor ve daha sonra şapkasını çıkarıp onu bir kere daha selamlayarak yanına oturuyor “ (Zweig, 1998: 103).

General Elkins'in, soylu Klara ve Antony çiftinin Avrupa'dan gelen genç misafiri Christine Hoflehner'e olan otomobil gezintisi sözünü gerçekleştirmek üzere, otomobili ve koltuğunu çok soylu bir şahısmış gibi Christine için hazırlayışına şahit olunmaktadır. Klein- Reifling'te basit bir postane memuresi olan Christine'ye burada, teyzesinin statüsünün etkisiyle, General Elkins tarafından büyük alaka gösterilmektedir. Bu yüzden insanlara verilen değer, buldukları mühit ve etrafındakilerle çok bağlantılı olduğu görülmektedir. Toplumsal hiyerarşide devlet üst tabakada bulunur ve belli başlı kurallar çerçevesinde devlete halk tarafından büyük saygı gösterilmek zorundadır. Çoğu durumda son sözü devlet söylemektedir ve devletin, alt tabakadaki halkı düşünmediği

söylenbilir. Bu duruma örnek teşkil eden bölümler, Zweig'ın *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde karşımıza çıkmaktadır:

“... Devletin odanın herkese açık bölümünde uzun süre beklemek zorunda kalan vatandaşlarını önemsemediği, oturulup dinlenilecek yerin bulunmayışından anlaşılıyor “ (Zweig, 1998: 9).

O dönemde postane gibi devlet dairelerinde, insanların rahatlığına verilmeyen önem ön plana çıkarılmak istenmiş ve hiyerarşiye göre devletten daha alt tabakada bulunan insanların pek değersiz olduğu vurgulanmıştır.

“... bu alet ve gereç bolluğu sadece bir göz boyamadır, çünkü devlet bu basit ve ucuz aletlerin her birini çalışanlarına acımasızca zimmetlemiştir. Kullanılıp tükenen kalemden yırtılıp parçalanan mektup puluna, lime lime olmuş mürekkep kurutma kağıdından teneke leğenin içinde eriyip yok olan sabuna, büroyu aydınlatan ampulden onu yakıp söndüren anahtara varıncaya kadar kullanılan ya da eskiyen bir alet için devlet, memurlarından acımasızca hesap soruyor. Demir sobanın yanında, duvarda asılı bulunan, daktiloyla yazılmış, resmi mühürlü ve imzalı uzun demirbaş listesine memurların kullandığı en küçük ve en değersiz eşya bile en ince ayrıntısına kadar kaydedilmiş bulunmaktadır. Bu listede yer almayan hiçbir aleti memurlar burada kullanamazlar ya da tam tersine, listede yer alan her alet yerinde bulunmak ve her zaman kullanıma hazır durumda olmak zorundadır. Devlet böyle istiyor, düzen böyle istiyor, kanun böyle istiyor “ (Zweig, 1998: 11).

Burada söz konusu olan durum, devletin halktan büyük ve güçlü olduğu varsayılması ile, devletin halk üzerindeki otoritesidir. *Devlet ne derse odur* düşüncesini büyük ölçüde kanıksayan insanlar, mali açıdan da sahip oldukları varlığı göz önünde bulundurarak, bu duruma boyun eğmektedirler. Burada yazar tarafından asıl vurgulanmak istenen şey, halkın devletin otoritesinin önünde ne kadar zayıf olduğu ve devletin yaptırımları karşısında insanın ne kadar çaresiz olduğudur. Buna ek olarak yazarın söz konusu eseri Birinci Dünya Savaşı sonrası yazmasına bakılacak olunursa, savaş sonrası halkın içine düştüğü sefil ve çaresiz durumu da gözler önüne serme arzusu açıkça fark edilebilmektedir.

“... bu bina içerisinde eskiyen ya da kaybolan, bozulan ve kırılan her aletin yerine aynısının konulması yetkili otorite tarafından isteniyor; (...) böylece kendi gücünün ve üstünlüğünün inanılmaz bir örneğini veriyor “ (Zweig, 1998: 12).

Burada da aynı şekilde devletin otoritesinden ve gücünden bahsedilmektedir. Üst tabakaya ait olan her insan, kurum veya topluluklar, kendisinden daha düşük olan alt tabaka insanına, isteklerini çekinmeden bildirebilmektedir. Üst tabakaya ait olan devlet de burada, alt tabakaya ait olan halka istediklerini bildirerek ondan kusursuz bir hizmet beklediği görülmektedir. Aynı eserde sözü edilen, savaş sonrasında insanların içinde bulunduğu psikolojik durumu anlatan kısım şöyle geçmektedir:

“... karşısında duran üniformalı adamın kendisini tutuklamak ve götürmek gibi bir amacının olmadığını; aksine, buz kesilmiş parmaklarıyla çantasından çıkardığı pasaportunu kontrol etmek istediğini anlayıncaya kadar bir süre geçmesi

gerekiyor. Memur, pasaporttaki resmi Christine'nin tedirgin yüzüne bakarak bir saniye boyunca izliyor. Christine heyecandan tir tir titriyor, bu onun savaştan beri bir türlü içinden atamadığı, çıkarılan yüz binlerce yönetmeliğin herhangi birine karşı gelmenin neden olduğu türden anlamsız bir korku: O zamanlar kim herhangi bir yasaya karşı gelse suçlu sayılıyordu “ (Zweig, 1998: 46).

Christine'nin trendeki kondüktörün üniformasından etkilenerek, ondan korku duyması, alt tabaka insanının devlet tarafından nasıl sindirildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, alt tabaka insanının üst tabaka insanından çekindiğini ve kendisini onlardan aşağıda gördüğünü açığa çıkarmaktadır. Bu durum elbette ki devlet ve halk arasındaki hiyerarşik sistemle alakalı bir durumdur.

“... Aman görevini aksatmış olmasın! Sakın işe geç kalmış olmasın! On yıldan beri bilinçaltına yerleşmiş olan düşünceler zinciri kendiliğinden çözülmeye başlıyor: Şimdi saatin zili çalacak... Yeniden uykuya dalmak yok... Görev, görev, görev... Hemen ayağa kalk, sekizde işin başlıyor, ...” (Zweig, 1998: 92).

Bu kısımda Christine'nin sahip olduğu düşünceler, her ne kadar görev bilinci olarak algılsa da, aslında bir memurun devlet tarafından nasıl korkutulduğu söz konusudur. Hiçbir varlığı olmayan, alt tabakaya ait, basit bir postane memuresi olan Christine Hoflehner, on yıl boyunca hizmet ettiği devlet sektöründen ciddi manada çekinmektedir. Bu durum da bizlere, hiyerarşik düzendeki alt tabakadaki insanların üst tabakadakilere hizmet etme zorunluluğu olduğunu göstermektedir.

“... geç kaldığımda hemen müdüriyete gidip şikayette bulunurlardı... Bugünlerde pek çok memurun işine son verildiği bir gerçek... Tanrım, sakın geç kalmış olmayayım, yoksa uyuyup kaldım mı?... (...) İşe geç kalma korkusu yok, kendisini bekleyen yok, kendisine baskı yapan yok: On yıldır yaşamını altüst eden o korkunç işkence değirmeni ilk kez sessiz “ (Zweig, 1998: 93).

Burada Christine Hoflehner'in on yıldır hizmet ettiği devlet sektörünü, işkence değirmenine benzetmesi ve söz konusu görev hususunda üzerinde baskı hissetmesi, bu hizmetten memnun olmadığını bir göstergesidir.

“... Bu paranın devlete, ruhsuz, sorumsuz, vatandaşlar olarak varlığını hissetmediğimiz devlete, insanlığın en aptalca buluşu olan ve tek amacı insanları ezmek ve parça parça etmek olan bu korku makinesine ait olduğunu bilmek beni çıldirtirdi herhalde... “ (Zweig, 1998: 307).

Kahraman burada devletten, amacının insanları ezmek olan bir korku makinesi olarak bahsettiği görülmektedir. Hiyerarşik düzene göre devlet, halktan üstündür ve halk, devletin emrettiği her şeyi yapmak zorundadır. Çünkü devlet, üst tabakaya mensuptur. Hiyerarşik düzene göre alt tabaka ile üst tabaka arasında inanılmaz bir uçurum söz konusudur. Buna, Zweig'ın incelenen *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde sıkça karşılaşılmaktadır:

“ Christine üç banknotu ve gümüş beşliği avucunun içinde sıkı sıkı tutuyor. Olanlara bir türlü inanmıyor. Odasında, eline tutuşturulan bu gökkuşağı

rengindeki ve dikdörtgen biçimindeki kağıtlara tekrar tekrar ve kendinden geçercesine bakıyor. İki yüz elli beş frank, kaç şilin ettiğini hemen hesaplıyor, aşağı yukarı üç yüz elli şilin ediyor; bu kadar parayı kazanmak için Christine memleketinde üç ay, tam çeyrek yıl çalışmak zorunda, hem de saat 8'den 12'ye ve 2'den 6'ya kadar sürekli işinin başında olması ve hiç durmadan çalışması gerekiyor, ama burada on dakika içinde bu para rahatlıkla kazanılıp insanın avucunun içinde olabiliyor. Bu gerçek olabilir mi? Bu haksızlık değil mi? Anlaşılması zor bir durum! “ (Zweig, 1998: 113) .

Burada Christine, toplumda var olan ekonomik dağılımın, hiyerarşinin adilsizliğinden yakınmaktadır. Christine'nin küçük kasabasında üç ayda, canla başla çalışıp ancak kazanabileceği paranın, burada kumarda eğlence için kumar masasının üzerinde elden ele verilmesinin, Christine için anlaşılmasız bir durum olduğu görülmektedir.

“... şu nefret ettiği, kahrolası sözü, “ çok pahalı” sözünü tam onuncu kezdir duyuyordu. Fuchsthaler, “ Sankt Pölten Hastanesi'nin başhekimini getirmek çok pahalı olacaktı, zaten getirsek de yapacağı pek bir şey yoktu, “ demişti. Ağabeyinin karısı, mezara çakılacak haç için, “ Çok pahalı olur, taştan olmasın,” demişti; aynı sözü kız kardeşi kilisede, yapılacak ayin için kullanmıştı ve şimdi de eniştesi kullanıyordu yol parasıyla ilgili olarak” (Zweig, 1998: 196).

Hiyerarşiye göre çok pahalı sözcüğü ancak toplumda alım gücünün düşük olduğu sınıf tarafından daha doğrusu alt sınıf insanları tarafından kullanılmaktadır. Üst tabaka insanının alım gücü zaten yüksek olduğundan bu sözcüğü söyleme gereksinimi duymamaktadırlar.

Alt tabaka insanının hissettikleri, üst tabaka insanıninkilerden oldukça farklıdır ve üst tabaka insanı, alt tabaka insanının içinde bulunduğu durumu anlamak istemez. Stefan Zweig, hiyerarşiyi konu edinen *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde alt tabaka insanının hislerine tercüman olmaya çalışmıştır:

“ ... Haklı veya haksız, temiz ya da pis, yoksulluk her zaman pis kokar ve insanın midesini bulandırır. Evet, yoksulluk her zaman pis kokar, tıpkı aydınlığa bakan zemin kattaki odalar ve sık sık değiştirilmeyen çamaşırlar gibi hep pis kokar. Bu iğrenç kokuyu insanın kendisi de duyar, sanki gübre çukurunda yaşıyormuş gibi olursun. Bu öyle bir koku ki yıkamakla çıkaramazsın. Başına yeni bir şapka takmanın da bir yararı olmaz; bu, midesi ekşiyen ve bu yüzden ağzı kokan birinin ağzını çalkalamasına benzer. Bu, insanın üstüne siner ve çevresine yayılır ve ona dokunan ya da ona bakan herkes bu kokuyu hisseder. Kız kardeşiniz de hemen hissetti; bir erkeğin, kollarının ucu aşınmış gömleği gözlerine ilişmeye görsün, kadınların ona nasıl baktığını bilirim; başkaları için utanç verici bir durum, fakat lanet olsun, insanın kendisi için çok daha utanç verici “ (Zweig, 1998: 251).

Bu bölümde, savaşın varlığıyla daha da yoksullaşan alt tabaka insanının hissettikleri görülmektedir. Yoksulluğu daha önce hiç tanımayan varlıklı insanların bu durumu idrak edemeyecekleri ve yoksulluğu yaşayanların bunu iliklerine kadar yaşadıkları anlatılmaktadır. Ayrıca yoksulluğu betimleyen Ferdinand adlı kahraman, insanların içinde bulunduğu durumdan bir nebze uzaklaşmak istemeleri niyetiyle nasıl alkole başvurduklarını anlatmaktadır.

“ ... İnsan bundan kurtulamıyor, bir türlü atlatamıyor, ancak içip içip sarhoş olunca kurtuluyor bundan ve acılarını ancak o zaman unutabiliyor; “ İşte...” bardağı eline alıyor ve herkese gösterircesine bir dikişte içiyor, “ işte asıl sorun bu, alt sınıf insanı diye adlandırdıklarımızın öteki sınıf üyelerine göre neden alkole daha düşkün olduğu burada yatıyor. Düşesler ve koruyucu melekler hayırsever derneklerinde çaylarını yudumlarırken, üzerinde kafa yordukları çok büyük bir toplumsal sorun bu. İnsan birkaç dakika, birkaç saat içinde başkalarına ve aynı zamanda kendisine de sıkıntı vereceğinin farkına varamıyor “ (Zweig, 1998: 251).

Burada, alt tabaka insanının alkole olan düşkünlüğünün sebebi ortaya atılmıştır ve alt tabaka insanının, mensubu olduğu tabakadan bir an önce kurtulmak istediği anlatılmaktadır. Çünkü içinde bulunduğu durumdan acı çekildiği, derin bir hoşnutsuzluk duyulduğu ve sonucu kötü bile olsa aşağılık durumdan biraz da olsa kurtulmak uğruna beyinlerin uyuşturulduğu açıkça söylenmektedir. Alt tabaka insanı bulunduğu konumdan memnun değildir, yokluktan gelmiştir ve şuan bulunduğu konum da geçmişinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca her zaman geldiği yokluk önüne çıkmaktadır, tıpkı Zweig’ın *Merhamet* adlı eserinde olduğu gibi:

“... eski bir Avusturya memur ailesinin yoksul sofrasında, iki kız, doymak bilmeyen dört oğlan çocuk, yiyecek bir lokma ekmek beklerse, artık onlara isteklerinin ne olduğu sorulmaz, bir an önce mesleğe itiliverirler. Böylece, daha ilkokul sıralarında okumaktan gözlerini harap eden erkek kardeşimi papaz okuluna koydular; beni de, daha sağlam yapılı olduğumdan, askeri okula verdiler ” (Zweig, 2010: 13).

Buradan, kasabaya yeni atanan yirmi beş yaşındaki genç teğmen Anton von Hofmiller’in sosyal bakımdan alt sınıf sayılan bir memur ailesinde büyütüldüğü çıkarılmaktadır ve bu sınıfın o dönemlerde mali bakımdan pek de parlak olmadığı ve büyütülen çocukların hayallerinin peşinden koşmalarına izin vermeden, bir an önce onlar için en uygun bir mesleğe yerleştirildikleri anlaşılmaktadır. Stefan Zweig’ ın *Merhamet* adlı kitabında süvari komutanı olarak bir kasabaya atanan, alt sınıf insanı Hofmiller’in geçim sıkıntılarıyla örülmüş yaşamı, yazarın *Değişim Rüzgarı* eserinde de görülmektedir.

“... Günlük yaşamlarına yeni bir sözcük giriyor: Çok pahalı. Annesi, babası, kız kardeşi, ağabeyinin karısı, hepsi de geçim kaygısıyla, el yakan fiyat etiketlerine bakıp neyi nasıl ve nereden alacaklarını hesaplayarak günlük yaşamlarını sürdürmeye çalışıyorlar. Et çok pahalı, tereyağı çok pahalı, ayakkabı çok pahalı: Christine, pahalı olduğu korkusuyla soluk almaktan bile çekiniyor. (...) Ekmek almak için dilenmek, manavdan bir avuç sebze alabilmek için her türlü numaraya başvurmak gerekiyor; ... “ (Zweig, 1998: 34).

Burada, Christine’nin ailesinin geçim sıkıntısı yaşadığına tanıklık edilebilir, temel gıda malzemelerini bile o günlerde, savaşın etkisiyle, satın alamayacak durumda olmaları onların sefil bir hayat süren alt tabakaya ait olduklarını göstermektedir.

“... Banka hesap cüzdanlarındaki para, giysilerini siyaha boyatmaya ancak yetti. Yaşam giderek daha da pahalılaşıyor. İki odalarını Brodyli bir göçmen çift

kiraladılar, fakat hiçbir şeye para yetiştiremiyorlardı, sabahtan gece yaralarına kadar çalışsalar da yine de geçinmiyorlardı “ (Zweig, 1998: 34).

Christine'nin babasının ölümünden sonra iyice bir çıkmaza giren aile, cenaze töreni için tüm paralarını vermek zorunda kalmışlardır ve artık zorlu hayat koşulları onları beklemektedir. Alt tabaka insanının kem talihi olan dar günleri artık başlamıştır.

“... Kullanılan her kibrit çöpü, içilen her kahve tanesi, yoğrulmuş hamurdaki her un topağı hesap ediliyor. Fakat yine de soluk alabiliyorlar, eğer buna yaşamak denirse, yaşıyorlar “ (Zweig, 1998: 37).

Alt tabaka ile üst tabaka arasındaki farklılıklar, her konuda karşımıza çıkmaktadır. Hiyerarşide zenginliğin sembolü olan kralın masasındaki tavuk butları, içkiler ve gümüş çatal bıçak takımları gibi şeylere, incelenen kitaplarda da rastlanılmaktadır.

“ Kekesfalva'ların konağında her şey saraydakiler gibiydi. Hayatımda hiç bu kadar güzel yemek yememiştim; bu kadar iyi, bol, kibar yemek yenilebileceğini de aklımdan geçirmemiştim. Ardı arkası kesilmeyen tabaklarla durmadan daha nefis, daha nadir yemekler geliyor. Salatayla süslenmiş, istakoz dilimleri dizili balıklar altın sarısı bir sos içinde yüzüyorlar; tepelime pilavların üzerinde besili piliçler adeta uçuşuyor; sıcacık romun mavi alevlerinde pudıngleri gözleri kamaştırıyor. Hepsi ayrı renkte, ayrı tatta top top dondurmalar su gibi önümüze akıyor; dünyanın her yanından getirilmiş meyveler gümüş sepetlerde sarmaş dolaş olmuşlar. Bütün bu nefis şeyler bir türlü bitmek bilmiyor, bitmek bilmiyor; sonunda içkilerden derlenmiş bir demet gökkuşağı, yeşil, kırmızı, beyaz, sarı... Enfes bir kahvenin yanında sunulan iki parmak kalınlığında purolar (Zweig, 2010: 23). ”

Buradan da anlaşılacağı gibi, basit bir memur ailesinden gelen subay Anton von Hofmiller, başarılı tüccar olan Kekesfalva'nın şatosundaki yemekleri ilk defa görmektedir. Bu yüzden buradan hiyerarşik düzende mali bakımdan yukarıda bulunan kişilerin beslenme alışkanlıklarının, düzenin aşağılarında bulunan insanlardan farklı olduğu çıkarılabilir. Buna benzer bir durum da Zweig'in *Değişim Rüzgarı* adlı yapıtında da karşımıza çıkmaktadır.

“... Christine'nin yaşamı boyunca ilk kez gördüğü, adlarını bile bilmediği bu tuhaf yiyecekler kuşkusuz nefis şeylerdir. Fakat onları hangi takımla yiyecekti? Küçük kaşıkla mı, yoksa büyük kaşıkla mı? İnce bıçakla mı, yoksa daha geniş ağız olanıyla mı? Böyle lüks bir lokantada ilk kez bulunduğunu, kendisini davet eden bu görmüş geçirmiş masa komşusuna fark ettirmeden bu yemekleri nasıl parçalayacak, nasıl yiyecekti? Kaba ve beceriksiz bir yaratık olduğunun anlaşılması için ne yapmalıydı? Nasıl hareket etmeliydi? (Zweig, 1998: 60). ”

Christine'nin hayatında ilk defa gördüğü bu yiyecekleri sadece üst tabaka insanı yiyebileceğinden, sefalet içinde büyümüş genç bir kızın bunları daha önce yiyememiş olması gayet normal gözükmektedir. Alt ve üst tabakanın arasındaki farkların sadece yenen kaliteli ya da sağlıklı yemekler ile sınırlı olmadığı Zweig'in *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde net bir şekilde görülmektedir:

“ (...) Christine'nin yaşamı bu güne kadar küçücük, avuç içi büyüklüğündeki sefil bir odada anlamsızca geçmişti, oysa bir gece ve bir gündüz süren tren yolculuğunun sonunda karşılaştığı dünya bambaşka bir dünyaydı! “ (Zweig, 1998: 48).

“ Christine'nin yüzü kıpkırmızı oluyor, elindeki hasır bavulunun bir dilenci çantasından farksız olduğunun ancak şimdi farkına varıyor. Öteki arabalara yüklenen bavullar timsah derisi, yılan derisi ve güderi gibi çok pahalı derilerden yapılmış ve sanki vitrinden yeni çıkmış gibi temiz ve göz kamaştırıcıydı. Onlarla kendi arasındaki farkı hemen görüyor ve büyük bir utanç duygusuna kapılıyor “ (Zweig, 1998: 50).

“ Hasır bavulunu dizlerine bastırılmış, öylece oturuyor. Bavulunu boş yerlerden birinin üstüne koymaya cesaret edemiyor, içerdekiler kendisiyle alay eder düşüncesiyle yol boyunca bir kez bile olsun başını kaldırıp çevresine bakmıyor, yalnızca yere, oturduğu koltuğun önüne, aşağıya doğru bakıyor ve gözüne ilişen lüks kadın ayakkabıları ona kendi ayağındakilerin ne kadar kaba olduğunu anımsatıyor. Önü açılmış kakım kürkü mantoların altında üst üste atılmış düzgün kadın bacaklarını ve erkeklerin karışık desenli çoraplarını kendininkilerle karşılaştırması ona çok acı veriyor. Zenginliğin bu alt dünyasını görmek bile yanaklarının utançtan kızarmasına yetiyor. Bu hiç düşünmediği zarafet karşısında kendi durumundan nasıl utanmasın ki! Ürkek ürkek bakıyor ve acıları tazeleniyor. (...) Köpeğin tüylerini okşayan kızın tırnakları manikürlü ve pembe ojeli, daha bu yaşta parmağında bir elmas yüzük bile var. Hatta köşede dayalı duran krem renkli golf sopalarının kılıfları bile kaliteli deriden yapılmış, aralarına rastgele bırakılmış şemsiyelerin değişik ve özenle seçilmiş çok muhteşem sapları var; Christine farkında olmadan kendi şemsiyesinin keçi boynuzundan yapılmış değersiz sapını hemen eliyle kapatıyor (Zweig, 1998: 51).

Burada Christine, yeni bir ortama girdiği için ve bu ortam da ondan epeyce yüksek olduğu için dehşete kapılmaktadır. Karşısındakilerin bavullarını, çoraplarını, manikürlü tırnaklarını, takılarını ve hatta kaliteli şemsiye saplarını kendininkilerle karşılaştırma isteği duymaktadır. Yeni karşılaştığı bu insanların yaşam tarzları ve alım güçleri karşısında, kendi alım gücü arasındaki büyük fark Christine'nin gözünü korkutup, bu durumdan utanç duymasını sağlamaktadır. Christine gibi her alt sınıfa ait insanın böyle bir durum karşısında aynı duygular içerisinde olduğu düşünülebilir.

“ ... Kapının eşiğinden içeriye adımını atar atmaz, sanki yanlış bir odaya girmiş gibi birden duraksıyor. Çünkü Klein- Reiflingli posta memuresi kendi dünyası olarak yalnızca sefaleti ve yoksulluğu tanyordu;... ” (Zweig, 1998: 54).

Şimdiye kadar sefalet içinde yaşayıp, cüzi bir maaşla devlete itaat eden Christine Hoflehner, Engadin'deki bu lüks otelde şaşkınlığını gizleyememektedir.

“ ... Birinci şaşkınlığı: Böyle bir şey nasıl gerçek olabilir! Bütün bu güzelliklerin bir arada olması mümkün mü! Merak ettiği ikinci konu ise, yıllardan beri hep öğrenmek istediği (ve gönülden arzu ettiği) bir şey aslında: Acaba bu odanın ücreti ne kadar, çok para ödemek mi gerek, çok mu pahalı, ne kadar çok? Herhalde geceliği, posta memuresi olarak benim bir haftada, hayır hayır bir ayda kazandığımdan daha fazladır! Utanarak – böyle bir ortamda kendisini evindeymiş gibi hissetmeye kim cesaret edebilir-... ” (Zweig, 1998: 55).

Yeni bir ortama giren Christine, şaşkınlığının yanında, o gece kalacağı otel odasının parasının onun Klein- Reifling’de aldığı aylığına denk geldiğini öne sürüp, sosyal yaşamdaki adaletsizliği vurgulamakta ve bu durumdan utanç duymaktadır. Bu durumla bağlantılı olarak alt tabaka insanı, üst tabaka insanının daha rahat yaşamına tanık oldukça içinde bulunduğu bu durumdan bir an önce kurtularak, her zaman hayalini kurduğu üst sınıfa dahil olma isteğindedir. Alt tabaka insanındaki bu sınıf atlama arzusunun Zweig’in *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde sıkça rastlanılmaktadır:

“... Evet Christine, orada zengin ve kültürlü insanların arasında olacaksın, ilk kez zengin ve seçkin insanların nasıl yaşadıklarını göreceksin. İlk kez, Tanrı’ya şükürler olsun ki, onlar gibi yaşayacak, onlar gibi yiyip içeceksin, bunu gerçekten hak ettin çocuğum. (...) Klara’nın altın gibi bir kalbi var, (...) seni bu sevimsiz yerden, bu ahırdan kurtaracaktır. Eğer teyzen seni Amerika’ya götürmek isterse buna hayır deme sakın, bu kokuşmuş devletten ve bu kötü insanlardan uzaklaşmaya bak...” (Zweig, 1998: 25).

Christine’nin Amerika’dan gelen zengin teyzesinin daveti üzerine, mutluluk duyan Christine’nin annesi, kızının ilk kez bu alt tabakadan sıyrılıp, üst tabakanın yaşamına tanık olacağını vurgulamaktadır. Buna ek olarak, buradan alt tabaka ile üst tabakanın yaşamlarının farklı olduğu ve alt tabakadaki insanların, üst tabakadakilerinkine özlem duyduğu çıkarılmaktadır.

“Burjuva sınıfının sıradan bir üyesi olan Claire van Boolean’in içinde bilmek ve anımsamak istemediği bir korku vardı; yıllardır üstesinden gelemediği, zaman zaman düşlerine giren ve uykularını kaçırarak bir korku, kendi geçmişinin ortaya çıkması korkusu. Çünkü otuz yıl önce Avrupa’dan uzaklaştırılan Klara, van Boolean’le tanışıp da iş evlenmeye geldiğinde, çok dürüst, ancak kafası pek basmayan eşi Anthony’ye, çeyiz olarak getirdiği o küçük sermayenin karanlık geçmişinden söz etmeye cesaret edememiş, kararlı bir biçimde bu iki bin doların kendisine büyük babasından miras kaldığı yalanını uydurmuştu. (...) Eşinin aşırı iyimser biri olması gerçi Claire’in kaygılarını azaltıyordu, ancak burjuva sınıfının arasına karışıkça, herhangi aptalca bir rastlantı, beklenmeyen bir karşılaşma ya da kimin yazdığı belli olmayan bir mektup bu yılanmış öyküyü geçmişin tozlu sayfalarından gün ışığına çıkartabilirdi;...” (Zweig, 1998: 158).

Geçmiş Avrupa’da sefil bir mankenlikten ibaret olan Klara, zengin bir Amerikalı tüccarla evlenip, Amerika’da burjuva sınıfına yükselmiştir. Eşinden asıl ait olduğu sınıfı gizleyen Klara, geçmişini hatırlatacak herhangi bir olaydan ya da durumdan uzak durmaktadır. Klara’daki bu sınıf atlama sevdası, onun ailesiyle olan ilişkilerine bile kalın bir duvar örmüştür. Özel günlerde bile Avrupa’daki yakınlarıyla görüşmediğinden, on dört günlüğüne yanına gelen yeğeni Christine Hoflehner’in onun geçmişini açığa vuracak bir davranış sergileme ihtimalinden şiddetli bir biçimde korku duymaktadır. Bu durum da sınıf kaygısı taşıyan bir kadının duyduğu endişedir.

“... Kontes Gütersheim için olanları bir kenara ayırıyor. Die Dame, Die elegante Welt ve öteki resimli moda dergileri bunlar; Kontes’in eline öğleden sonra da geçse önemli değil. Kalabalık dağıldıktan sonra bu dergileri zarflarından çıkartıp tek tek göz gezdiriyor, elbise modellerini inceliyor, artistlerin, soyluların, İngiliz

lordlarının o bakımlı malikanelerine, ünlü sanatçıların arabalarına tekrar tekrar bakıyor. Bütün bunlar bir parfüm kokusu gibi burun deliklerinden içeri giriyor ve başını döndürüyor; orada, İsviçre Alpleri'nde gördükleri ve yaptıkları gözlerinin önünde yeniden biçimleniyor; gece elbiseleri giymiş şık kadınları ve o seçkin, lüks içinde yaşayan ve akıllı oldukları yüzlerinden okunan erkekleri yeniden görüyor; sinirinden parmakları titremeye başlıyor, (...) “ (Zweig, 1998: 205).

Postanede çalışan Christine'nin zenginlere gelen mektuplar, paketler ve dergilerle ilgilendiği ve birkaç gün de olsa sahip olduğu varlıklı yaşama özlem duyduğu görülmektedir. Varlıklı insanların Christine'den yüksek olması ve daha rahat bir yaşama sahip olmaları Christine'yi büyük bir acı ve kıskançlığa sürüklemektedir. Sinirden parmaklarının titremesi durumu da, Christine'nin sınıf atlama arzusu karşısında çaresiz olduğunu gözler önüne sermektedir. Alt tabakanın sınıf atlama arzusunu net bir şekilde gösteren bir başka örnek de şöyledir:

“ (...) içinde karşı koyulmaz bir istek uyanıyor, hiç olmazsa bir dakikalığına, özlem duyduğu o dünyayı yeniden görme isteği. İçeri girip New York'tan gelecek Frau van Boolean'in gelip gelmediğini sorsam, bana ne diyecekler ki, bu çok doğal bir şey, bunun için kimse beni dışarı atmaz, diye düşünüyor. İçeri girip şöyle bir göz atmak, geçmişte yaşadıklarını yeniden anımsamak, bir saniye için bile olsa yeniden öteki kişi olmak istiyor “ (Zweig, 1998: 213).

Christine'nin içinde var olan öteki kişi olma arzusu, alt tabaka insanının yerine geçme arzusunu gözler önüne sermektedir. Bu durum da, toplumda seviye atlama isteğini vurgulamaktadır. Alt sınıf insanı, ondan yüksek standartlarda yaşayan insanlara özenip, onlar gibi yaşamak istemektedir. Alt sınıf insanı, kendisini yaşıyor olarak görmemekte ve ona göre hayatın anlamı olmamaktadır. Tanrı'dan ona bahşedilen özgürlüğe sahip değildir, çünkü isteklerini hayata geçirememekte ve kendini gerçekleştirememektedir. Alt sınıf insanının *parayı*, tanrısal bir özgürlük olarak gördüğüne, Zweig'in *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde rastlanılmaktadır:

“ Paranın o korkunç gücünü hiçbir zaman böylesine hissetmemişlerdi, bu öyle bir güçtü ki yokluğunu varlığından daha çok hissettiriyordu insana; para demek tanrısal özgürlük demektir ve aynı zamanda insanı yazgısına boyun eğmeye zorlayan ve onunla alay eden şeytanca bir şeydi” (Zweig, 1998: 286).

Alt tabaka insanının pek de sahip olmadığı paranın, insan yaşamı üzerindeki etkisi ve paranın neye yarayacağı anlatılmaktadır. Kendilerini esaret altında hisseden alt tabaka insanları, esaretlerinin sadece sahip olacakları paranın miktarıyla son bulacaklarına inanmaktadırlar. Parayı, tanrısal bir özgürlük olarak görmeleri, tanrının insana doğuştan hediye ettiği özgürlüğü kısıtlayan *parasızlığa* olan nefretlerini göstermektedir. Bunun yanında, alt tabakaya özgü bu esaret, hiçbir zaman üst tabaka insanı tarafından idrak edilememekte ya da edilmek istenmemektedir. Zweig'in *Merhamet* adlı eserindeki bir bölüm, bu duruma örnek olarak gösterilebilir:

“ (...) Söyleyin bakalım, böyle bir gezi kaç mal olur hiç düşündünüz mü? Edith, büyük bir rahatlıkla: A, söylemek istediğiniz bu muydu? dedi. Çok olmasa gerek,

en çok birkaç yüz kron. Bu sözlerden sonra kendimi artık tutamadım. (...) biri önümde paradan küçümseyerek söz etti mi, öfkeden safram kabarırdı. Sanki para yerden fıskırıyordu. En duyarlı noktamdı bu benim. Paranın sözü geçti mi, elim ayağım kesilirdi sanki; dayanacak koltuk değneği aranırdım. (...) Bir teğmen ayda ne kadar alır bilir misiniz? diye yüzüne doğru bağırdım adeta. Hiç düşündünüz mü bunu? Öyleyse şimdi öğrenin: Bir ay, yani otuz ya da otuz bir gün için, iki yüz kron. Bununla rütbenize uygun yaşamakla da yükümlüsünüz, ayrıca. Bu sadakayla atının bakımını, evinin kirasını, terzisini, ayakkabıcısını, rütbesine uygun şatafatını karşılamak zorundadır. Tanrı korusun, bir de atının başına bir iş geldi mi... Onu katmıyorum bile. Hesabını kitabını iyice bildi mi, kahve sefası için beş on kuruşu kalır geriye. Bir gündelikçi gibi tutumlu yaşarsa dünyanın bütün nimetlerini bir fincan sütlü kahvede tatmış olur böylece! (Zweig, 1998: 215)

Bu durum bizlere *Tok açın halinden ne anlar?* sözünü hatırlatmaktadır. Paralar içinde yüzen genç bir kız, elbette ki kıt kanaat geçinen basit bir teğmeni anlayamayacaktır. İki sınıf arasındaki bu söz konusu parasal iletişimsizlik, alt sınıfın üst sınıfa çıkma arzusuna neden olmasının yanında, üst sınıfın da sahip olduğu, toplumca kabul edilmiş soyluluk ünvanını koruma telaşına tanık olunmaktadır. Üst sınıfın varlıklı olmasından başka, toplumda *soylu olabilme yarışına* Zweig'in incelenen kitaplarında rastlamak mümkündür:

“... demek ki Amerikalılar sınıf farkı sorununda, soyluluğu hala çok önemseyen (...) , soylu olabilmek için insanın şık elbiseler giymesinin ve zengin olmasının yeterli olmadığını, aynı zamanda eğitilmiş olması ve soylu bir aileden gelmesi gerektiğini de söyleyen biz geri kafalı Avrupalılardan daha demokrat ve daha cömert düşünüyorlarmış “ (Zweig, 1998: 149).

Amerikalı Boolean çiftinin, soylu olmayan Avrupa'dan gelen yeğeni Christine'yi süsleyip, art niyetsiz bir şekilde, buldukları ortamda Christine'nin soylu bir hanımefendi olarak gözükmelerini sağlamalarına vurgu yapılmaktadır. Bu durum da bizlere Amerika ve Avrupa'nın sınıf farkı hakkındaki düşüncelerini göstermektedir. Amerika'nın, üst tabaka insanı kriteri için sadece varlıklı olması yeterli olmasına karşın, Avrupa'da üst tabaka insanı olabilmenin şartları arasında geçmişten gelen hatırı sayılır ve bilindik aileden gelme hususu da önem arz etmektedir.

“ Konu, Christine'nin giydiği elbiseler... Benim elbiselerimi giymesi, buraya bir tezgahtar kız gibi gelmesi ve bizim onu baştan aşağı giydirip soylu bir hanımefendi gibi sunmamız, akla gelen her şeyi konuşuyorlar... Trenkwitzlerin bize neden hakaret ettiklerini şimdi anladın sanıyorum... Doğal olarak çok kızdılar, çünkü Christine'yi oğullarına düşünmüşlerdi ve bizim kendilerini aldattığımızı sanıyorlar. Şimdi bütün otel sakinlerinin gözünde çok kötü duruma düşmüş bulunuyoruz. Beceriksiz çocuk bu aptallığı nasıl yapmış olabilir! Tanrım, ne büyük bir utanç! “ (Zweig, 1998: 161).

Sonradan sınıf atlamış bir insan olan Klara Teyze, sosyal çevredeki itibarına çok önem vermekte ve etrafındaki insanların onun hakkındaki düşünceleri onu çok ilgilendirmektedir. Yeğenin yoksul bir kesimden gelmesinin ortaya çıkmasıyla, zengin insanların kötü şeyler düşünüp, Klara Teyze'nin kahrolması durumu, bizlere, üst

tabakanın alt tabaka hakkında düşündüklerini ve kendi insanlıklarını onlarınkinden daha üstün gördüklerini göstermektedir. Üst sınıf insanı, soyluluğuna o kadar önem vermektedir ki, onu camiada küçük düşürecek her hangi bir durumdan derin üzüntü duymaktadır. Üst tabaka insanı, kendine eş olarak da aynı sınıfa mensup insanları kendine layık görmektedir, aşağıdaki alıntı, bu duruma örnek olarak gösterilebilir:

“ (...) Demek öyle, diye düşünüyor mühendis. Birden olanları kavlıyor. Daha biraz önce van Booleanlerle ilgili söylenti aktarılmıştı kendisine, farkında olmadan ürperdi; az kalsın ona evlenme teklifinde bulunacaktı! Ama şimdi eniştesi ve teyzesi, kendilerini daha fazla üzmemesi için bu zavallı kızı apar topar eve postalyor. Bomba infilak etti. Ama artık onunla gönül ilişkisine girilmez, diye düşünüyor mühendis. En iyisi onu oyalamak! Oyalamak! “ (Zweig, 1998: 180).

Engadin'deki otelde Christine ile ilgili olan gerçekler mühendisin de kulağına gitmiştir. Christine'nin zengin bir aileden değil de yoksul bir aileden geldiğini öğrenen genç mühendis, Christine ile artık evlenmekten ani bir kararla vazgeçmiştir. Bu surum bizlere, hiyerarşik düzene göre, insanların belirledikleri belli sınıflara uygun eşlerle evliliğin mümkün olduğunu göstermektedir.

Toplumda, insanların böyle sınıflar oluşturması ve bu sınıflara göre hareket etmeleri bilhassa üst sınıf insanları tarafından hoş karşılanmaktadır ve üst tabakada bulunan insanların, alt tabaka insanlarından her durumda hizmet beklmeleri su götürmez bir gerçektir. İnsanların diğer insanlardan hizmet görmelerinin inanılmaz rahat ve çabuk alışılabacak bir durum olduğu Zweig'in *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde gayet net bir şekilde görülmektedir:

“... lüks arabalardan inen o narin bacaklı ve parfüm kokan kadınlar, kendisinin de lüks bir arabada dolaştığından bu yana, artık öyle doğüstü yaratıklar ya da başka bir sınıfa mensup kişiler gibi görünmüyor gözüne. İnsanların arasında artık ilgisiz ve uyumsuz biri gibi hissetmiyor kendisini, farkında olmadan, sportmen görünümlü ve havalı kızların kendilerinden emin yürüyüşlerini taklit etmeye çalışıyor “ (Zweig, 1998: 109).

Sadece dokuz gündür Engadin'de olan Christine Hoflehner, lüks otelde kaldıktan ve lüks bir arabayla gezinti yaptıktan sonra kendisini sosyal yaşamda seviye atlamış saymakta olduğu, daha doğrusu, oteldeki ilk zamanlarında gördüğü, narin, hizmet gören süslü kadınlardan kendini farklı görmediği çıkarılmaktadır.

“... Ellerini kucığına koymuş, koltukta keyifli keyifli oturuyor; belki de ilk kez kendisine hizmet ediliyor, güzel görünmesi için ilk kez çalışıyor, koltuğa yayılıp kendisine hizmet edilmesinin sarhoşluğunu doyasıya tadıyor, böyle bir duyguyu yıllardan beri hiç tatmamıştı;... “ (Zweig, 1998: 69).

Klara Teyze'si Christine'yi kuaföre götürdüğünde, Christine, kendisine ilk kez hizmet edildiğini fark etmektedir. Çünkü Christine, yıllardır basit bir postanede devlete hizmet etmektedir. Böylelikle, Christine, Engadin'deki bu lüks otele gelerek, doğduğundan beri

mensup olduğu alt sınıf insanından, kendisine hizmet edilen üst sınıf insanına geçici de olsa terfi etmiştir. Christine, şimdi bunun rahatlığını yaşamaktadır.

“... Yaşamı boyunca ilk kez birinden emrederek bir şey istemek, şöyle yap böyle yap demek her ne kadar baştan çıkartıcı olsa da bütün işlerden ve isteklerden kurtulmuş olarak, kendisine hizmet edilmesinden duyduğu coşkunun kaybolmasını istemiyor “ (Zweig, 1998: 70).

Christine de üst tabaka insanları gibi başkasından gördüğü hizmet karşısında mest olmaktadır. Buradan insana yapılan hizmetin ne kadar memnuniyet verici bir şey olduğu meydana çıkmaktadır. *Değişim Rüzgarı* adlı eserin bir başka bölümünde yine kendisine hizmet edilen bir insanın hoşnutluğu görülmektedir:

“ ...rica etmek zorunda kalmadan içi buzlu meyve suyuyla dolu gümüş bardağın önünde duruyor olması harika doğrusu, insanın bütün arzularının kendiliğinden yerine getirildiği bir dünyada, bir masal dünyasında yaşıyordun sanki: Burada mutlu olmamak mümkün mü! “ (Zweig, 1998: 84).

Christine hiç alışık olmadığı, birinin ona hizmet etmesi karşısında mutluluk duymaktadır. Üst sınıf insanları, kendilerine yapılan hizmeti bir görev olarak görürken, alt sınıf insanları da başkalarına hizmet etmeyi kendilerine bir görev olarak görmektedirler.

“... Evet, garson bey, hadi servise başla bakalım, soğuk ve sıcak yemekleri birlikte getir, kaybedecek hiç vaktim yok, onlara yetişmeliyim... Hadi acele et; şu mühendis gerçi çok iyi araba kullanıyor, fakat akordu bozuk küliüstürü seksenin üstüne çıkmıyor “ (Zweig, 1998: 127).

Yakın zamanda küçük kasabası Klein- Reifling’te basit bir postanede pasif bir şekilde halka hizmet eden Christine Hoflehner’in, bugün zengin teyzesinin sayesinde Engadin’deki lüks otelde kalma fırsatını bulmuş olduğu ve sanki bir soylu gibi kendisini Christiane van Boolean olarak tanıtır, garsonlara emir verdiği görülmektedir.

Yoksul kesimden gelen Christine’nin kısa zamanda ortama ayak uydurup, zengin insanlar gibi, alt tabaka insanlarına rahat bir şekilde emir yağdırması alenen ortadadır. Üst tabakada zaman geçiren insanlarda, devamlı olarak alt tabaka insanını aşağıda görme alışkanlığı görülmektedir. Bu duruma örnek olarak da aşağıdaki alıntı örnek gösterilebilir:

“ ... Hadi gel, biraz dinlenmek istersin herhalde, çünkü siz Avusturyalıların trenlerinin son derece konforsuz olduğunu söylüyorlar “ (Zweig, 1998: 54).

Christine, Amerika’dan gelen teyzesinin, Engadin’de kaldığı elit bir otele gittiğinde teyzesinin onu candan karşıladığı ancak Amerika ile Avrupa arasında küçük bir kıyas yaptığı anlaşılmaktadır. Bu kısımda Christine’nin teyzesi Klara, Avusturya’nın trenlerinin daha düşük seviyedeki insanlara hitap ettiğini vurgulamaktadır. Oysa ki teyzesinin kökeni de Avrupa’ya dayanmaktadır, buna rağmen kendisini o topluluktan

soyutlayıp “ siz Avusturyalılar “ demesi, kendisini onlardan daha yüksekte saydığıının bir işaretidir.

“... biraz yoksul galiba, giyebileceği doğru dürüst elbisesi yok herhalde... bu ne demek bilmiyorum... ancak bizde böyle şeyler yok artık... ve söylemek istediğim, onu buradaki tanıdıklarımızın ve öteki konukların karşısına çıkarıp yeğenimiz olarak takdim etmeyi düşünüyorsan, daha uygun giyinmesi gerekir “ (Zweig, 1998: 61).

Klara Teyze'nin Amerikalı eşi Antony van Boolean'ın sarf ettiği bu sözler, Christine'nin üzerindeki kıyafetlerinin, kendisinin mensubu olarak gördüğü sınıfa oldukça ters olduğunu açıklar niteliktedir. Ona göre, alt sınıftan gelen bir kimsenin giymiş olduğu kıyafetler, üst sınıf insanı tarafından oldukça kötü karşılanacağından Christine'nin üzerindeki kıyafetlerin değiştirilmesini talep ettiği görülmektedir.

“ ... Hele otele girişi yok mu, gördüğümde ben bile şok geçirdim... Çok utanç verici bir durumdu. Üzerindeki pardösüyü bir görmeliydin, çürük yumurta sarısı renginde, yalnızca Kızılderili eşyalarının sergilendiği bir dükkanda görülebilecek çok özel bir parça “ (Zweig, 1998: 62).

Klara Teyze'nin, yeğeni Christine için olan bu izlenimleri ve düşünceleri, onu aşağılar niteliktedir. Uzun zamandır Amerika'da bolluk içinde üst bir hayat süren Klara Teyze, savaşın etkisiyle geçim sıkıntısı içerisinde hayatlarını sürdürmeye çalışan fakir insanların davranışlarını utanç verici olarak adlandırmaktadır.

“... Kendisinin de bir zamanlar üyesi olduğu geç kuşak, insanlık alemine ahlaki mesajlar verildiğine ve beyaz ırkın ruhunun yüceltildiğin... (...) Birkaç yıl onu koruyabilirim, belki o zaman ya hiç öğrenmez ya da oldukça geç öğrenir bu dünyadaki pislikleri, zenginlerin önünde iki büklüm olunurken, yoksulların itilip kakıldığını, diyor kendi kendine ” (Zweig, 1998: 166).

Burada ellili yaşın verdiği bir tecrübe ile Lord Elkins, geçmişte var olan ve ırk ayrımına dayanan hiyerarşik adaletsizliği vurgulamakta ve gerçek dünyada hala gözü açılmamış olan Christine için oldukça endişelenmektedir. Buradaki zengin ve yoksulların tasviri, bizlere toplumda var olan *üstün astı aşağılama hevesi* ni net bir şekilde göstermektedir. Üstün astı aşağılama ya da başka bir tabirle kendini toplumda diğer insanlardan yüksek varsayan bir insanın, yoksulluk karşısındaki düşüncelerine, yazarın incelediğimiz *Değişim Rüzgarı* adlı kitabında rastlanılmaktadır:

“ (...) Fuchsthaler'in paltosunun yakasının alt kısmının tüylenmiş ve aşınmış olduğunu, Franz eniştenin şişmanlandığını ve hızlı hızlı yürürken astımlular gibi inlediğini, kız kardeşinin şemsiyesinin yırtık olduğunu ve yenilenmesi gerektiğini, bakkal dükkanı sahibi kadının çelenk yerine bahçesinden topladığı yarı solmuş birkaç çiçeği telle bağlayıp yolladığını, fırıncı Herdlitschka'nın kendi yokluğunda sofrayı kurduğunu düşünüyordu” (Zweig, 1998: 195).

Kısa süre önce varlıklı insanlarla vakit geçirip, yaşam standardını yükselten Christine Hoflehner, annesinin cenazesinde bile alt tabaka insanının zayıf yönlerini ve

sefilliklerini düşünmektedir. Aynı zamanda da üst tabaka insanının sahip olduklarıyla alt tabaka insanının sahip olduklarını kıyaslamaktadır. Engadin'deki otelde kısa zamanda zenginliğe ve gösterişe alışan Christine'nin, bakkal sahibi kadının cenaze için bahçesinden kopardığı çiçekler yerine, ondan bir çelenk beklediği görülmektedir. Bu durum bizlere; " Rahata çabuk alışılır." sözünü hatırlatmakta ve Christine'nin de ait olduğu yaşamı çabuk unuttuğunu göstermektedir.

" Gözüne, elbisenin kol altındaki bir söküük ilişiyor, ama bu onu kızdırmıyor. İğne iplik çıkarıp söküğü dikmeye çalışmıyor. Ne için, kim için diyecekti ki? Üstündekiler bu kaba saba köylüler için fazla bile " (Zweig, 1998: 203).

Christine Hoflehner, artık yaşadığı yeri ve insanlarını aşağılamaktadır. Halk artık ona kaba saba gelmekte ve onların hiçbir şeyi hak etmediğini düşünmekte daha doğrusu artık üst sınıf insanı gibi düşünmeyi öğrenmiş bulunmaktadır. Christine Hoflehner'in, üst sınıfa mensup bir insan gibi, insanları aşağılamasına örnek olarak şu bölümü de göstermek mümkündür:

" Christine o büyüleyici ve hepsi de birbirinden güzel kartlara bakarken, bir köylünün ağzında piposuyla, kaba saba ayakkabılarıyla ve uykulu patlak gözleriyle aniden içeri girivermesi ve kürsünün önüne dikilip birkaç posta pulu istemesi gerçekten de sinir bozucu bir durum; farkında bile olmadan Christine onu azarlıyor ve bu arada birkaç aşağılayıcı sözcük de çıkıyor ağzından. " Okuyup yazmanız yok mu sizin, burada sigara içilmeyeceğini bilmiyor musunuz? " diye bu saf, iyi niyetli ve şaşkın köylüye bağırıp çağırıyor ya da çok saygısız davranıyor. Ama ne yaptığını bilmeden yapıyor bunları, sanki içine birisi girmiş de dünyanın bütün pisliğinin ve kötülüğünün intikamını bu zavallı köylüden almaya zorluyor onu " (Zweig, 1998: 206).

Christine'nin kendisini üst görmesinin etkisiyle, görev yaptığı postaneye gelen halkı kendisinden alt görmekte ve onlara hakaret etmektedir. Böylelikle insanoğlunun, kendisini hiyerarşik düzene göre üst tabakaya ait hissettiğinde insanlığını yavaş yavaş yitirmeye başlamakta olduğu görülmektedir. Bu sebeple hiyerarşi ile hümanizm arasında ters bir orantı olduğu kısmen söylenebilir.

" Orada, İsviçre Alpleri'nde tanıdığı öteki dünyada, insanların kendisine kur yapmalarıyla ve kendisini ne kadar çok beğendiklerini söylemeleriyle varlığını kanıtlamıştı, ama burada insanlara kötü davranmazsa, memur olarak sahip olduğu gücü, o küçücük gücü göstermezse, hiç kimse kendisinin farkına varmayacak " (Zweig, 1998: 206).

Bu kısımda yazarın, başkahraman hakkında yerinde bir tespit ve yorum yaptığı görülmektedir. Toplumda güce önem veren insanlar, onu uygun zamanlarda hiç vakit kaybetmeden kullanmak istemektedirler. Christine Hoflehner de küçük bir kasabanın, basit bir postanesinde çalıştığı için, kendisini diğer insanlardan üstün görmekte ve onlara uygulayabilecek bir güce sahip olduğunu düşünmektedir. Buradan da üst tabaka insanının gerek soylu olmasıyla gerek zengin olmasıyla kendinde bir güç gördüğü anlaşılmaktadır. Sahip olunan bu gücün etkisiyle de, alt sınıf insanlarını aşağılama

gereksiniminin duyulması söz konusudur. Ayrıca geçmişte çevresiyle iyi geçinen Christine Hoflehner, zengin insanların arasında bulunduktan sonra, kendini sınıf atlamış sayarak, çevresinde bulunan insanları küçük görmeye başlamıştır. Bu düşünceye dayanak olarak şu kısım gösterilebilir:

“ Caddede yürürken başını kaldırıp çevresine bakamıyor, hep aynı evler, aynı adresler ve aynı yüzler. Bol basma etekler giymiş, yağlı saçlarını tepelerine toplamış ve parmaklarına iri yüzükler takmış kadınlar onun gözüne çok gülünç görünüyor; yanından soluyarak geçen koca göbekli erkeklere katlanamıyor; en iğrenç olanı da oğlan çocuklarının kentlilere benzemek için saçlarına krem sürmeleri, içi bira ve sigara dumanı kokan, kırmızı yanaklı tombul köylü kızların orman memuru ve jandarma başçavuşuyla şakalaştıkları ve oralarını buralarını ellettirdikleri meyhaneye gitmek şöyle dursun, önünden geçmeye bile katlanamıyor “ (Zweig, 1998: 207).

Burada hiyerarşinin insan üzerindeki etkisinin ne kadar güçlü ve uzun süren bir durum olduğu görülmektedir. Engadin'deki otelde sadece dokuz gün kalmasına rağmen, Christine Hoflehner, oradaki üst tabaka insanların davranışlarından büyük ölçüde etkilendiği ve savaşın açtığı yaraları zorluklarla sarmaya çalışan küçük kasabasında da aynı davranış ve durumları beklediği görülmektedir. Üst tabaka insanının büyük bir zevkle eyleme döktüğü, insanları küçümseme durumunu Christine'nin, kasabasındaki insanlara nasıl uyguladığı açıktır.

İnsanlık var oldukça süregelen sınıf farklılıklarında, gözler önüne serilen üst sınıf insanının alt sınıf insanına acımasızca hakaret etmesi ve bunun gibi küçük düşürücü davranışlarda bulunması alt sınıf insanı tarafından kanıksanmış olup, bu duruma boyun eğerek toplumun ona dayattığı ait olduğu sınıfın farkında olduğu görülmektedir. Zweig'ın incelenen Değişim Rüzgarı adlı kitabında da, baş kahramanın kendi ait olduğu sınıfın farkında olup, kendi yaşamı ve düşüncelerini ait olduğu sınıfa göre düzenlediğine şahit olunmaktadır:

“ (...) Christine korkudan tir tir titiyor, çünkü aynada gördüğü o sevimsiz yaratık bizzat kendisiydi, korkunç ama gerçek, zevkle döşenmiş bu görkemli odaya ait olmayan, buraya, buraya yakışmayan tek nesne varsa o da kendisiydi. Sarı renkli kırçilli taşralı pardösüsünü ve başındaki yana eğik şapkasını birden karşısında görünce, yediği darbenin etkisini dizlerine varıncaya kadar bütün bedeninde hissediyor. Ayna ona, “ Seni hunzır seni, defol oradan! Odayı kirletme! Ait olduğun yere geri dön! “ diye bağırtıyormuş gibi geliyor. “Böyle bir odada oturmaya, böyle bir dünyada yaşamaya hakkım yok benim, “ diye düşünüyor. Tanrım, teyzem için ne kadar da utanç verici bir durum! Öyle çok giyinip süslenmene gerek yok demişti bana teyzem, sanki giyecek bir tuvaletim varmış gibi! Hayır, aşağıya inemem, burada kalmam daha doğru olur. En iyisi eve geri dönmek “ (Zweig, 1998: 56).

Burada Christine, Engadin'deki otel odasına girdiğinde, görmüş olduğu ihtişam karşısında kendini buraya hiç ait hissetmemiş, hatta bu ihtişamdanda büyük bir rahatsızlık duymuştur. Kendini bu lüks yere değil de daha önce yaşamını sürdürdüğü sefaletle ait hissetmektedir. Bunun yanında yokluğa alışkın olan bir insan olarak bu tür lüks bir

odada kalmaya da hakkı olmadığını düşünmektedir. Bu durum bizlere, alt tabakaya ait bir insanın, bulunduğu ortama, yaşam tarzına alışkın olduğunu ve alışkın olduğu yaşamın dışına çıktığında büyük bir huzursuzluk yaşadığını göstermektedir. Bir başka örnek de başkahramanımızın kendini layık gördüğü ve görmediği durumlardır:

“ *Christine eski bavulunu eline almış, odadan dışarı çıktığında, koridor henüz boştu. Doğruca merdivene yöneldi: Fakat üstündeki sefil elbiseyle Christine Hoflehner olarak bu halı kaplı, kenarları pirinç şeritli basamaklara basıp zengin konukların kullandıkları merdiveni kullanma hakkını kendisinde görmüyor: Ürkek bir tavırla tuvaletin yanındaki demir aksamlı ve yalnızca hizmetliler için öngörülen helezonlu merdivenden aşağıya inmeyi tercih ediyor;...* “ (Zweig, 1998: 187).

Engadin'deki lüks otelden ayrılmak zorunda kalan Christine Hoflehner, eski sefil yaşamına geri döneceğinden, eski kıyafetlerini giyip, eski bavulunu yanına almıştır. Eski kıyafetleriyle artık üst tabakanın bir hanımefendisi olmayan Christine, otelin zengin konuklarına ait olan merdivenlerini kendine layık görmeyerek, hizmetçilerin kullandığı merdivenleri tercih etmektedir. Bu durum bizlere, üst tabakaya ait olmanın, mekan ve kıyafet gibi etmenlerden etkilendiğini göstermektedir. Eski yaşamına geri dönen Christine, mensubu olduğu sınıfın ve otelde geçici olarak sahip olduğu yüksek sınıfın gayet farkındadır ve yazarın burada, *kenarları pirinç şeritli basamaklar ve hizmetçilerin kullandığı merdivenler* olarak yaptığı ayırımı, iki farklı tabaka olan alt ve üst tabaka ayırımı yapılmaktadır.

“ (...) *hayatımızda bir kez olsun bizler de gidebilsek, oraları görebilsek! Fakat böyle bir şeyin altından kalkamayız, bir eş ve iki çocuk, çok pahalıya gelir, hele bir de yüksek sosyetenin kaldığı yer olunca, bu asla mümkün olmaz, bize göre değil* “ (Zweig, 1998: 200).

Christine'nin eniştesinin, İsviçre Alpleri seyahati için *bize göre değil* demesi, insanların hali hazırda var olan hiyerarşik düzene göre ait oldukları tabakaların farkında olduklarını göstermektedir.

“ *Dans müziği: Café Oxford, Freddi Kardeşler, Carltonbar, Macar Çigan Orkestrası, Ünlü Zenci Caz Topluluğu, saat üçe kadar açık, Viyana sosyetesinin bir araya geldiği yer! Bir kez daha oralara gitmeliyim, ötekilerin eğlendiği ve dans edip gevşedikleri bu yerlere gitmeliyim ve göğsümün üzerine çöken şu lanet olası zırhı kırıp parçalamalıyım* “ (Zweig, 1998: 215).

Toplumca varlıklı ve soylu biri olarak sayılmayan Christine Hoflehner, kendini varlıklı insanlardan farklı ve aşağı görmekte, onlardan bahsederken ötekiler diye bahsetmektedir. Toplum, insanları zengin- fakir, soylu- taşralı diye ayırarak, insanları birbirinden farklı olduğuna inandırmıştır. Bu söz konusu farklılık, insanları seviye seviye ayırmakta ve alt tabaka için hayatı zora sokmaktadır. Güç bir yaşam sürmeye çalışan alt sınıf insanları, hayatlarından vaz geçmeyi göze alabilecek derecede yaşamdan tat alamamaktadırlar. Bu duruma örnek olarak da incelenen eserdeki şu bölüm gösterilebilir:

“ Christine biraz düşünüyor ve sonra şöyle diyor: “ Üç gün boyunca ben de hep aynı şeyi düşündüm. Fakat bu kadar açık düşünmeye cesaret edemedim doğrusu. Çok haklısın, böyle yaşamının hiçbir anlamı yok. “ (...) Ferdinand elini pantolonunun arka cebine atıyor ve bir ordu tabancası çıkarıyor. Kasım ayının güneşi namlunun üstüne düşüyor ve tabanca pırl pırl parlıyor. Silah Christine’ye hiç de korkunç görünmüyor. “ Şakağına, “ diyor Ferdinand. “ Korkmana gerek yok, deneyimliyim, elim titremez... Ve daha sonra ben de kalbime sıkacağım kurşunu. En büyük kalibreli bir ordu tabancası, hedefini kesinlikle şaşırılmaz ve üstelik çok da etkili bir silah. Köyde iki adet silah sesi duyulur duyulmaz her şey bitmiş olacak. Korkmana gerek yok” (Zweig, 1998: 300).

Alt tabakaya mensup olan Christine ve erkek arkadaşı Ferdinand’ın yaşadıkları sefil hayattan bir an önce kurtulmak istedikleri görülmekte ve ne kadar zor bir karar olan intihar kararını da gözü kapalı bir şekilde karar verdiklerine şahit olunmaktadır. Kahramanların, ölümü bir kurtuluş olarak görmeleri, alt sınıf insanının yaşantısının ne kadar usandırıcı ve ağır olduğunu ortaya koymaktadır. Ölüme bile sebep olan bu sınıf farklılıklarının aslında birbirinin aynısı olan insanlar tarafından meydana çıkarıldığı ve hayatı bir taraf için kolaylaştırıp diğer taraf için ise zorlaştırmaktan başka bir işe yaramayan gereksiz bir düzen olduğunu gözler önüne seren şu cümleler incelenen kitapta net bir şekilde vurgulanmak istenmiştir:

“ Artık aşağıda kalmaya, dışarıda olmaya dayanamıyorum, bu beni hasta ediyor; zamanın, tabanı delik ayakkabılarımın altından akıp gittiğini seziyorum. İnsan başkalarının ayak işlerini yaparken, kendisine buyruklar veren mimar kadar bu işlerden anladığını bilirse ve bilgi düzeyi yukarıda oturanlarla aynıysa, onlarla aynı ciğerlere, aynı kana sahipse ve yalnızca biraz geç kaldıysa, bu durumda çıldırmamak mümkün değil; insan kendisini arabadan düşmüş gibi hissediyor ve ne kadar koşturursa koşursun yetişemiyor “ (Zweig, 1998: 253).

Burada yazar, alt tabaka insanına emirler veren üst tabaka insanının aslında alt tabaka insanı ile hiçbir farkının olmadığını, *onlarla aynı ciğerlere, aynı kana sahip olma* sözleriyle vurgulamak istemektedir. İki tarafın da insan olduğu ve sınıf farkının anlamsız olduğu vurgulanarak, sınıf farkını da içine alan hiyerarşik düzene eleştiride bulunmakta ve hiyerarşik düzeni reddeden hümanist düşüncelerin yavaş yavaş açığa çıkarılması amaçlanmaktadır.

3.3 Stefan Zweig'in Eserlerinde Hümanizm

Kuşkusuz her insanın içinde barınan insanlık duygusu, zamanı geldiğinde ortaya çıkmaktadır. İnsanoğlunun yaşadığı olaylara göre, insana yönelik olarak sergilediği olumlu davranışlar, hümanizm akımının sahip olduğu düşünceleri taşımaktadır. Zweig’in incelenen romanı *Değişim Rüzgarı’nda*, yokluk içinde hayatlarını sürdürmeye çalışan sefil insanların, insana nasıl değer verdikleri, kolaylıkla nasıl empati kurup, olaylara duyarlı oldukları ve başkalarını düşünmeleri vurgulanmıştır. Hasta annesine gözü gibi bakan Christine Hoflehner adlı karakterin hümanizma anlayışına örnek olabilecek davranışları şöyledir:

“ ... Hıçkırıklar içinde bir şeyler söylemeye çalışırken yaşlı kadın birdenbire fenalaştı ve soluk soluğa yatağına taşımak zorunda kaldılar onu. Christine annesini işte bu durumda terk etti ve şimdi kabahat işlemiş gibi bir korku duyuyor içinde: “ Aman Tanrım, ya anneme bir şey olursa, onu hiç böylesine heyecanlı görmedim ve ben şimdi onun yanında değilim, “ diye yakınıyor. “Ya gece bir şeye ihtiyacı olursa ne yapar.” (...) o kadar uzakta olacağım ki annemin başına bir şey geldiğinde hemen eve dönmem olanaksız; bütün bu yolculuğu neden yapıyorum ki sanki? Her dakika annemin ne yaptığını ve nasıl olduğunu düşünmek zorundayken nasıl huzur bulabilirim, bu seyahate nasıl sevinebilirim? Geceleri tek başına kalırsa ne yapar? “ (Zweig, 1998: 42).

Bu kısımdaki Christine Hoflehner'in iç monoloğu bizlere annesini gönülden düşündüğünü ve onun için tasalandığını göstermektedir. Hatta akli annesinde kalacağından, nadir fırsatlardan biri olan elit bir geziyi bile iptal etme düşüncesinde olduğu ve annesi için sonucu ne olursa olsun fedakarlık yapmaya hazır olduğu açıkça ortadadır. Kahramanın içinde bulunduğu durum, vicdan azabının etkisiyle karışık, içindeki insancılık göstergesidir. Bir insanın, kendisi iyi durumda iken zor durumdaki başka birini düşünme isteği, burada Christine'de görülmekte iken, aynı kitabın başka bölümünde Cristine Hoflehner'in Amerika'da yaşayan varlıklı teyzesi olan Klara Teyze'de görülmektedir:

“ (...) Bu bizim için gerçekten bir yüz karası: Böylesine yorgun, böylesine yoksul ve çaresiz akrabalarımıza yardım etmemiz gerekirdi. Amerika'daki yüzlerce yardımsever kuruluş bu iş için çalışıyor, onların aracılığıyla pek çok kişiye bağışta bulduk, fakat kız kardeşimi, kendi kanımdan olan bu insanları unuttum, oysa o sefalet yıllarında göndereceğim birkaç yüz dolarla harikalar yaratabilirdim “ (Zweig, 1998: 64).

Klara Teyze'nin savaş döneminde Avrupa'da zorluklarla, insanlık dışı bir şekilde yaşamaya çalışan ablası ve yeğenine yardım etmeyip, başkalarını düşündüğü için kendi kendine hayıflandığına tanık olunmaktadır. Klara Teyze'nin içinde var olan hümanist duygular, zavallı yeğenin sağlıksız görüntüsü karşısında ortaya çıkmıştır.

“ Zavallı adam, diye düşünüyor Christine, demek burada da çalışma koşulları çok zor, burada da kaçak işçi çalıştırıyorlar, düşük ücret işkencesi, sabahları yataktan erken kalkma ve dakik olma zorunluluğu burada da var! “ (Zweig, 1998: 96).

Engadin'deki lüks bir otele yeni giden ve orasını, ona çok farklı geldiği için büyük bir ilgiyle gözlemleyen Christine Hoflehner, kendisi alt tabakaya mensup olduğundan, kendisinin denginde olan otel personeli ile kendisini bağdaştırıp, onlar ile empati kurduğu görülmektedir. Christine, otelde üst tabaka gibi hizmet görse de, küçük köyü Klein Reifling'te kendisi üst tabakaya hizmet ettiğinden otel hizmetçilerini anlayabildiği görülmektedir. Christine Hoflehner'in, başkasını düşünüp onun için içinde bir yerlerde hüznün duyması durumu, insancıl bir insanın gayet tabi bir şekilde empati kurmasından kaynaklanmaktadır. İncelenen bir başka eser olan Zweig'in *Merhamet* adlı kitabında da, insancıl bir kişinin başka bir kişiyi düşünmeye sevk eden empati durumu ve başka biri adına derin üzüntü duyulması açıkça görülmektedir:

“ Dansa kaldırmak hevesiyle incittiğim, şimdi de ata binmekle onu yeniden üzdüğüm biri. Atın üzerinde kuş gibi uçtuğumu göriüp kıskanacak kötürüm biri. Böyle sağlıklı, tasasız, atımı sürmekten utanmışım, sözün kısası. Bana verilmiş bu sağlıklı vücudun mutluluğundan utanıyordum. (...) Başkası yoksun diye bir zevkten vazgeçmenin, biri mutsuz diye mutluluktan uzak durmanın hiçbir anlamı olmadığını da biliyordum. Biz kahkahayla güliüp eğlenirken, adamın birinin yatağında kıvranarak öldüğünü, binlerce pencerenin ardında sefaletin çörelendiğini, binlerce insanın aç olduğunu, fabrika, büro, hapishane ve cephelerin insanlarla dolup taşıtığını, kendine anlamsızca eziyet etmekle başkasının acısını, sefaletin hafiflemeyeceğini biliyordum.

Yeryüzündeki bütün yoksulluklar, sefaletler bir an düşünülecek olsa, kimimiz uykuda boğazına bir şeyler tıkanarak ölüverir, kimimizin ise dudaklarındaki mutlu gülüşler kayboluverirdi, hiç kuşkusuz. Öyleyken, yine de sadece düşünüp hayal ettiğimiz şeylerle acı duymayız; insanı üzen, kahreden, ruhunda canlı olarak duyduğu başka şeyler de sarsar. İşte onun solgun yüzü de böyle mutluluktan uçarcasına zevkle atımı sürdüğüm bir sırada, canlanıvermişti gözlerimin önünde. Koltuk değnekleriyle ayaklarını sürüyerek salondan geçtiğini, değneklerin tak-tuk seslerini, eklemlerindeki madeni levhaların gıcirtısını duymuş, birden kapıldığım korkuyla, fark etmeden, dizginleri hızla çekivermişim. O heyecanlı dörtnala koşuyu bırakıp ağır aksak, aptalca bir sürüşe geçmenin kime yararı olduğunu sonradan serinkanlılıkla düşünmem boşunaydı artık. Her şeye rağmen, yine de kalbimin bir yeri cız etmişti. Sağlıklı, güçlü, alabildiğine başına buyruk bedenimin tadını çıkarma cesaretini kaybetmişim büsbütün “ (Zweig, 2010: 49).

Genç subayın buradaki davranışları bizlere, komşusu aç iken gözüne uyku girmeyen insanları hatırlatmaktadır. Atın üzerinde, sağlıklı bir şekilde dört nala gidebilmesi, aklına kötürüm kızını getirmekte, ona karşı duyulan merhamet duygusu ve insana verdiği değer sayesinde, sağlıklı olmaktan utanç duymaktadır. Başkası mutsuz iken, mutluluğu gönül rahatlığıyla tadamaması, genç subayın, tüm insanların eşitliğini öne süren hümanist yanını ortaya çıkarmaktadır. Genç subayın kalbinin bir yerinin cız etmesi, başkası adına duyduğu derin üzüntü, daha doğrusu, insana verdiği büyük önemi ortaya koymaktadır. Genç subay Anton von Hofmiller, başkalarının içinde bulunduğu zor durumları, sanki kendisine aitmiş gibi empati kurma olayını *Merhamet* adlı eserde şöyle vurgulamak istemiştir:

“ ... Kişi bir başkasının acısını gerçekten kendi acısıymış gibi duyarsa, o güne kadar tanımadığı, yabancı olduğu en akıl almaz acıları bile kolayca duyabilir artık “ (Zweig, 2010: 62).

Burada, genç teğmen, kendini başkalarının yerine koyarak yani empati kurarak neler hissedebileceği konusunu vurgulamaktadır. Bu durum da onun insan odaklı tavrını ortaya koymaktadır.

“ Kendi kendime: “ Bundan böyle, hep yardım edeceksin, durmadan herkese yardım edeceksin! “ diyorum. “ İlgisizlik, tembellik, vurdumduymazlık yok artık! Feragatle, kendinden vererek yücelmek, başkasının kaderini kendi kaderin kabul etmek, her acıyı kendi acınmış gibi duymakla iç dünyanı zenginleştirmek ne güzel bir duygu! ” Düştüğü bu durumdan dolayı şaşırın yüreğim şükran duygularıyla

dolup taşıyor, acıma duygusunun yaratıcı sihrini bana öğreten, bilmeden incittiğim hastaya karşı (Zweig, 2010: 65).

Bu kısımda, genç teğmenin insana değer veren duyarlı davranışları gözlemlenmektedir. İnsanlara değer verip, onlara yardımcı hayat felsefesi haline getiren genç teğmen, başlangıcı kötürüm kız Edith von Kekesfalva olan içindeki merhamet denizine tüm insanlığı sığdırmaya çalışmaktadır. Bu düşünceleri de onun duyarlı bir hümanist olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bir başka kısımda genç teğmenin, başka insanlara rahatsızlık vermekten nasıl kaçındığı, uşak, şoför demeden tüm insanları nasıl düşündüğü görülmektedir:

“ ... Kekesfalva: “ Araba sizi bırakır. “ diye beni yatıştırıyor. “ Gereği yok.” diye itiraz ediyorum. Bu düşünce beni rahatsız ediyor, gerçekten. Şoför gecenin saat on bir buçuğunda sırf benim için giyinecek, çoktan içeri çekilmiş olan arabayı çıkaracak. Böyle ince düşünmek, başkalarını rahatsız etmemek duygusu bende yeni başlamıştı;... “ (Zweig, 2010: 65).

Kekesfalva'lardan kışlaya dönmeye niyetlenen genç subay Anton von Hofmiller, dışarıda şiddetli yağmura tutulduğundan, Kekesfalva ona, şoförünün götürmesini talep etmektedir. Ancak genç subayın hümanist yanı, onu, başkalarına rahatsızlık vermekten alıkoymaktadır, çünkü insan, Hofmiller için değerlidir. Hofmiller'in başkalarını düşünme içgüdüğü başka bir kısımda da göze çarpmaktadır:

“... Belki de onu aldatmadım, belki de sahiden çabucak iyileşir. Sonuçta, büsbütün de yalan söylememiştim ya da büyük bir yalan söylemiş sayılmazdım. (...) Bu içi civil civil kaynayan, inançlı yavrucağıza bu tedavi neden yararlı olmasındı? Onu böylesine canlandıran coşkunluğu neden kösteklemeliydi? Neden korkaklık, bezginlik aşılıp, ona eziyet edilsindi? Zavalılık yeterince acı çekmişti” (Zweig, 2010: 181).

Kötürüm kızın gözlerindeki umut ışığını söndürmek istemeyen genç subay Anton von Hofmiller, kıza umut veren sözler söylemektedir ve kötürüm kızını mutlu eden yalanları, sonucu olumlu diye, kötürüm kızını mutlu etti diye yalan olarak saymamaktadır. Dilediği gibi hareket edemeyen, özgürlüğü kısıtlanmış genç kötürüm kıza, umut veren sözler söylemesinin tek nedeni de ona büyük ölçüde acımasıdır. Aynı eserde Hofmiller'den başka olarak, bir başka karakter olan Dr. Condor'un duyarlı davranışına tanık olunmaktadır:

“... Karımı gördünüz. Onunla neden evlendiğimi hiç kimse anlayamamıştı. ... Meslektaşlarım, tedavide yanıldığım için, korkumdan karımla evlendim diye hemen dedikoduya başlamışlardı; ... Annem, hem de öz annem iki yıl onu evine almamakta diretti, çünkü kafasında başka bir kıza düşünüyordu benim için; o zamanlar üniversitenin en ünlü iç hastalıkları profesörünün kızını. Onunla evlenseydim üç hafta sonra doçent, şimdi de profesör olmuştum; pamuklara sarıp sarmalanır, rahat ederdim. Gelgelelim, bu kadını yüzüstü bırakırsam mahvolacağını biliyordum. Yalnız bana inanyordu; bu inancını yok etseydim, bir gün bile yaşayamazdı” (Zweig, 2010: 299).

Burada Dr. Condor'un kör bir hastasıyla evlenme nedenini açıkladığı görülmektedir. Karısının kör olmasından dolayı, çevresinden büyük tepki topladığına, ancak Dr. Condor'un insancıl yanının ağır basıp, ona yardım amaçlı evlendiğine şahit olunmaktadır. Bu davranış da sadece insana önem veren bir kişi tarafından sergilenebilmektedir. Çevresine duyarlı ve başkalarının duygularına önem veren insanlar, bir davranışı sergilemeden önce başka birine rahatsızlık verip vermeyeceğini kendi vicdanında tartmaktadırlar. Böyle bir duruma, şu kısım da örnek olarak gösterilebilir:

“ ... Buradan kaçmanızın çocuğun üzerinde nasıl öldürücü bir etki yapacağını az önce konuşmuştuk; öldürücü ya da kendini öldürmeye sürükleyici bir etki. Bu yüzden de, bu kağıdın sadece sizin istifa dilekçeniz değil, aynı zamanda zavallı yavrucağınızın ölüm fermanı olacağı gerçeğini açıkça, kesinlikle kavramadınız sanırım” (Zweig, 2010: 301).

Söz konusu olan, kötürüm bir kızın platonik bir aşkının varlığından son derece rahatsızlık duyan genç teğmen Anton von Hofmiller, hiç vakit kaybetmeden, istifa dilekçesini verip, o kasabadan ve ona sıırıslıklam aşık olan kötürüm kızdaki uzaklaşmak istemektedir. Ancak kötürüm kızın içinde bulunduğu hassas durum göz önünde bulundurulduğunda, istifa dilekçesinin imzalanmasından önce düşünülmesi gereken durumların ve kişilerin varlığı göz önüne koyulmaktadır.

“... Ben bir insanı kurtarıyorum; onu incitmiyorum, hor görmüyorum, perişan etmiyorum, cesaretini kırmıyorum, diye sekiz gün, kararlı, erkekçe davranmak! Bunu gerçekten başaramaz mısınız ? “ (Zweig, 2010: 303).

Burada da başkasını düşünmek uğruna fedakarlık yapmaktan, sabretmekten ve kısacası dişini sıkmaktan bahsedilmiştir. Buna ek olarak yardım etmenin hümanist bir insana sağladığı huzur ve hoşnutluktan şöyle bahsedilmiştir:

“... Neden kaçmak istemiştin ki? Zavallı, sakat bir kızcağız beni sevdi diye mi? Biri bana dayanmak, benden güç almak istediği için mi? Oysa, yardım etmek ne güzel bir şeydi! Gerçekten, değerli tek şey, karşılığı olan tek şeydi “ (Zweig, 2010: 308).

Değişim Rüzgarı adlı eserdeki bu kısım bizlere insana önem veren bir doğaya sahip olan bir insanın zor bir durumda bulunan insanı üzmemek adına ona yardım amaçlı nasıl çabaladığı gösterilmektedir. Aynı fedakar, yardımsever bir durum, Zweig'ın *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserinde de karşımıza şöyle çıkmaktadır:

“ (...) Çünkü o gece bir insanla onun hayatı için mücadele ettim, çünkü yine söylüyorum: bu bir ölüm- kalım mücadelesiydi. Tüm duygularıyla bu yabancı insanın, bu, neredeyse her şeyini kaybetmiş insanın, ölümün eşğine gelmiş bu insanın tüm hırsları ve tutkularıyla son bir şeye tutunduğunu hissediyordum. Ayağının altındaki uçurumu hisseden bir insan gibi kenetlenmişti bana. Ben ise sahip olduğum her şeyle onu kurtarmak için çabalıyordum “ (Zweig, 2009: 52).

Burada Mrs. C. ‘nin başkasının hayatı için çabaladığına şahit olunmaktadır. Kadının tek amacının, zavallı adamı ölümün kıyısından kurtarmak ve ona yardım etmek olduğu aşikardır. İçindeki yardım etme isteği, her insana karşı eşittir, insan ayırmamaktadır Mrs. C. , yaşam enerjisi düşmüş bir insan gördüğünde, onun zavallı durumundan etkilenip, hemen yardım elini uzatmaktadır. Bu hümanist davranış da onun ne denli insan odaklı olduğunu ortaya koymaktadır. Yazarın aynı eserinde insana değer verilerek, ona yardımlarda bulunulması işlenmiştir. Bunlar karşılıksız yardımlardır, bu yardımların tek amacı insanı mutlu etmektir. *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserde yardım konusu şöyle işlenmiştir:

“ *Kendimi tutamadım, başka türlü davranmam imkansızdı. Şiddetli yağmura rağmen bir koşu yanına gidip her tarafından sular akan adamı sarstım. “ Gelin, “ dedim. Koluna girdim. Güçlülükle bakışlarını kaldırdı. İçinden bir şeyler kalkmaya çalışıyor gibiydi, fakat anlamadı. “ Gelin! “ dedim tekrar, neredeyse kızgın bir ses tonuyla ve ıslak kolundan tutarak. İşte o zaman yavaş yavaş, isteksizce ve sendeleyerek kalktı. “ Ne istiyorsunuz? “ diye sordu, buna verecek bir yanıtım yoktu, çünkü onu nereye götüreceğimi ben de bilmiyordum. Yalnızca bu soğuk yağmurdan kurtarmak istiyordum, onun anlamsız ve son derece umutsuz bir şekilde bankta çakılıp kendini öldürmesine izin vermeyecektim. Kolunu bırakmadım, aksine her şeye boş vermiş bu adamı, rüzgarın şiddetlendirdiği öfkeli yağmurdan bir nebze olsun korunması için önünde ince bir saçağı olan küçük dükkana doğru çektim. Sonrasında ne yapacaktım bilmiyordum, bir şey istemiyordum da. Sadece kuru bir yere, bir saçağın altına çekmek istiyordum bu adamı; sonrasında düşünmüyordum “ (Zweig, 2009: 45).*

Mrs. C. ‘nin buradaki yardımının, herhangi bir karşılık beklemeden, sırf insana verilen değer dolayısıyla yapıldığı aşikardır. Mrs. C. hiçbir şey düşünmeden yapmıştır bu yardımı, genç adamı perişan bir halde gördüğünde adeta içi parçalanmış ve yüreğinin derinliklerinde duyduğu hassas, ince duygu olan insani duyguyu keşfetmiştir. Bu insani duygu da onu bir insana yardım etmeye itmiştir ve de göstermiş olduğu manevi yardım ile yetinmeyip, genç adama maddi yardım da etmiştir:

“ ... ‘ *Parayı düşünmeyin ve benimle gelin lütfen. Burada kalamazsınız, size kalacak bir yer bulacağım. Sizin bir şey düşünmeniz gerekmiyor, haydi gelin! ‘ “ (Zweig, 2009: 47).*

“ *En iyisi onu bir otele götürmek, geceleyeceği ve evine dönebileceği kadar para vermek, diye geçirdim aklımdan, sonrasında düşünmedim “ (Zweig, 2009: 48).*

“ *Elimi çantama götürdüm. Burada yüz frank var, dedim, bununla oda kirasını ödeyebilir ve yarın Nice’e dönebilirsiniz. “ (Zweig, 2009: 49).*

“ (...) *Zorla elini tutup banknotu avucuna sıkıştırdım. ‘ Parayı alıyorsunuz ve hemen yukarı çıkıyorsunuz, ‘ dedim ve kararlılıkla kapının ziline bastım. ‘ İşte zile bastım, şimdi otel görevlisi gelecek, siz yukarı çıkıp hemen yatacaksınız. Yarın saat dokuzda kapıda sizi bekleyeceğim ve sizi trene götüreceğim. Siz hiçbir şeyi düşünmeyin, eve gidebilmeniz için gerekli her şeyi ben halledeceğim. Fakat şimdi gidip yatın, uykunuzu iyice alın ve başka hiçbir şey düşünmeyin! ‘ “ (Zweig, 2009: 50).*

Mrs. C. ‘nin bu söz konusu maddi ve manevi yardımlarının tamamen içgüdüsel bir şekilde gerçekleştiği görülmektedir. Bu içgüdüsel yardımların açıklamasını da Mrs. C. ‘nin kendisi şöyle yapmaktadır:

“ ... Yani bu darmadağın olmuş kumarbazın arkasından gitmemin nedeni, ona aşık olmam falan değildi- (...) benim yaptığım, caddede arabanın önüne fırlayan bir çocuğu tutup çekmek gibi içgüdüsel bir hareketten ibaretti. Ya da şöyle açıklayayım, kendisi yüzme bilmeyen bir insanın, boğulmak üzere olan birini kurtarmak için köprüden aşağıya atlaması gibi “ (Zweig, 2009: 42).

Kumarda kaybeden genç adama hiç düşünmeden yardım etme isteği duyan Mrs. C. , çaresiz gence olan bu davranışının nedenini, ona aşık olma gibi bir durum olmadığını, içindeki insancıl duyguların onu bu davranışa sürüklediğini anlatmaktadır. İnsanlara ciddi manada değer veren insanlar, içlerindeki, zor durumdaki birine yardım etme isteğini durduramamaktadırlar, bu tür davranışlar adeta refleks olarak açığa çıkmaktadırlar. Başka bir yardım da yazarın *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde karşımıza çıkmaktadır:

“ (...) burada kendisini yabancı hissettiği her halinden belli oluyor, yürürken bile insanlardan saklanıyor... Fakat bekle, bana güven, onu şık ve sevimli biri yapacağım, yeteri kadar giysi getirdim yanımda, eksik olanları da şu karşıdaki İngiliz mağazasından satın alırım; hiç kimse fark etmeyecek, birkaç günlüğüne de olsa zavallı çocuğun neden özel bir şeyleri olmasın” (Zweig, 1998: 62).

Bu kısımda Klara Teyze’nin, yeğeni Christine Hoflehner’e yardım etmek istediği görülmektedir. Ama bu yardımın Mrs. C. ‘nin perişan genç adama yaptığı karşılıksız yardımdan biraz farkı olduğu açıktır. Çünkü, Klara Teyze, sefil yeğeninin mutluluğunu düşünmesinin yanında, mensubu olduğu seçkin camiasında rezil olmamak için yeğenine yeni kıyafetler almak istemektedir. Yani daha doğrusu buradaki yardım, hiyerarşik düzene göre, insanların oluşturdukları sınıflar arasındaki farkın etkisiyle, insanların çıkar amaçlı sergiledikleri yardımdır. Ancak *Merhamet* adlı eserdeki yardım, tamamen içten gelen, merhametin ürünü olan, insani duygunun bir ürünü olan yardımdır. Yazar, eserde yardıma şöyle yer vermiştir:

“ ... Ben, Teğmen Hofmiller, birine yararlı olabilmiş, onu avutabilmişim! Demek, bir iki akşam yanına oturup, konuştuğum kötürüm bir kızın gözleri sevinçten parlamış, yanaklarına canlılık gelmiş, varlığımla kasvetli bir evi aydınlatmışım! “ (Zweig, 2010: 57).

Burada, genç teğmenin sahip olduğu bir insana yararlı olabilmenin verdiği mutluluk göze çarpmaktadır. Kötürüm bir kızı mutlu etmek, teğmenin insancıl yanının bir sonucu olduğu görülmektedir.

“... Başkalarına yararlı olmak, yardım edebilmek düşüncesi bile beni öylesine heyecanlandırıyor ki, sevinçten şarkı söyleyesim, bu kanatlanmış duyguların etkisiyle delice bir şeyler yapasım geliyor. Başkalarınca değerli olduğunu bildiği sürece, insanın kendi varlığı, yaşaması anlam kazanır “ (Zweig, 2010: 58).

Yine aynı şekilde bu kısımdan da anlaşılacağı gibi, başkalarına yararlı olmaktan, yardım etmekten, genç teğmenin ne kadar mutluluk duyduğu görülmektedir. Elbette ki tüm bu yardımların tek amacı, yardım edilen kişilerin gözlerindeki yaşam enerjisi olan pırıltıların görülmesidir. *Merhamet* adlı eserdeki genç teğmen Hofmiller'in kötürüm bir kızı ve babasını mutlu ve umutlu hale getirmek adına söylediği umut vadeden sözler şöyledir:

“ ... *Dr. Condor'un ağzından güçlükle alabildiğim, azıcık avuntu veren sözleri acele topladım: Profesör Viennot'nun Fransa'da başarıyla denemiş olduğu yeni bir tedavi usulünden söz açtım. (...) Aslında, çok umut verici sözler söylememeliydim ama, merhamet duygum sorumluluk duygumu aşmıştı artık. 'Evet, bu tedaviyle olağanüstü başarılı sonuçlar alınmış. 'diye ona cesaret vermeye devam ediyordum. Dört, hatta üç ayda şaşılacak iyileşmeler elde edilmişti. Belki-hayır, bir dereceye kadar kesin bile olabilir- bu tedavi Edith'te de başarılı olacaktır* “ (Zweig, 2010: 172).

Genç teğmen burada yaşlı gözü yaşlı babayı avutma amaçlı bunları söylemektedir. İnsanların üzüntülerini biraz olsun dindirme amaçlı söylenen bu sözler, içinde taşıdığı insani duygulardan kaynaklanmaktadır.

“ ... *Abartmalı avutmalarımın keyif duymaya başlamıştım. Bu rahatlatıcı sözler ona nasıl da iyi geliyordu! ... Bu sözlerimle, güveninin arttığını anlıyordum; yaratıcılara özel o sarhoş edici keyfi ilk defa duyuyordum içimde*” (Zweig, 2010: 172).

Genç teğmen Anton von Hofmiller gayet kendinden emin bir şekilde, karşısındaki çaresiz babayı rahat ve huzurlu bir hale soktuğundan, büyük haz duymaktadır. Genç subayın içindeki insan sevgisi, onu mutlu etme amacı sayesinde, söylediği yalanların ne kadar mantıksız, gerçekçi olmadığını anlayamamaktadır. “ İnsan” ‘a o kadar odaklanmış ki; asıl görevinin, gerçeği söylemek değil, karşısındaki insanın mutluluğunu sağlamak olarak algılamaktadır.

“ *Tahta sırada yan yana otururken Kekesfalva'ya neler söylediğimi, ne gibi umutlar verdiğimi bilmiyorum; hiçbir zaman da bilemeyeceğim. Benim sözlerime nasıl hırslı bir merakla kendinden geçercesine kulak veriyorsa, onun bu mutlu dinleyişi de keyfimi artırıyordu. (...) Birbirimize sokulmuş, konuşuyor, dinliyor, dinliyor, konuşuyorduk; sırf adamcağızın kekeleyerek, kendinden geçercesine sarhoş gibi söylediği, beni de mutluluktan sarhoş eden “ A sahi mi? “ , “ Çok şükür! “ gibi sözlerini duymak için de “ Evet, Edith iyileşecek, çok yakında iyileşecek. “ diye yürekte gelen bir inançla konuşuyor, onu da inandırıyordum “* (Zweig, 2010: 172).

Yine aynı şekilde bu kısımda da genç subayın, yaşlı babaya, onu mutlu etmek amacıyla yürekte palavralar attığına şahit olunmaktadır. Yaşlı babayı mutlu etmekten duyduğu huzura bakılırsa, genç subayın tek amacının muhatabı olduğu insanın isteklerine önem verdiği açıkça görülmektedir. Bir insana yardım etmekten duyulan hoşnutluk, adeta bir heykeltıraşın henüz tamamladığı eserine bakarak, kendinle gurur duymasına

benzemektedir. Aynı duruma Zweig'ın *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserinde de karşılaşmak mümkündür:

“... Arabada yanımda genç adam oturuyordu, daha dün ölüme ve kötü yazgısına tutunmuşken, şimdi güneşin beyaz ışınlarının keyfini çıkarıyordu: (...) Çünkü yağmurun dışarıya çıkardığı küçük bir kaplumbağayı yolun ortasında gördüğünde arabaların altında ezilmesin diye yerden alıp yeşil çimenlerin üzerine koydu “ (Zweig, 2009: 63).

Genç bir adamı yeniden hayata döndüren Mrs. C.'nin yaptığı davranışıyla mutluluk duyduğu görülmektedir ve buna ek olarak hayata dönmüş genç adamın yüreğindeki yardım duygusuna şahit olan Mrs. C. 'nin duyduğu haz ve övünç gözlerden kaçmamaktadır. Genç adamın sergilediği davranış bizlere, yardıma yardım ile karşılık vermeyi hatırlatmaktadır. Dün yardım gören zavallı genç bir adam, bugün zavallılığını bir kenara bırakmış olarak, içindeki yaşam enerjisiyle başkalarına yardım etmektedir. Bu durum da, yüksek yaşam enerjisine sahip bir insanın, yüreğinde taşıdığı merhametin açığa çıkmasıyla yardım etme isteğine sahip olduğunu göstermektedir. *Merhamet* adlı eserde:

“ *Başkalarını böylesine mutlu ediyorsa, neden beni sevmelerine izin vermeyeyim?* “ (Zweig, 2010: 342).

diyen genç teğmen Anton von Hofmiller'in, içindeki insancılığın etkisiyle başkalarının mutluluğunu önemseyen bir insan olduğu görülmektedir. Aynı duruma yazarın *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde de rastlamak mümkündür:

“ (...) Birden eniştesinin, bu iyi kalpli ihtiyar adamın, hemen yanı başında oturmakta olduğunu görüyor; geniş bir koltuğa yayılmış, biraz dalgın ve yorgun bir hali var; hala hızlı hızlı soluyor ve mendiliyle yüzünde biriken ter damlalarını siliyor. Christine'yi mutlu etmek için kendini çok zorlamış, hatta belki de kendi gücünü aşmıştı, yoksa o böylesine mutlu olamazdı” (Zweig, 1998: 84).

Engadin'deki lüks otelde ilk günleri olan Christine Hoflehner'in eğlenmesi ve orada kendisini yalnız hissetmemesi için teyzesinin kocası olan yaşlı eniştesi Christine ile dans edip, yorulmakta olduğu görülmektedir. Bu yaşlı adamın tek amacının, toy yeğenini mümkün olduğunca mutlu etmek olduğu gayet açıktır. Yaşlı adam çaba sarf etmektedir çünkü insana değer vermektedir. Bir başka eser olan *Merhamet'* te de insana değer veren teğmen Hofmiller'in kötürüm kız Edith'i mutlu etmek adına yaptığı fedakarlıklara şahit olunmaktadır:

“ *Aylığımdan kalan son parayı da böylece bu göz kamaştırıcı çiçeklere veriyorum; ayın son günlerinde ya akşam yemeklerinden keserim, kahveye de gitmem ya da borç alırım. Şu sırada hiçbir şey umurumda değil. Dahası var: Bu çulğunluğımı pahalıya ödediğime seviniyorum, üstelik. Çünkü benim gibi bir sersemi esaslıca cezalandırmak, yaptığım eşekliklerin acısını çıkartmak için zaten epeydir şeytanca bir istek duyuyordum içimde “ (Zweig, 2010: 33).*

İnsan odaklı olan Hofmiller, büyük fedakarlıklarda bulunarak, kötürüm kızı mutlu etmeye çalışmaktadır. Buradan da insana değer verdiği çıkarılmaktadır. İnsana verilen değer konusu, incelenen başka bir eser olan Bir Kadının Yaşamından 24 Saat'te de şöyle işlenmiştir:

" (...) Görevli arkasından önce aşağılayarak, sonra ise durumu kavradığı için gülümseyerek baktı bir süre. Bu hareket o kadar sarsıcıydı ki, tanık olduğum için utanç duydum" (Zweig, 2010: 41).

Mrs. C. 'nin belli bir süre izlediği ve acıdığı genç adamın arkasından aşağılayarak bakan görevli fark edilince, Mrs. C. 'nin içinde hemen bir huzursuzluk başlamıştır, bir insanın aşağılanmasına tanık olan Mrs. C. 'nin adeta içi acımıştır. Kadının içindeki insani duygu ve insana verdiği önem, zor durumdaki kimsenin hakkında kötü düşüncelere sahip insanların bulunmasını kati bir şekilde reddetmektedir. Ayrıca hümanist düşünceye sahip insanlar, kendinden farklı olarak zor durumda bulunan insanlara derin bir üzüntü duymaktadırlar. *Merhamet* adlı eserde de, kötürüm olan Edith von Kekesfalva'ya üzülen ve onun içinde bulunduğu zor durumu anlamaya çalışmak için empati kuran genç teğmen Anton von Hofmiller'in insancıl yanına tanık olunmaktadır:

" ... Fark etmediniz mi? Edith'in sakat olduğunu? ... Koltuk değnekleri olmadan iki adım bile gidemez... Siz de zavallıyı dansa kaldırıyorsunuz... Aman Yarabbim! Ne korkunç! " (Zweig, 2010: 28).

Burada Edith von Kekesfalva'nın kötürüm olduğunun farkında olmayan genç teğmenin onu dansa davet etmesiyle yaşanan küçük çaptaki krizden bahsedilmektedir.

" ... gırtlığıma bir yumru tıkanmış, içimde bir bulantıyla salonun eşliğinde öylece kalıyorum... Yüreğim utançla sıkışmış; boğulmakta olan bir insan gibi, soluğum boğazıma tıkanmış " (Zweig, 2010: 29).

Gerçeği öğrenen genç teğmen, kötürüm kızı üzdüğü düşüncesiyle, derin bir huzursuzluk yaşamıştır ve bu içinde duyduğu büyük huzursuzluğun sebebi olarak da genç teğmenin insana değer veren, insan odaklı bir kişi olduğu gösterilebilir.

" ... ilk dehşetin etkisiyle, kendimi sadece adam olmaz bir budala değil, kaba herifin, caninin biri olarak da görmüştüm. Sanki masum bir çocuğun yüzüne kırbaç şaklatıvermiş gibiydim " (Zweig, 2010: 29).

Sergilediği davranışının yüzünden büyük bir suçluluk duygusuna kapılan genç teğmen Hofmiller, içindeki hümanist duyguların etkisiyle, ona haksızlık yaptığını düşünmekte ve bir insanı çok üzdüğü duygusuna kapılmaktadır. Bu da onun, insanı değerli bulan bir yaşam felsefesine sahip olduğunu göstermektedir.

" (...) Kekesfalva... Korkarım pek dayanamayacaktır buna. " Doktorun anlattıkları perişan etmişti beni. Bu hiç aklıma gelmemişti. O zamanlar daha yirmi beş yaşındaydım, yakınlarımdan bir insanın öldüğünü hiç görmemişim. Bu yüzden, sofrada birlikte oturduğum, konuştuğum, içki içtiğim bir adamın ertesi sabah

kefeninin içinde cansız yatabileceğim hiç aklım almıyordu. Birden yüreğimin köşesine saplanan incecik bir sızıyla, bu yaşlı adama gerçekten sevgi duyduğumu anladım. Şaşkın bir sıkılganlıkla sırf bir karşılık vermiş olmak için: “ Korkunç! “ dedim. “ Çok korkunç! Böyle kibar, eli açık, iyi yürekli bir insan... “ (Zweig, 2010: 108).

Dr. Condor’un Bay Kekesfalva’nın kötüye giden sağlığı konusundaki açıklamalarını dinleyen genç subay Anton von Hofmiller, onun için büyük bir dehşete kapılmıştır, yüreğindeki insan sevgisinin etkisiyle ona merhamet duyup derin bir üzüntü içerisine girdiği görülmektedir. Hofmiller’in başkası için üzüldüğü bir başka bölüm de şöyledir:

“... Merhamet duygusuna kapılmıştım yeniden; her defasında irademi elimden alan, kolumu kanadımı kıran o kör olası sıcacık dalganın içimden kabardığını duydum. Yanına sokulup konuşmaya başladım. Çevremizde rüzgar hışırdıyor, uğulduyordu. Yaşlı adam hiçbir şeyin farkında değildi. Onun için ne gökyüzü, ne bulutlar, ne de yağmur vardı; yeryüzünde sadece kıızı, onun sağlığı söz konusuydu. Heyecan ve zaaf içinde, oturduğu yere yıkılıp kalan bu adamcağıza kuru, kesin gerçeği, Dr. Condor’un durumdan daha hiçbir şekilde emin olmadığını nasıl söyleyebilirdim? “ (Zweig, 2010: 171).

Bu kısımda kötürüm kızının sağlığından derin üzüntü duyan yaşlı kalp hastası bir adam ile karşı karşıya gelen genç subay Anton von Hofmiller’in kalp ve zihninin arasında nasıl kaldığı gözlemlenmektedir. Dr. Condor ile konuşmasını isteyen yaşlı baba, olumlu ya da olumsuz cevap için teğmen Hofmiller’in ağzından çıkacak laflardan medet ummaktadır, ancak yaşlı, hasta kalbi, kızının durumu hakkında sadece olumlu sözler duymak zorundadır. Bu yüzden de teğmen Hofmiller, yaşlı babanın durumuna üzüldüğünden ondan gerçeği saklamayı düşünmektedir. Çünkü Hofmiller’e göre bir insanın hisleri önemlidir ve asla bir kişiyi üzmemek istemez. Aksine onu kurtarmaya çalışır, içinde bulunduğu zor durumdan bir an önce onu tutup çekmeyi amaçlar. Zor durumda olan birini kurtarmak için uğraş veren insanlara örnek olarak Zweig’in *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserinden bir bölüm gösterilebilir:

“ O anda taş kesilmiştim sanki. Çünkü bu adamın nereye gittiğini anlamıştım. Ölüme gidiyordu. Böyle ayağa kalkan biri otele, meyhaneye, kadına ya da hayat olan herhangi bir yere değil, ölüme giderdi ancak. Bu cehennem gibi salonda en duygusuz insan bile, bu adamın herhangi bir yerde bir evi, bankada parası ya da sığınabileceği akrabaları, olmadığını, tam aksine son parasıyla, hatta hayatıyla kumar oynadığını, şimdi ise sendeleye sendeleye başka bir yere, fakat kesinlikle bu yaşamın dışındaki bir yere, gittiğini anlardı. (...) adamın gözlerinde hayatın nasıl da birdenbire boşaldığını ve ölümün daha biraz öncesine kadar capcanlı olan yüze yerleştiğini gördüğümde, içimde adeta kara bir şimşek çaktı. Adam yerinden kalkıp sendelemeye başladığında, farkında olmadan- onun davranışları o kadar içime işlemişti ki- ben de elimle bir yere tutunmak zorunda kaldım, çünkü nasıl biraz önce damarlarındaki ve sinirlerindeki gerilim içime işlediyse, şimdi de sendeleyişi benim bedenime geçmişti. Fakat sonra bir şeyler beni sürükledi, onun peşinden gitmeliydim: Ben istemesem de, ayaklarım gidiyordu. Bütünüyle bilinçdışı geliyordu, ben bir şey yapmıyordum, aksine bana bir şeyler yaptırılıyordu, kimseye aldırmadan, kendimi hissetmeden, çıkışa doğru koridorda yürüdüm “ (Zweig, 2009: 40).

Kafa dağıtmak için gittiği Monte Carlo'nun kumarhanesinde dikkatini çeken genç bir adamın, kumarda varını yoğunu kaybettikten sonra durumuna acıyan Mrs. C. 'nin, genç adamın kendisini öldürmek istediği düşüncesinde olduğunu düşünerek, dehşete kapıldığı açıkça görülmektedir. Mrs. C. dehşete kapılmıştır çünkü, genç bir adamın yaşamını sonlandırmak istemesi ona korkunç gelmektedir. İçindeki merhamet, insani duygular, genç adamı durdurmaya yöneltmektedir, çünkü başka insanlar Mrs. C. için son derece önem taşımaktadır. İnsana değer veren bir başka husus da insana karşı sağduyulu davranmaktır, insanı dinleyerek onu anlamaya çalışmaktır. Stefan Zweig da aynı eserde, nadir rastlanan bir olayı sergileyen bir bayanı konu edinerek, hümanist bir insanın söz konusu olaya nasıl yaklaşabileceğini şöyle göstermek istemiştir:

“ ... Söylediklerinizi yanlış anlamadıysam, Madame Henriette'in, bir kadının elinde olmadan birdenbire bir maceraya sürüklenebileceğini, böyle bir kadının bir saat önce yapmayı kesinlikle aklından bile geçirmeyeceği davranışlarda bulunabileceğini ve bu nedenle suçlanmaması gerektiğini söylüyorsunuz, öyle mi?

Kesinlikle buna inanıyorum, saygıdeğer bayan. (...) Eğer siz gerçekten Fransızların dediği gibi, tutku cinayetinin cinayet olmadığını düşünüyorsanız, o zaman devlet mahkemelerine ne gerek var ? Her suçta bir tutku aramak ve bu tutku nedeniyle özür bulmak için çok iyi niyet gerekmez ve siz inanılmaz derecede iyi niyetlisiniz, ... “ (Zweig, 2009: 22).

Kahramanımızın düşüncelerini iyi bir şekilde idrak eden pansiyonun en yaşlı hanımefendisinin, kahramanın insancıl bir şekilde, sağduyulu düşüncelerinden etkilendiği görülmektedir. Bu sağduyulu davranışa sahip olan ile aynı fikirde olan; “ Sağduyu sahibi insanın kaybedecek hiçbir şeyi yoktur” (Zweig, 2012: 29). diyen hümanist yazar Montaigne de, kendi özgür düşüncesine sahip çıkmaya çalışan kahramanımızı destekler niteliktedir. Çünkü sağduyulu insan, akliselim bir insandır, insana önem vermekte ve insanlar hakkında doğru, akla uygun yargılar vermektedir.

“ ... bir insanın fevkalade çöküşü beni öylesine sarsmış ve adeta olduğum yere çakmıştı “ (Zweig, 2009: 44).

Hümanist duygular içerisinde olan Mrs. C. , zor durumda olan bir kişinin durumundan etkilenmekte ve dış dünyaya karşı duyarlı olduğu görülmektedir. Duyarlı insanlar diğer insanlarla pek ilgilidirler. Onların farklı düşüncelerine oldukça saygılı davranan bu söz konusu insanlar, oldukça alçak gönüllü de davranmaktadırlar. *Merhamet* adlı eserde yazar, alçak gönüllülüğü şöyle işlemiştir:

“... Bay Lajes von Kekesfalva'nın, gelecek hafta çarşamba günü saat sekizde, Yüzbaşı Anton von Hofmiller'i akşam yemeğine bekleyeceği bildiriliyordu. (...) Doğrusu, nasıl davranması gerektiğini biliyorlar. Benim gibi rütbesi küçük bir subayın ziyaretine hemen iki gün sonra karşılık vermek! “ (Zweig, 2010: 19).

Yörenin en zengini, hatırı sayılır kişisi olan Bay Lajes von Kekesfalva, büyük bir nezaket göstererek, rütbesine aldırmadan, subay Hofmiller'i konuk etmeyi arzulamaktadır. Statü bakımından yüksek olan Kekesfalva'nın, burada insana, insan

olduğu için değer verdiği ve kişiler arası ayırım yapmadığı çıkarılmaktadır. Bu durum da Kekesfalva'nın insancıl yanını, alçak gönüllülüğünü ve tüm insanları eşit gördüğünü bizlere göstermektedir. İnsanlar arası ayırım yapmayan kişiler, hümanist anlayışını benimsemiş insanlardır. İnsanları grup grup ayıran bir dönemde yaşamış olan yazarımız Stefan Zweig, *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde hiyerarşik düzenin, insanlar arası ayırımın son derece gereksiz bir şey olduğunu davranışlarıyla vurgulayan karakterler yaratmıştır:

“ Antony ayağa kalkıyor, geniş ve sarkık yanaklarında şefkatli bir gülümseme belirliyor, çevresinde kırmızı şeritler oluşmuş fakat Hollandalılara özgü açık renkli özelliğini hala koruyan gözleriyle ilk kez karşılaştığı yeğenine sevgiyle bakıyor; kaba ve yıpranmış elini ona uzattıyor. (...) Christine'nin yüzüne dostça bakıyor ve içten gülüşüyle onu yüreklendiriyor: “ (Zweig, 1998: 59).

Christine ile tanışan Antony eniştenin, onun mahçup bakışlarına, sefalet kokan giysilerine, ait olduğu sınıfa önem vermeksizin yeğenini candan selamladığına şahit olunmaktadır. Antony eniştenin bu davranışı bizlere, sınıf ayırımı yapmaksızın, tüm insanları eşit sayan, toleransı yüksek hümanist yaklaşımı hatırlatmaktadır.

“... Christine'yi giydirip şık bir hanımefendi yapmamızın neden utanç verici bir durum olduğunu doğrusu anlayamıyorum. ... Bırak konuşsunlar... hiç umrumda değil, ... O çok hanım bir kız, her şeye rağmen seviyorum onu. Yoksul olup olmaması kimseyi ilgilendirmez. Kimseye hesap verecek değilim ve onların bizi soylu bulup bulmamalarını da hiç önemsemiyorum. Bizi beğenmeyenler bırak beğenmesinler “ (Zweig, 1998: 162).

Klara Teyze'nin eşi Antony'nin, Klara Teyze'nin telaşının ve kaygısının aksine, ne kadar rahat ve sosyal sınıfı önemsemez bir tavrı olduğu görülmektedir. Çünkü Antony Enişte, hümanist anlayışın gerektirdiği gibi tüm insanlara, zengin- fakir, yerli- yabancı demeden kucak açma davranışını gayet kendini gerçekleştirmiş bir şekilde sergilemiştir. “ Her şeye rağmen seviyorum onu. Yoksul olup olmaması kimseyi ilgilendirmez. “ sözleriyle Antony Enişte'nin, insanları varlıklarıyla değil, davranışlarıyla ve insan olmalarıyla değerli bulduğuna şahit olunmaktadır. Her insanın aslında eşit olduğunu gösteren bir başka ibare de şurada verilmiştir:

“ (...) Bu onların suçu değil, çirkin ve kaba olmayı, üstleri başları çamur içinde işten eve dönmeyi ve köylerinin çamur deryasında boğulmayı onlar da istemiyordur, diye düşünüyor; aslında benim de onlardan bir farkım yok, ben de onlar gibiyim “ (Zweig, 1998: 206).

Christine'nin buradaki düşüncesi, kendisinin diğer insanlardan hiçbir farkı olmadığını, her insanın aslında eşit olduğunu ve her insanın farklı düşünebileceği dolayısıyla saygı gösterilmesi gerektiğini insancıl bir şekilde vurgulamaktadır. Zweig'ın *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserinde düşünce özgürlüğüne şöyle değinilmiştir:

“ ... Sonrasında yemek masamızda patlak veren ve şiddetli bir kavgaya dönüşmesine ramak kalan o tartışmanın çıkış noktası bu şaşkıncu olay olmakla

birlikte asıl neden, birbirinden tamamen farklı düşünen insanların öfkeli karşılaşması, ilkelerini tartışmasıydı “ (Zweig, 2010: 19).

Kahramanımızın pansiyonundaki genç kadının, kocasını terk etmesinin ardından, pansiyon sakinleri tarafından hararetle ve biraz kaba tartışılması söz konusudur. Buradan da farklı düşüncelere sahip insanların, kendi düşüncelerini doğru sayıp, karşısındakine diretmek istemesi sonucu ortamı kaosa sürüklemesine şahit olunmaktadır. birbirinden farklı düşüncelere sahip insanların birbirlerine nefret duymalarını, merkezinde nefrete yer vermeyen ve düşünce özgürlüğünü savunan hümanist yazar Erasmus, bu durum ile alakalı olarak; “ ... bağınazlığın öldürücü ateşini körükleyebilecek en büyük güç, nefrettir.” (Zweig, 2008: 26) diyerek hümanizm anlayışında nefrete yer vermemektedir.

Hümanizm anlayışında, sadece düşünce özgürlüğüne değil aynı zamanda da insanın sahip olması gereken ruhani özgürlüğe de önem verilmektedir. Yazarın *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde, sabahtan akşama kadar çalışmak zorunda olan Christine Hoflehner, küçük köyündeki bir postanede adeta bir mahkum gibi çalışıp, kendisini özgür hissetmemesi şöyle işlenmiştir:

“ (...) saate baktığında, saatin ileriye doğru değil de, daire halinde dönmekte olduğunu, on ikiden bire, birden ikiye ve yeniden dönmeye devam ederek on ikiye geldiğini ve birden ikiye ve yeniden on ikiye gelerek, bir adım ilerleyemeden hep aynı yolu izlediğini; özgür olmadığını, mesai için her seferinde yeniden kurulduğunu ve dikdörtgen biçimindeki dolapta sürekli hapis tutulduğunu ilk kez fark ediyor “ (Zweig, 1998: 204).

Birkaç gün süren özgür ve kaliteli yaşamından eski sefil postanedeki görevine geri dönen Christine Hoflehner, üst tabakanın özgürlüğüne tanık olduğundan, burada kendisini özgür hissetmemekte ve yaşamının ve postanede yaptıklarının artık anlamsız geldiği görülmektedir. Sartre'nin “ Özgürlük, nesnelere ve olayların anlamını tanımlama ve onlara anlam verme yeteneğidir. “ ve “ ... insanın bu dünyadaki temel sorunu, anlam ve amaçtan yoksun olmasıdır. “ (Aydın, 2000: 250) sözleri, Christine'nin içinde bulunduğu durumu açıklar niteliktedir.

İnsanın özgürlüğüne, düşüncelerine, isteklerine ve hislerine önem veren hümanizm anlayışını benimseyen insanlar, insan odaklıdır. İncelediğimiz Zweig'in bu söz konusu eserlerinde şimdiye kadar insan odaklı karakterler üzerinde duruldu. Bu durumun aksi olarak da, *Merhamet* adlı eserde hümanizm anlayışına aykırı bir tutum içerisinde olan karakterler de bulunmaktadır. Hümanizm anlayışına aykırı durumlar şöyledir:

“... Edith'in de beni bekleyip sızlanması umrumda değil! Beni yeterince öfkeliendirdiler, şaşkına çevirdiler. Yabancı biri beni seviyorsa, bana ne? Babasının milyonlarıyla nasıl olsa bir başkasını bulur, bulmazsa da beni ilgilendirmez “ (Zweig, 2010: 281).

Bunları söyleyen genç teğmen Anton von Hofmiller, Kekesfalva'ları, onun hayatını mahvettikleri gerekçesiyle artık hayatından çıkarmak istemektedir. Baştan beri büyük

bir ilgiyle, sabırla, kötürüm kız Edith'e duyduğu merhametin yerini şimdi pişmanlık ve nefret almıştır. Genç teğmenin, baştan beri koruduğu insancıl düşüncelerinden ayrıldığı, söylemiş olduğu bu sözlerden belirgin bir şekilde çıkarılmaktadır. Hümanist anlayışına göre genç teğmendeki büyük bir fedakarlık beklenirken, o çoktan isyan bayraklarını çekmiş bulunmaktadır. Bir başka örnek de şöyledir:

“ (...) bu topal kızla olan garip ilişkimle arkadaşlarım Avusturyalıların o iyi niyetliyse de yine de insanın yüreğine işleyen halleriyle, alay ederler diye daha başından beri korkmuştum; birini çirkin ya da kaba saba birisiyle yakaladılar mı, nasıl alaya aldıklarını çok iyi bilirdim. Sırf bu yüzden, iki ayrı dünyam olan alaydaki günlerimle Kekesfalva'larda geçirdiğim günler arasında kendim bile fark etmeden kalın bir perde çekivermişim “ (Zweig, 2010: 298).

Burada genç teğmen Anton von Hofmiller'in, kötürüm kıza duyduğu büyük ölçüdeki merhametine rağmen, kızın ona olan aşkıdan şiddetli bir şekilde çekindiği görülmektedir. Aslında bu çekince, genç teğmenin çevresi tarafından olası alay konusu olabilecek, kızın kötürümlüğünden kaynaklanmaktadır. İnsanı, ayırım yapmadan, olduğu gibi kabul eden Hümanite'nin çizgisinden kayan genç teğmen, kötürüm olduğu için genç kıza sıcak bakmamaktadır ve buna ek olarak onun fiziksel durumundan üstü kapalı bir biçimde tiksindiği görülmektedir.

“ ... bu baş belası merhametimle de eziyet edemem artık kendime. Yoksa, bu merhamet yüzünden aklımı kaçıracam! “ (Zweig, 2010: 323).

“ Yeter artık gösterdiğim bu budalaca merhamet! (...) merhametimden de bıktım! “ (Zweig, 2010: 329).

Kitabın başında oldukça duyarlı bir şekilde insancıl davranışlarda bulunan genç teğmenin, sonlara doğru, kötürüm kıza göstermiş olduğu derin merhametinden, istenmedik sonuçlara sebep olduğundan dolayı pişmanlık duyduğu gözlemlenmektedir. İnsana sahip olduğu fiziksel özründen dolayı, hiçbir şeye hakkı olmayan bir yaratık bölümünde de bu duruma örnek bir kısım bulunmaktadır:

“... Böyle biriyle evlenilmez; tam bir kadın değil ki. O sadece ....” (Zweig, 2010: 355).

“... Bu sakat kızla nasıl nişanlandığımı benim bile aklım almıyor. ... Kızcağızın darı çuvalı gibi yere yığılması ne korkunçtu! Böyle biriyle evlenilmez “ (Zweig, 2010: 356).

Böyle düşüncelere sahip olan genç teğmen Anton von Hofmiller, Edith'e çok yoğun olmamakla birlikte derin duygular beslemesine rağmen, onun sırf kötürümlüğünden dolayı, onu evlenilecek bir kadın olarak görmediği anlaşılmaktadır. Oysaki, Hofmiller'in içindeki insancıl his, insanları fiziksel durumlarından dolayı yadırgamamayı ve onları diğer sağlıklı insanlarla bir saymayı öngörmektedir, ancak genç teğmenin, kendi merhameti ile çevresinin düşünceleri arasında sıkışarak, kendi isteklerini hiçe saydığı görülmektedir.

Stefan Zweig'ın Eserlerinde Hümanizmin Bireysel Konusu Olan Acıma Duygusu

İnsancıl duygular taşıyan her insan, insana büyük önem verdiği için, zor durumda bulunan insanlarla karşılaştığında hemen empati kurma çabasına girip, içinde bir şeylerin huzursuzlandığını hissetmektedir. Bu söz konusu huzursuzluk, müşkül durumda bulunan insan için endişe duyma ve ona acımadır. Stefan Zweig da, duyarlı, insancıl bir insan olarak, eserlerinde, hümanizm anlayışının bireysel konusu olan acıma duygusunu okuyucularına şöyle aktarmıştır:

“... o bunu hiçbir zaman unutmayacak, beni hiç bağışlamayacak, zavallı, soluk yüzlü yavrucak... Hasta, kötürüm kız! “ (Zweig, 2010: 32).

Genç teğmen Anton von Hofmiller, kötürüm kız Edith'i derinden sarsan kötü olay aklına her geldiğinde, kötürüm kız Edith için büyük üzüntü duymakta ve ona acımakta olduğu görülmektedir. Bu da, Hofmiller'in içindeki insana değer veren hümanist anlayışı göstermektedir.

“(...) Bacaklarına doğru bakmaya cesaret edemiyorum ama, ayak eklemlerinde madenden birer destek var gibi geliyor bana. Bu zorla yürüme çabası karşısında, yüreğime buz gibi bir şeyler saplanıyor. Kimsenin yardımı olmadan, tekerlekli sandalyeye de oturmaksızın, bir gösteri yapar gibi, bana, bize, hepimize sakat olduğunu göstermek isteyen bir hali var sanki. (...) bu bana yüzyıllar kadar uzun geliyor- sarsılan, sağa sola yalpalayan narin vücudunun bütün ağırlığını güçlükle bir değnekten öbürüne aktararak, kapıya kadar olan o birkaç adımlık mesafeyi alabiliyor. Bir kez olsun ona bakma cesaretini bulamıyorum. Çünkü koltuk değneklerinin o sert, tok sesi, her adım atışında değneğin yere sürtmesiyle çıkan tok- toklar, eklemlerdeki madeni levhaların gıcırdaması, çabanın, zorlamanın belirtisi, boğuk boğuk soluk alışlar öylesine sinirlerimi bozmuş, beni öylesine allak bullak etmişti ki, neredeyse yüreğim göğsümü delecek, dışarı fırlayacak gibi oluyordu. Edith odadan çıkmıştı bile; ben ise hala kapalı kapının ardındaki o korkunç gürültünün azalıp dinmesini bekliyordum, soluk almadan. (...) Çocuğunun her gün böyle eziyet çektiğini gören baba da, bu durumdan perişan olmuş görünüyor “ (Zweig, 2010: 43).

Burada sakat bir insanın yaşadıklarına yakından tanık olan sağlıklı bir insanın duyguları ön plandadır. Kötürüm kız Edith'in yaşadığı zorluklara şahit olduktan sonra, hayata başka bir yönden bakan Hofmiller, ona karşı derin bir acı duymaktadır.

“... Zavallı yavrucak! Onun bahtsızlığını düşündükçe beni etkileyen heyecan verici, acı dolu merhamet duygusunun sıcaklığını yeniden duyuyorum “ (Zweig, 2010: 80).

Kötürüm kıza zavallı diyerek onun için ciddi manada üzüntü duyduğunu vurgulayan Hofmiller, içinde duyduğu acı dolu merhamet duygusu ile de Edith'in kötürümlüğüne karşı hissettiklerini açığa çıkarmaktadır. Yine daha önce de belirtildiği gibi; “... Merhamet duygusuna kapılmıştım yeniden; her defasında irademi elimden alan, kolumu kanadımı kıran o kör olası sıcacık dalganın içimden kabardığını duydum “ (Zweig, 2010: 171) bölümünde genç teğmen Hofmiller'in, Edith'in kötürüm olmasına ve Lajes

von Kekesfalva'nın da yaşlı ve hasta bir baba olması durumuna derin bir şekilde acıdığı görülmektedir.

“ (...) ancak şimdi biraz rahatlamıştım. Emin ellerde olduğunu biliyordum. Onu avutmuş, yatıştırmıştım. Zavallı, bitik, yaşlı adam en sonunda sakin, derin, rahat bir uyku uyuyabilecekti “ (Zweig, 2010: 173).

Burada da aynı şekilde Hofmiller'in yaşlı babaya zavallı demesinden anlaşıldığı gibi, ona acıdığı görülmektedir.

“ ... Merhamet duymak güzel şey! Yalnız merhamet iki çeşittir. Bunlardan zayıf, duygusal olanı, kalbin bir yabancıyla ızdırabı karşısında duyduğu üzücü sarsıntıdan bir an önce kurtulmakta gösterdiği sabırsızlıktır. Merhametin böylesi acıyı paylaşmaz; başkasının acısını kendi ruhundan uzaklaştırma içgüdüsüdür bu sadece “ (Zweig, 2010: 201).

Genç teğmen Anton von Hofmiller'in sözleriyle kötürüm kız Edith ve yaşlı babasını umutlandırmasına karşılık olarak, Dr. Condor'un, genç teğmenin iç dünyası üzerine olan çözümlenmeleri gayet yerindedir. İnsancıl bir insan olan teğmenin sergilediği bu davranış, kısa süreliğine kötürüm kıza bir rahatlama sağlasa da, asıl amaç, kötürüm kızın acısını kendi ruhundan uzak tutmaktır. Bu davranış, her ne kadar karşısındakini düşünme olarak algılansa da, gerçekte kişinin, benliğinde bulunan huzursuzluktan kaçınma içgüdüsüdür. Hofmiller'in kötürüm kız Edith'e duyduğu acıma duygusuna bir başka örnek de şöyledir:

“... O zaman dehşetli bir şey oldu. Bana vurmasıyla, elleri boşlukta kaldı, dengesini kaybetti. Halsiz dizleri orakla biçilmiş gibi büsbütün gevşedi, çuval gibi yere yığıldı; ... Bu arada, yere kapaklanan kötürüm kız, savunmasız zavallı bir halde yatıyordu “ (Zweig, 2010: 223).

Genç subaya sinirlenip, ona vurmaya çalışan kötürüm kız Edith, dengesini kaybedip yere yığılmıştır, bu durumu gözlemleyen Hofmiller, büyük bir dehşete kapılıp, kötürüm kıza derinden merhamet duyduğu görülmektedir.

“... Beni ona karşı konulmaz derecede çeken zavallılığı, çaresizliği idi. Ara sıra ona karşı sevgiye benzer bir şefkat duyduğuna kapılmam onun acı çekmesinden, sakat olmasındandı sadece “ (Zweig, 2010: 297).

“ Çabuk incinen bu duygulu kıztı kırarsam nasıl büyük bir sorumluluğu, tehlikeyi yükleneneğimi söyleyen Dr. Condor'un uyarısını hatırlıyordum sık sık. “ Bırak seni sevsin! “ diyordum kendi kendime. ‘ Kızcağızın onurunu korumak için, şu sekiz gün duygularını gizle! Onu aldattığını belli etme; hele yakında iyileşeceğini söylemekle iki kat aldatarak, içinden korkuyla, utançla titrediğini hiç belli etme! Rahat görün, rahat ol; sesine içtenlik, ellerine duygu, şefkat vermeye çalış ! ‘ “ (Zweig, 2010: 314).

Burada Hofmiller ve Dr. Condor'un, Edith'e acıdiklarından dolayı onu aldattıkları görülmektedir. Edith'in zavallı kötürüm bir kızcağız olduğunu söyleyen Hofmiller'in bu bölümde sabır göstererek, fedakarlık yaparak, dişini sıktığı görülmektedir.

“... Eđik duran alnı masanın tahtasına dūşüvermişti. Adamcağızın nasıl şiddetli bir acı içinde olduğunu anlıyordum; onu avutmak için sınırsız bir istek duydum birden “ (Zweig, 2010: 335).

Genç teğmenin karşısında, kötürüm kızı için yardım dilenen yaşlı, kalp hastası Kekesfalva’ya acıdığına tanık olunmaktadır. Kafasında farklı düşünceler bulunan genç teğmenin, karşısındaki gözü yaşlı babaya nasıl dayanamayıp, ona yardıma hazır olduğu görölmektedir. Bu durum bizlere, insanoğlunun içinden gelen vicdanı ile alakalı olan merhametini göstermektedir.

“ Merhametin benliğimi sarıverdiğini duyuyordum yine. Onu böyle gönderemezdim, yeryüzünde tek varlığı olan yavrusunu bana vermek için buraya gelmiş olan bu ihtiyar adamı umutsuzluğa, ölüme bırakamazdım. Vücutundan canını koparıp alamazdım zorla. Onu avutacak, yatıştırarak, rahatlatarak bir şeyler söylemeliydim “ (Zweig, 2010: 337).

Daha önce belirtildiği gibi, Zweig’ın *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde de zengin Klara Teyze’nin, Avrupa’da savaşı görmüş ve hala onun sefaletini ve kıtlığını yaşıyan sefil yeğeni Christine Hoflehner’e acıdığını gösteren bölüm şöyle aktarılmıştır:

“ (...) Zavallı çocuk, üzerindekiyle Brezilya Kızulderililerine benzediğini bir bilse, fakat Tanrım, böyle olduğunu nereden bilebilirdi ki... Onlar Avusturya’da şu lanet olası savaş yüzünden hala çok kötü durumdalar... “ (Zweig, 1998: 62).

“ Dudakları ne kadar da solgun, dişetleri nasıl da renksiz, bu genç ve taze uyku çocuğunun yüzü nasıl da solmuş. Herhalde çok kötü beslenmiş, küçük yaşta para kazanmak zorunda kaldığı için yorgun düşmüş ve bedeni yıpranmış, üstelik daha yirmi sekiz yaşında bile değil “ (Zweig, 1998: 63).

Amerika’da yaşıyan zengin teyzesi Christine için geç de olsa endişe duymakta ve ona acımaktadır.

“ Uyumakta olan yeğeninin garip ve diiş gören yüzüne bakınca, ne olduğunu kendisi de bilemiyor, fakat o üzüntülü halinden bir türlü kurtulamıyor; (...) Amerika’da öğrenci yurdunda geçirdiği kendi yalnızlığı ve çektiği acılar yeniden uyanıyor içinde; her ne ise, yaşlanan kadının içinde aniden bir acıma duygusu beliriyor ve uyuyan yeğeninin sarı saçlarını şefkatle okşuyor “ (Zweig, 1998: 64).

Burada üst tabakaya mensup birinin, ondan aşığı gördüğu alt tabaka insanına acıdığı görölmektedir. Aynı eserde alt sınıf insanı olan Christine Hoflehner’in kendisinden de kötü durumda olan insanlara acıması da şöyle vurgulanmıştır:

“ Otelin koridorları sabahın bu ilk saatlerinde henüz boş ve serin, sadece salonda hizmetçiler önlüklerini giymiş, elektrikli süpürgeyle halıyı süpürüyorlar; (...) Zavallı adam, diye düşünüyor Christine, demek burada da çalışma koşulları çok zor, burada da kaçak işçi çalıştırıyorlar, düşük ücret işkencesi, sabahları yataktan erken kalkma ve dakik olma zorunluluğu burada da var! “ (Zweig, 1998: 96).

Burada, alt tabakaya ait olan Christine'nin bile kendisinden aşağıdakileri düşünüp, onlar için üzüntü duyduğu görülmektedir. Engadin'deki otelde geçici olarak kalan Christine Hoflehner'in, sabahın erken saatlerinde, otelin koridorunda çalışan işçileri gördüğünde, onlara acıdığı görülmektedir. Ayrıca Christine otelde geçici olarak alt tabakadan hizmet görse de, ait olduğu küçük kasabasında kendisi üst tabakaya hizmet ettiğinden, otelin işçilerini çok iyi anladığı açıktır.

“ (...) kolunda huçkıra huçkıra ağlayan genç bir kız var, üstüne yasladığı göğsünü sıcaaktan kaynayan bir dalga gibi hissediyor. Büyük bir acıma duygusu kaplıyor içini; bir erkeğin ağlayan bir kadına karşı gösterdiği acıma duygusu, her zaman bir sevme, bir okşama göstergesidir “ (Zweig, 1998: 181).

Geçici lüks yaşamından ayrılık vakti gelen Christine, mühendisin kollarında, adeta her şeyini kaybetmiş bir insan gibi ağlamaktadır. Christine'nin soylu ve varlıklı bir aileden gelmediğini anlayan mühendis, ondan hemen soğumuştur ve buna rağmen, içindeki insani duygular, kollarında ağlayan çaresiz bir kız için harekete geçmiştir.

“ Tanrım ne kadar da yoksullar, acınacak haldeler ve onlar bunu hissetmiyor bile. Orada tanıdığım insanların ayaklarıyla bile dokunmaktan çekinecekleri böylesine eski püskü şeyleri paylaşıyorlar; bu lime lime olmuş eski giysiler, aşınmış ayakkabılar, bütün bu aptal ve komik paçavralar onların gözünde ne kadar da değerli! Acaba bu dünyadan haberleri var mı! Ne düşünüyorlar! Fakat belki de yoksul olduklarını, acınacak derecede yoksul olduklarını öğrenmemeleri en iyisi! “ (Zweig, 1998: 199).

Burada Christine'nin kardeşlerinin sefilliğine acıdığı görülmektedir. Üst tabaka insanının yaşam tarzını az çok öğrenen Christine, varlıklı insanların yüzüne bile bakmayacakları pılı pırtıya itina gösteren kardeşlerini gördüğünde içi acımıştır. Konfüçyüs'ün manidar sözü “ Bilmemek mutluluktur! “ ‘a iyi bir örnek olan kardeşlerinin durumu Christine'yi hem tiksindirmiş hem de kahretmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi Stefan Zweig'ın incelediğimiz bu söz konusu eserlerinde, insani duygular, hümanist anlayış, acıma duygusu, empati kurma ve duyarlı olma gibi toplumca kabul görmüş olumlu davranışların ve insanları aşağılama, varlıklı olmayı insan olarak görmeme gibi toplumca olumsuz davranışların hiyerarşik düzende oluşturulmuş olan sınıflara göre bazen çeşitlilik göstermesi olasıdır. Ancak bu incelenen üç eserde, hiyerarşinin hümanizm anlayışına tamamen etki ettiği söylenemez, örneğin *Merhamet* adlı eserde; hiyerarşik düzene göre, soylu olmayan Hofmiller, soylu fakat kötürüm olan Edith von Kekesfalva'ya acımış ve bazen de onu fiziksel özründen dolayı aşağılamıştır. Kısacası, insanı aşağılama davranışı, sadece hiyerarşik düzene göre üstte bulunana ait değildir.

SONUÇ

Bu incelemede, evrensel bir konu olan hiyerarşinin, insan topluluklarının düzenini sağlamasından ziyade, insanoğlunun insani yanına nasıl bir etkisi olduğu, Stefan Zweig'ın seçtiğimiz eserlerinde araştırılmıştır. Sosyal yaşamdaki hiyerarşinin geçmişten günümüze hangi kavramlarla ifade edildiği açıklanmıştır. Toplumda üstlenilen görevler ve statülerden dolayı insanlar arasında bir katmanlaşma ortaya çıkmıştır ve bir topluluktaki insanların işbölümleri gereği, üstlendikleri rollerin benzer olması sonucu gruplara ayrılması durumu olan katmanlaşmanın alt başlıkları sayılan Hint toplumunun sert bir yapılanması olan Kast Sistemi, 11. yy.'da Ortaçağ Avrupası'nda meydana çıkan ve üstün rolünün haklarla, astın rolünün de ödevlerle ve hizmetlerle tanımlandığı zümreleşme ve son olarak da endüstrileşmenin yavaş yavaş etkisini gösterdiği dönemlerde, insancılığın önemini yitirdiği ve dinin, gelenek ve göreneklerin değersizleştiği dönemde ortaya çıkan sınıf kavramı açıklanmıştır.

Aynı zamanda bu çalışmada hümanizm ile ilgili bir takım çıkarımlarda bulunularak, var olan çelişkiler gün yüzüne çıkarılmıştır. İnsanı merkezine alan hümanizm düşüncesi, her insanı eşit saydığından insanları birbirinden farklı gösteren, toplumdaki hiyerarşik düzene karşı gibi görünse de aslında, hümanizm anlayışını ortaya atan şahısların, o dönemde halktan farklı görünmek için, farklı kıyafetler giymeleri ve kitaplarını halkın hakim olmadığı bir dilde yazmaları ve hatta halkın karıştığı iç ayaklanma esnasında, topluma yön vermek yerine, korkup odalarından çıkmamaları, eserlere konu edinmiştir. Hümanizmin asıl amacı, tüm insanların, aynı eğitim düzeyine sahip olmalarını sağlamaktır. Hümanistler sofistike insanlardır ve eğitim bakımından düşük seviyede olan insanları eğiterek diğer eğitim düzeyi yüksek insanların seviyelerine ulaşmalarını amaç edinmişlerdir. Ancak, hümanistlerin kaleme, kitaba olan aşırı düşkünlüklerinin bir sebebi olarak da, insancıl çerçevelerinden çıkıp, insanlar arasında eğitilmiş- eğitimsiz ayrımı yapmaları gösterilebilmektedir.

Hümanizm ve hiyerarşinin arasındaki ters orantıdan bahsedilmiştir. Sosyal hiyerarşiye göre genel ayırım üst tabaka, orta tabaka ve alt tabakadır. Üst tabakada Goethe ve Tolstoy gibi dört bir yanda hizmetçileri olan donanımlı bir evde dünyaya gelen zenginler, orta tabakada yüksek gelirli memurlar ve alt tabakada da Emile Zola'nın eserlerindeki kahramanları andıran, açlıktan ağızları kokan, emeğini satıp geçimini sağlamaya çalışan ücretli işçiler ve köylüler bulunmaktadır. Üst tabakada bulunan söz konusu zenginler, daha az zorluk çektiklerinden ve Zweig'ın *Merhamet* adlı eserindeki parasızlığı, darlığı hiç bir zaman yaşamamış Edith von Kekesfalva'nın, dar maaşlı bir memur olan Anton von Hofmiller'e parayı önemsemeyen cevaplar vermesi gibi davranışlar sergileyen insanlar olması, onları daha az empati kurmaya ve insanları daha az düşünmeye itmektedir. Bu tür insanların çoğunun merkezinde insan değil de paranın yatması olasıdır. *Merhamet* adlı eserde, hiyerarşik düzene göre doğuştan üst tabakaya mensup bir kişi olan Edith von Kekesfalva'nın, alt tabakanın varlığından ve farklı

yaşantılara sahip olan insanlardan habersiz olduğuna vurgu yapmak adına daha önce de yapılan bu alıntıyı burada vermekte yarar görüyoruz.

“ (...) Söyleyin bakalım, böyle bir gezi kaç mal olur hiç düşündünüz mü? Edith, büyük bir rahatlıkla: A, söylemek istediğiniz bu muydu? dedi. Çok olmasa gerek, en çok birkaç yüz kron. Bu sözlerden sonra kendimi artık tutamadım. (...) biri önümde paradan küçümseyerek söz etti mi, öfkeden safram kabarırdı. Sanki para yerden fıskırıyordu. En duyarlı noktamdı bu benim. Paranın sözü geçti mi, elim ayağım kesilirdi sanki; dayanacak koltuk değneği aranırdım. (...) Bir teğmen ayda ne kadar alır bilir misiniz? diye yüzüne doğru bağırdım adeta. Hiç düşündünüz mü bunu? Öyleyse şimdi öğrenin: Bir ay, yani otuz ya da otuz bir gün için, iki yüz kron. Bununla rütbenize uygun yaşamakla da yükümlüsünüz, ayrıca. Bu sadakayla atının bakımını, evinin kirasını, terzisini, ayakkabıcısını, rütbesine uygun şatafatını karşılamak zorundadır. Tanrı korusun, bir de atının başına bir iş geldi mi... Onu katmıyorum bile. Hesabını kitabını iyice bildi mi, kahve sefası için beş on kuruşu kalır geriye. Bir gündelikçi gibi tutumlu yaşarsa dünyanın bütün nimetlerini bir fincan sütlü kahvede tatmış olur böylece! (Zweig, 1998: 215)

Bu kısımdan da anlaşılacağı gibi, alt tabaka insanı olan genç teğmen Anton von Hofmiller'in yaşamından behaber olan üst tabaka insanı Edith von Kekesfalva'nın tutumu, tokun açın halinden daha doğrusu üst tabakanın, alt tabakanın halinden anlamadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Stefan Zweig da söz konusu eserleriyle, birbirlerinden behaber olan farklı tabaka insanların arasındaki kopuk ilişkiyi onarmak adına, Hümanizm anlayışına, hümanist yazarlara ve Hümanizm'in misyonuna büyük önem vermektedir. Hümanizm'in gerçek misyonunun sosyal sınıf farklılıklarını ortadan kaldırmak ve sosyal hiyerarşiye göre alt tabaka insanının eğitim yoluyla, üst tabaka insanına ulaşabilmesini sağlamak olduğu görülmektedir. Bunun da ancak entelektüelleşme ile gerçekleşebileceği aşikardır çünkü Hümanizm'in, kaleme, kitaba, okumaya daha doğrusu eğitime büyük önem verdiği açıkça görülmektedir ve Hümanizm'in eğitime verdiği büyük önem daha önce de gösterilen şu kısım ile de bir kez daha vurgulanmaktadır:

" Eğitim ve kültür isteyen herkes hümanist olabilir; her sınıftan her insan, erkek ya da kadın, şövalye ya da rahip, kral ya da tüccar, isterse bu özgür topluluğa katılabilir, hangi ırktan ve sınıftan geldiği, hangi ulustan olduğu, hangi dili konuştuğu sorulmaz " (Zweig, 2008: 97). " Hümanizm, insanları hümanist olarak yetiştirmek için tek bir yol tanıır; o yol, eğitimidir " (Zweig, 2008: 107).

Stefan Zweig'ın *Merhamet, Değişim Rüzgarı* ve *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserlerindeki Hiyerarşi'nin Hümanizm'e etkisi sorunsalında varılan sonuçlar kısaca şöyle özetlenebilir:

Clive James'in, " *Hümanizmin tecessüm etmiş hali, canlı bir örneği!* " diye adlandırdığı, Stefan Zweig'ın *Merhamet* adlı eserinde hiyerarşik bakımdan Kekesfalvalar gibi yüksek bir zümre ve de düşük bir rütbeye sahip olan teğmen Anton von Hofmiller bulunmaktadır. Kekesfalvalar yörenin en zengini olduklarından, kendilerine yöre eşrafı tarafından büyük saygı duyulmaktadır. Ancak tüm servetine rağmen Lajes von

Kekesfalva'nın kötürüm kızı Edith von Kekesfalva'ya bir türlü deva olunamamaktadır. Genç teğmen de, bu genç narin bayanın sahip olduğu fiziksel özründen dolayı ona yoğun bir şekilde merhamet duymaktadır. Kısacası, incelenen söz konusu eserde, hiyerarşik bakımdan Kekesfalvalardan düşük olan Anton von Hofmiller'in, kendinden yüksek mertebede bulunan şahıslara acıdığına şahit olunmaktadır. Ancak toplumsal bakımdan, çoğu zaman insanların kendinden düşük seviyedeki insanlara merhamet duyduğu gözlemlenmektedir. Fakat söz konusu eserde, tam tersi bir durum olarak, hiyerarşik bakımdan düşük olan birisi tarafından yüksek seviyedeki birine duyulan acımanın söz konusu olması, bizlere acımanın sadece sosyal hiyerarşide yüksek mevkide bulunan insanlara has bir şey olmadığını göstermektedir.

Hiyerarşiyi asla onaylamayan hümanizm anlayışı, her ne kadar kendi içinde çelişiklere sahip olsa da, birtakım misyonlar edinmiştir. Söz konusu misyonlardan bir tanesi; hiyerarşinin güttüğü sınıf farklılıkları ve insanların birbirlerinden daha az ya da daha çok üstün olabileceği düşüncesini yıkıp, evrendeki tüm insanların aynı üstünlüğe sahip oldukları düşüncesini savunarak, sosyal hiyerarşinin belirlediği alt sınıf insanlarını, üst sınıfa çekmeyi başararak, tüm insanların aslında tamamen eşit olduklarını ortaya çıkarmaktır.

Hiyerarşi ve Hümanizm'in çekişmeli kavgasında, Hiyerarşi'nin sesini çok fazla yükselttiğine şahit olduğumuz *Değişim Rüzgarı* adlı eserde, Hümanizm'in ve Hümanizm'in bireysel konusu olan acıma duygusunun, Hiyerarşi ile direkt olarak bir bağı olduğu görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nı bütün zorluklarıyla, yıkımlarıyla derinden yaşamış olan bir topluma mensup olan Christine Hoflehner, yaşam enerjisi oldukça düşük bir şekilde zar zor geçimini sağlamakta ve ölüm döşeğindeki annesini var gücüyle yaşatmaya çalışmaktadır. Hayattan hiçbir beklentisi yoktur çünkü yirmi altı yaşında olmasına rağmen çoktan yorulmuştur. Alt tabakaya mensup olan anne kız, hayatın zorluklarıyla başa çıkmaya çalışırken, Christine'nin Amerika'daki teyzesi, savaşı yaşamış alt tabakanın yaşamından habersiz bir şekilde lüks bir hayat sürdürmektedir. Sosyal hiyerarşiye göre üst tabakaya ait olan Klara Teyze, bir kaç günlük Avrupa tatilinde, Engadin'deki lüks bir otelde yeğeni Christine'yi ağırlamakta ve Christine'nin ne kadar sefil bir yaşam sürdürdüğünü fark edince ona acımaktadır. Bu söz konusu acıma duygusu, hiçbir sınıf farkı gözetmeksizin, sadece insanı insan olduğu için önemseyen ve insanın mutluluğuna odaklı olan, insani bir duygudur. Burada da, *Merhamet* adlı eserden biraz farklı olarak, hiyerarşik düzende üst tabakaya ait olan bir insanın, alt tabaka insanına acıyarak insani tarafının açığa çıktığı net bir şekilde görülmektedir. Yazarın incelenen bu eserinde açıkça görülüyor ki; Platon'un *Statü yükseldikçe, erdem azalır* düşüncesine ters bir durum söz konusudur. Bu sebeple bu örnek, toplumda halihazırda var olan söz konusu *yüksek statüye sahip insanların merkezinde insan bulunmadığından, yavaş yavaş insani duygularını yitirdiği* algısının her zaman için geçerli olmadığını göstermektedir.

Ancak aynı eserde, yazar okuyucuya dünyadaki her şeyin zıtlıklardan meydana geldiğini varsayarak, iyi tarafın ters yüzünü göstermek istemiştir. Daha doğrusu, alt tabakaya ait olan Christine Hoflehner'in sefilliğinden büyük hüznü duyan Klara Teyze, insani duygularından dolayı ona yardım etmeyi istemiş, ancak zorla girebildiği sınıfta, küçük duruma düşmemek için zavallı durumundaki öz yeğenine yardım etmeyi reddetmiştir. Bu durum da, Hiyerarşi'nin Hümanizm anlayışına ket vurduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

" Platon'un deyişiyle, zenginlikle erdem bir terazinin iki kefesine yerleştirildiğinde, biri indikçe, öteki kalkar " (Sencer, 1974: 13) sözü hiyerarşi ve hümanizm arasında net bir şekilde ters orantının olduğunu da belirtmektedir.

Hiyerarşi'nin Hümanizm'e ket vurduğu gerçeğini ortaya çıkaran yazar, bir başka eserinde ise bu düşünceye tamamen zıt bir düşünceyi insanlara gösterme niyetinde olduğu görülmektedir.

İkinci farklı düşünceye örnek olarak; insanların, yardıma ihtiyaç duyan insanlara, içlerindeki insani sese kulak verip, yardım etmeleri, gösterilebilmektedir. Stefan Zweig da bu durumu okuyucularına, *Merhamet* ve *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserlerini kaleme alarak göstermek istemiştir. Örneğin; *Merhamet* adlı eserde, hiyerarşi (sosyal sınıflar) arka plana atılarak, yardıma muhtaç bir kişiye, karşılık beklenmeden yardım edilmiştir. Aynı şekilde *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserinde de sıfırı tüketmiş basit bir genç adama yardım etmeyi kafasına koyan soylu bir hanımefendinin davranışı, bizlere insanların insani duygularıyla hareket ettiklerinde, sosyal sınıfın hiç bir hükmü kalmadığını göstermektedir. Böylece söz konusu iki eserde hiyerarşinin, hümanizme hiçbir etkisi olmadığı açıkça söylenebilir.

İncelenen eserlerde, hümanist yazar Stefan Zweig tarafından bir takım misyonlar, saptamalar ve mesajlar oluşturulduğu görülmüştür. Örneğin, hümanist anlayışa göre gereksiz sınıf farkının ortadan kaldırılması gerektiği, bazı insanların belirledikleri sınıflara göre insanların, statü bazlı hürmet gördükleri gerçeğinin olduğu, tüm insanların eşit olarak algılanması gerektiği gibi düşünceler incelenen eserlerde oldukça yer almıştır. Yazarın yaşadığı dönem baz alınarak, yahudi kimliğinden dolayı oldukça dışlanması, soylu, varlıklı ve entelektüel bir insan olmasına rağmen, toplumda alt tabakaya ait görülmesi, bir yazarın canını acıtabilecek en büyük şeylerden bir tanesi olan, nadide eserlerinin, halkın önünde hunharca yakılması, yazarı, hiyerarşiyi kati bir biçimde reddeden hümanist anlayışa yöneltmiş ve bu düşüncesini de eserlerine oldukça yansıtmış olduğu açıkça görülmektedir.

Hümanist büyüklerin akla ve ilerlemeye önem vermeleri sonucu, sosyal hiyerarşiye göre; eğitim bakımından eksik donanıma sahip sayılan alt sınıf insanını, iyi eğitilmiş ve aklını kullanabilen üst sınıf insanının yanına çekmeyi amaçlamaları hümanizmin, aslında insanı merkeze alan bir entelektüelleşme hareketi olduğunu göstermektedir.

Söz konusu entelektüelleşme çabası da, ancak objektif düşünebilme ile ortaya çıkabilmektedir. İnsanların objektif ve eleştirel düşünebilmeleri de ancak, kendilerini özgür hissetmeleriyle mümkündür. Bu yüzden de, hümanizm, özgürlüğe büyük önem vermektedir.

Buna ek olarak, hümanizm, insanın kendisini etkin bir biçimde ifade edebilmesinin oldukça üzerinde durmaktadır. Etkin ifade ise, dili güzel kullanabilme daha doğrusu retorik ile ilgilidir. Zaten hümanizmin 15.yy'da daha yeni oluşturulmaya çalışılan temelinin sallanması, dil ile alakalıdır. Çünkü o zamanın hümanistleri, bu yeni akımın düşüncelerini halkın anlayabileceği gibi değil de sadece azınlığın anlayabileceği bir biçimde ortaya koymuştur. Bu yüzden hümanizm, kendini iyi ve doğru ifade edebilmeye büyük önem vermektedir.

Söz konusu çalışmadaki en nihai durum şudur ki; Hümanizm, insanları sınıflandıran ve insanları birbirlerinden üstün ya da aşağı gören Hiyerarşi anlayışına tamamen ters düşmektedir ve sosyal hiyerarşiyi benimseyen insanların, statü, sınıf sevdası uğruna, insanlıklarından ödün verdikleri açıkça görülmektedir. Öyleyse Stefan Zweig'ın kaleme almış olduğu sınıf farklılıkları odaklı *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde Hiyerarşi'nin Hümanizm'e olumsuz bir etkisi olduğu, Hiyerarşi ve Hümanizm anlayışları arasında ters bir orantının olduğu görülmektedir. İncelenen diğer eserler olarak *Merhamet* ve *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat* adlı eserlerde ise, Hiyerarşi'nin Hümanizm'e herhangi bir olumsuz etkisi olmayarak, eserlerdeki karakterlerin statü, sınıf farkı gözetmeksizin insanlıklarından ödün vermedikleri görülmektedir. Bu söz konusu iki eserde, Hümanizm anlayışını benimsemiş olan Stefan Zweig'ın Hiyerarşi'nin insanları soy, ırk, varlık, statü gibi belirli ölçütlerle gruplandırmasına şiddetle karşı çıktığı, insanların insanlıklarını zedeleyen Hiyerarşi'ye aslında gerek olmadığı ve hiç bir sınıf farkı gözetmeyen, her insanı eşit sayan Hümanizm anlayışının benimsenmesi sonucunda hayatın kolaylaşacağı mesajını verdiği söylenebilmektedir.

KAYNAKÇA

Ana Kaynaklar

- ZWEIG, Stefan. **Bir Kadının Yaşamından 24 Saat**, çev: Gülperi Sert, Can Yayınları, İstanbul, 2009.
- ZWEIG, Stefan. **Değişim Rüzgarı**, çev: Kasım Eğit, Can Yayınları, İstanbul, 1998.
- ZWEIG, Stefan. **Merhamet**, çev: Deniz Banoğlu, Yordam Kitap, İstanbul, 2010.

Yardımcı Kaynaklar

- AKARSU, Bedia. **Felsefe Terimleri Sözlüğü**, İnkılap Yayınları, İstanbul, 1998.
- AYDIN, Ayhan. **Düşünce Tarihi ve İnsan Doğası**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000.
- DAVIES, Tony. **Hümanizm**, çev: Emir Bozkırlı, Elips Kitap, Ankara, 2010.
- DEMİR, Ömer ve ACAR Mustafa. **Sosyal Bilimler Sözlüğü**, Ağaç Yayıncılık, İstanbul, 1992.
- DÖNMEZER, Sulhi. **Sosyoloji**, Met/er mat., İstanbul, 1978.
- FİŞEK, Kurthan. **Yönetim**, Paragraf Yayınevi, Ankara, 2005.
- GIDDENS, Anthony. **Sosyoloji**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2000.
- HEIDEGGER, Martin. **Hümanizm Üzerine**, çev: Yusuf Örnek, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, 2013.
- HODKINSON, Christopher. **Yönetim Felsefesi**, çev: İbrahim Anıl, Binali Doğan, Beta Basım, İstanbul, 2008.
- İÇLİ, Gönül. **Sosyolojiye Giriş**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2009.
- JOHNSON, Ben. **Complete Poems**, ed. George Parfitt, Harmondsworth, Penguin, 1975.
- KAPANİ, Münci. **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1988.
- KEMERLİOğLU, Eyüp. **Toplumsal Tabakalaşma ve Hareketlilik**, Saray Kitabevleri, İstanbul, 1996.
- MAKSİDİ, George A. . **The Rise of Humanism in Islam and the West**, Edinburgh University Press, Edinburgh, 1990.
- MORAN, Berna. **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, Cem Yayınevi, 8. Baskı, İstanbul, 1991.

- MÜLLER, Hartmut. **Stefan Zweig**, çev: Merve Kalkan, Elif Naime Arslanoğlu, Şule Yayınları, İstanbul, 2012.
- ONURAL, Neşe. **Deutsche Literatur und Methodik**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1993.
- OZANKAYA, Özer. **Toplumbilim Terimleri Sözlüğü**, Savaş Yayınları, Ankara, 1984.
- ÖZKALP, Enver. **Sosyolojiye Giriş**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1995.
- PRATER, Donald A.. **Stefan Zweig. Das Leben eines eines Ungeduldigen**, Münih-Viyana, 1981.
- PRATER, Donald A. ve VOLKER, Michel. **Stefan Zweig. Leben und Werk im Bild**, Frankfurt am Main, 1981.
- ROMAINS, Jules. **Stefan Zweig. Great European**, New York, 1941.
- SAİD, Edward. **Hümanizm ve Demokratik Eleştiri**, çev: Osman Akınhay, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2005.
- SAYIN, Önal. **Sosyolojiye Giriş**, Neşa Ofset, Üniversite Kitapları, İzmir, 1994.
- SEKSIK, Laurent. **Stefan Zweig'in Son Günleri**, çev: Sosi Dolanoğlu, Can Yayınları, 2012.
- SENCER, Muzaffer. **Sosyal Sınıflar**, Gözlem Yayınları, İstanbul, 1974.
- ÜNLÜ, Selçuk. **20. Yüzyıl Alman Edebiyatı Sosyal Tarihi**, Mikro Basım- Yayım-Dağıtım, Konya, 1998.
- VERSENYI, Lazslo. **Sokratik Hümanizm**, çev: Ahmet Cevizci, Sentez Yayınları, Bursa, 2007.
- ZWEIG, Stefan. **Dünün Dünyası**, çev: Gülperi Sert, Can Yayınları, İstanbul, 2011.
- ZWEIG, Stefan. **Montaigne**, çev: Ahmet Cemal, Can Yayınları, İstanbul, 2012.
- ZWEIG, Stefan. **Rotterdamlı Erasmus**, çev: Ahmet Cemal, Can Yayınları, İstanbul, 2008.

ÖZGEÇMİŞ

1990 yılında Tekirdağ ilinde doğdu. İlköğretim ve liseyi bu şehirde bitirdi. 2008- 2013 yılında Sakarya Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans'a başladı. Halen Yüksek Lisans öğrenimine devam etmektedir.